ANTIKA

ITHAKA

SEPSAL JEHO CÍS. A KRÁL. VÝSOST
ARCIKNÍŽE LUDVIK SALVATOR

Sv. I.

Cena 1 K 50 h

ITHAKA

*

SEPSAL JEHO CÍS. A KRÁL. VÝSOST
ARCIKNÍŽE LUDVÍK SALVÁTOR

*

S BLAHOSKLONNÝM
JEHO SVOLENÍM
VZDĚLAL A VYDAL
Dr. J. V. PRÁŠEK

NAKLADATEL B. KOČÍ V PRAZE
Františkovo nábřeží č. 14 n.

Tiskem Ed. Beauforta v Praze.

I.

OBECNÉ.

Poloha. — Podoba. — Podnebí. — Moře. — Proudění. — Vlastnosti geognostické. — Nejúrodnější místa. — Zvířena. — Květena.

Ostrov Ithaka jest vedle Paxa nejmenší z ostrovů ionských. Vyvíjí se téměř rovnoběžně s Kefallénií, od níž jest oddělen toliko průlivem, který má průměrem 2½ míle zšíři, 80 až 90 provazců zhloubi.

Celková plocha pokrývá toliko 104 m^2 a obvod pobřeží od hrotu ke hrotu jsa měřen, beze zření k četným zátočinám, měří asi 30 mil.

Podoba ostrova tohoto jest prazvláštní. Skládáť se vlastně toliko ze dvou hor, které odnoží svá ve způsobě mysův a útesů do moře vysílají. Hora Anoií na severu pne se 808 m nad mořem, srázně a vážně nad zátokou aétskou, srázně i k západu. K východu šíří se v pláň aétskou a vybíhá četnými útesy, od skály Ai Ilias až k Akrotiriu. Na sever o tvarech rovněž srázných ovládá

veliké sedlo u Stavra, s Viglou záliv frikeský obklopujíc, jehož protější strana zavřena jest dlouhým a vysokým polouostrovem Marmakou, k severu zabíhajícím a mysem Ai Tannis končícím. Tento polouostrov Marmaku omílá na západě zátoka Afales, a na západní straně této zátoky ční do moře mocná kupa hory Oxoii, k severozápadu trčící a zátoku poliskou zavírající.

Spojovací uzel mezi jižní a severní polovicí Ithaky činí po jistou míru kůžel aétský, 380 m vysoký, s přimykající se nízkou Sellou tvoře šíji o šíři 600 m a výši 100 m a se sedlem 130 m vysokým, kteréž Aétos dělí od příkrých srázů Petalata Vuna.

Petalata nebo Petaleiko Vuno, zdvihajíc se nejvyšším vrcholkem Merovigliem toliko 671 m, šíří se k jihu a západu planinou zvolna se svažující. Jižní část, marathijská, končí mysem Ai Iannis, západní taxtaršská rozryta jest hlubokými roklemi Langadie a vysílá k průlivu viskardskému mnohá odnoží, z nichž nejvyšší jest analipijské. Pak přimyká se sráznými svahy k sedlu aétskému. Hluboká Langadia končí malými choboty, z nichž nejhlubší jest andrijský.

Na jihovýchodě srůstá Petalata Vuno s nízkou řadou vršků, která zavřena jest choboty perapigadským a sarakinickým. K východu trčí do moře mys skotarijský, na západě řečený již mys Ai Iannis. Tyto vršky, pnoucí se v pozadí malého údolí za hlubokým přístavem vathyjským, srůstají s dlouhým pahorkovitým výběžkem, který přístav tento zavírá z východu, a s hlavní výšinou Megali Rachi, která na sever odsílá dlouhý mys Skino a útes Boro skály Ai Andreas. Tato dvě úskalí zavírají vnější záliv Skino.

Podnebí jest podobné poměrům sousedního ostrova Zante. Trvalá meteorologická zkoumání nebyla doposud na Ithace podnikána. Pokud ko-

nal pozorování J. C. V. pan arcikníže, jest podnebí poněkud chladnější než na Zante, ježto zasněžená hora Mavro Vuni (= Černá Hora) a sněhem kryté pevninské pobřeží jsou blíže položeny. Vane-li však severovýchodní nebo východní vítr, není tak chladno jako na Zante, poněvadž jest Ithaka více chráněna a méně příboji zálivu vydána.

Není však toliko vnitřní přístav ithacký chráněn před větrem a vlnami, nýbrž i všecken ostatní ostrov jest obdivuhodně zajištěn před bouřnými vichry. Na západě a jihozápadě pne se jako mohutná stěna ostrov Kefallénia s Aénem, věky omšeným, nejvyšší horou ionského sedmiostroví, a chrání Ithaku před západními a jihozápadními větry, moře ovládajícími. Severní větry zdržuje mocná hradba Santy Mavry a před severovýchodními větry, které úsilně bičují Zante, záštitou jest nedaleké pobřeží pevninské. Toliko severozápadní vítr ostře vane, ale v zimě přichází toliko na několik hodin.

Majíc vysoké hory, jest Ithaka také více mračny halena a stíněna, zejména máme-li zření k Vathy, než slunné Zante. Celkem jest Ithaka vlhčí, ale v létě chladnější, ježto osvěžující vánek severozápadní, který přelétá město Zante a vyhřátý ostrov, zvláště pak pahorky nad městem se tyčící, ve Vathy volně přes Sellu ze Sicilie a jižní Italie vane a v přístavu se tísně, i svěžejší se stává.

Lze říci, že potrvává horko od června až do září; toť suché roční počasí. Zima trvá od října do konce března.

Za klidných, jasných nocí hojně padá rosa. Na nejvyšších polohách sněžívá častěji, avšak sníh ihned taje. Řidčeji sněží v nížinách, ale r. 1905 byl výjimečně ostrov až ke břehu mořskému hustou přikryvkou sněhu pokryt.

Kroupy padávají s náhlými smrštmi. Déšť jest hojný, zvláště s tak řečenými Greco garbi, kde vanou venku větry jihozápadní a v přístavu větérky severovýchodní; v listopadu a prosinci pršívá někdy po více týdnů. Hojný déšť bývá i v zimě, zvláště v březnu. Účinkem vysokých hor a zavřené polohy pršívá ještě více než na ostrovech sousedních.

Velice krásny bývají někdy dny podzimní.

Neriton jest již zasněženo, Vorias prudce bouří v zálivu, ale na vathyjských úbočích zelenají se v jeseni ještě smokvy a mandlovníky, neboť v krytém přístavu neodválv je ještě podzimní mořské bouře a mezi skalními trhlinami i na zemitých úbočích viděti ještě v květu všelikeré květiny.

Když zavane vítr jihozápadní, objevuje se náhle přeháňka a osvětlení nejčastěji se mění. Tu tyčí se, jako ozářena jsouc v blankytu nebeském, věž Panaje Kathary, obklopená bělavými beránky na obloze, v pozadí ozářená oslňujícím světlem; tu opět šedé mračno vylévá obsah svůj, zahalujíc Petalata Vuno a spouštějíc se lijavcem na klidnou dotud plochu přístavní.

Nejbouřnějším vichrem přístavu vathyjského, který sice zřídka zavěje, za to však mohutněji, jest vítr jihojihozápadní, který volně přelétá přes sedlo za městem a zesiluje se ještě za sráznými sklony Petalaty Vuna. Nemívá ale dlouhého trvání, přecházeje ve vítr jihozápadní i západní a přestávaje často ve směru severozápadním, čímž vyjasňuje se nebe a ve svěžím ovzduší zazáří opět slunko.

Vítr východní a také východojihovýchodní vane často silně přes sedlo za městem, ale obracívá se záhy, jako na Zante, k jihozápadu a pozbývá sílv. Proti jihozápadnímu větru, jehož prudkost značnou měrou již maří Kefallénia, jest vysoká Petalata Vuno záštitou.

Ithaka.

Za jihovýchodního vánku snižují se často hluboko mračna, která dříve jako mlha hory obestírala, začasté až do výše polouvrší, až rozptýlí je znenáhla severní vítr a nebe se opět vyjasní. Někdy za jarních dnů bývá ovzduší zvláště na západě parami velice zaplněno. Tu podobá se zapadající slunce velikému stříbrnému touši, i myslil by člověk, že vidí měsíc na obzoru.

Za silného chamsinu bývá vzduch prachem přesycen a tak hustý, že zdá se někdy míti barvu sytě rudou, někdy nažloutlou. Bouře zuří silou rozpoutanou, boje jedna druhou následuje, všechen přístav bere na se podobu vířivé pěnoviny. Husté a veliké kroupy padají s deštěm a hladina do temna zbarveného moře jako by byla poseta hustými řadami perel, vlnami nanesených. Jemný prach rudožlutého písku pouště usazuje se na všem, vniká do všech trhlin skalních; zdá se, jako by bouře neměla míti konce. Náhle ustává dusné parno, vítr přeskakuje na severozápad, zavívá studeně a prudce, až konečně se utišuje. Teď nastává krásná pohoda. Tak pozoroval J. C. V. pan arcikníže 26 a 27 dubna 1903.

Když z jara po několik dní vanou lehké jižní větry za kalné a začasté mračné oblohy, tu v pugliích silně pršívá. Pak počíná vítr severozápadní, někdy velmi prudký; bičujeť bílé hřebeny vln po vší délce přístavu a zjasňuje nebe. Teplota následkem toho osvěžuje se, mnohdy i citelně ochlazuje. Někdy však i nejsilnější severozápadní vítr ztišuje se jakoby účinkem holi čarodějovy a povstává vítr západní, tišší a jen z té příčiny severozápadním zvaný, že vniká ze severu do průlivu viscardského. Skutečný severozápadní vítr potrvává obyčejně po tři dny. Za krásné pohody přicházívá osvěžující vánek ze severozápadu, obyčejně však teprve odpoledne a přestává po západu slunce.

Tento osvěžující vánek velice jest příjemný v létě, později však, když skalnaté hory rozžhaveny jsou úpalem slunce, ohřívá se začasté i vánek tento, ze Sicilie přicházející, a proniká mnohdy do zálivu vathyjského jako žhoucí dech. Zvláště v předním přístavu aétském, když spadá se skalnatých výšin hory Anoii, podobá se spíše dechu ohně, takže i lid říká: není to vítr, toť oheň. Tak zejména děli jednoho dne námořníci na jachtě J. C. Vsti a myli si obličej.

Jest pamětihodna síla, jíž nabývá v červenci tento osvěžující mořský vítr severozápadní v zátoce aétské. Bouřné moře, bílými čeřeny pokryté, naplňuje širou zátoku, která podobá se kotlině, naplněné bělavou vroucí tekutinou. Pod strmými srázy hory Anoii vznikají mocné víry a příboj mění se v bělostné sloupy, které s rychlostí blesku prchají. Mořský vítr počíná douti později, obyčejně po třetí, někdy až po páté hodině. Uprostřed léta, zvláště v srpnu, když jsou skály rozžhaveny, potrvá ještě déle, mnohdy až do hodiny s půlnoci. Potom nastává ticho v přístavu. Před východem slunce duje mořský vítr obyčejně z východu, zvěstuje pohodu.

Vody kolem ostrova jsou velice hluboky, dosahují 20 až 60 provazců. U severního cípu ostrovského má moře i 170 provazců zhloubi.

Rozdíl přílivu a odlivu jest nepatrný; největší rozdíl závisí na síle větru. Duje-li ze zálivu severovýchodní neb východní vítr, jest hladina mořská velmi nízká, stoupá však nejvíce za větrů jižních, zvláště za jihovýchodního. Nejlépe lze úkaz tento pozorovati v přístavu vathyjském na výši, jíž vody na nábřežích ostrůvku vězeňského dosahují.

Proudění v obou průlivech jest dosti silné, zvláště v užším průlivu viskardském, řídí pak se obyčejně větrem; mnohdy však, zvláště v létě,

proudí moře silně z jihu, kdežto mořský vítr duje ze severozápadu. Toto jižní proudění jest zvláště patrné v jižní části ostrovské.

V celku jest ostrov složen z vápence, na výšinách hory Anoií velice tvrdého a blýsknavého, který kupí se v balvany, zvláštním způsobem zaokrouhlené a po stranách erosí oštěrbené; některé mají obrovské rozměry. Na východním břehu vyskytuje se vápenec tenkolistý i hlinitý, různě zvlněný, prosycený na mnohých místech, zvláště na pahorcích, mezi přístavem vathyjským a mořem, hojnými pazourky a ammonatým vápencem barvy cihlové. U Agra, na sedle obě části ostrovské spojujícím, vyskytují se dobře vrstvené vápence, promísené rohouny. U Levkia při moři vyskytují se slín a sádra.

Ostrov velice jest bohat přístavy, neboť kromě přístavu vathyjského, jsoucího z nejkrásnějších v moři Středozemském, s oběma předními přístavy Aétem i Skinem, jsou na ostrově četná kotviště, Kioni a Frikes na východě, Andro, Pisso Aéto a Polis na západě, na jihu zátoky Sarakiniko a Perapigadi, Afales na severu.

Značnější údolí jsou vlastně jenom dvě: Kampos za Vathyem a údolí v sedle u Stavra. Stálé tekoucí bystřiny není. Nejznamenitější, pojavši vody Nérita a jedné části údolí na sedle Stavru, ústí u Frikesa.

Celkem jest Ithaka chudá prameny, neboť jediným stále prýštícím a dostatečné množství vody majícím jest vřídlo Kalamos.

V jižní části ostrova jest tré pramenův: tak řečené vřídlo Arethusa u Perapigadů, vřídlo Ai Spyridon a Pagano; voda z těchto dvou vřídel vede se vodovodem do města.

Četnější jsou prameny v části severní: jeden v malé osadě Ai Iannis u Levkia, dvě zřídla, studeň napájející, v Rusanu u Stavra, dva sirnaté

prameny u Melanhydra, u pahorku Ai Afanasios; dva prameny na místě Kavellaris zvaném, jichž vody užívá se i k výrobě cihel; dva prameny na severním pobřeží, Batista a Dafnia zvané; dva prameny, z nichž jeden vyvěrá opodál moře u Agra a Keramario a zove se Tis kira masigos, druhý pak, jménem Pylos, vytéká u Pervorie; veliký pramen Kalamos s paterým výtokem; pramen Puga, maličko severněji položený; vřídlo na dně studně Aspra Sikie, při cestě, do přístavu Poli vedoucí; konečně některé menší u Pervorie a Afala, v nichž se napájí dobytek.

Nejúrodnějšími částmi ostrovskými jsou hlubší úlehle, kde účinkem dlouho trvalého smývání hor vodami dešťovými usadila se hustší vrstva země, zvláště u Kampa za Vathyem a v údolích u Kionia, Frikesa a Poli. Severní část hodí se pro olivy, ježto v jílovaté půdě kořeny déle svěžest podržují. Naproti tomu daří se nejlépe korintky na výslunných svazích západního pobřeží od Ai Iannia až k Poli.

Květena ithacká celkem neliší se od květeny ostrovův ionských.

Lesy ithacké skládají se jako na ostrovích sousedních z věčně zelených dubů, keřů mastigových, jahodníků, terebinth, filikia a z druhu jalovce siviren zvaného. Tento daří se zvláště na ostrozích jižních, vichry ovívaných.

V celku jest listnatý les na západě mnohem bujnější než na stranách ostatních. Jest s podivením, že borovice, která na ostatních ostrovech ionských v lesích převládá, na Ithace téměř ani se nevyskytuje; vysvětluje se tento zjev četnými lesními požáry, jimž pryskyřicí prosycená borovice neodolá; některé stromy rostou toliko na srázích obou cípův ostrovských.

Mnoho jest bylin aromatických, kteréž listnatému lesu, zvláště za ranních hodin, dodávají

zvláštní vůně, větrem daleko zanášené. Z bylin těchto mnohé mají sílu léčivou.

Ku konci léta jest vše vyprahlé. Toliko borůvka má vedle černělesklých plodů ještě i některé květy. Zaprší-li ale lehce v noci, ihned vše se hýbe. Na keřích vyrážejí nové pupeny a svadlé jejich listy, jako by znovu k životu se probouzely. Poněvadž mnohé keře i v zimě listí podržují a bobulemi oplývají, bývá zima téměř tak krásná jako podzim.

Když v březnu počíná značněji pršeti, odívají se i skalnaté a na pohled vyprahlé svahy řídkou zelení. Mandlovníky, mající již od počátku února listí zelené, honosí se tou dobou nejbujnější zelení, loubí jejich tu a tam vyčnívá z lůna temně zelených oliv a propůjčuje krajině luzný jarní ráz. Každý den vzcházejí nové květiny, každá nová květinka jest starý sice známý, ale nová radost. A jako na zemi vše zelená se a roste, tak i pod hladinou mořskou rostou a zelenají se chaluhy v množství nesčíslném. Toť radost, nahlížeti do tůně mořské na nejrozmanitější a nejozdobnější tvary všelikých řas: některé jako bílé misky, jiné podobné zlatobarvým mechům, jiné stuhám, opět jiné zelené jako salát, jiné bělavé a na pokraji tmavé jako hříbky.

Hmyz zdánlivě v zimě odpočívá. Zřídka toliko pod kamenem nebo ve vykotlaném stromě anebo pod korou objeví se zalezlý tvor; z jara však vše jako by náhle za prvých vlažných dnů se probouzelo.

Tomu, kdo každý den touž kráčí cestou, příroda přece poskytuje obraz stálé změny. Po řadě lze spatřovati nejrůznější druhy brouků, motýlův i kobylek. Druhy, které dnes ještě v hojnosti se vyskytují, mizejí rychle a jiné následují po nich. Když moře bouří proti břehu, shledávají se mušle a raci v chaluhách. Za klidných dnů ob-

jevují se opodál břehů mořští ježkové tvaru dýňovitého, načernalí velcí raci a malí podlouhlí ráčkové, jichž hoši za vnady na udice užívají; tu a tam na skalách rostou houby, které se vyskytují zde v množství velikém.

V dutinách skalních černé včely s narudlým prsním štítkem budují si ze silničního prachu brť bombě podobnou, z jejíchž útrob chlapci malými dřívky loví med.

Z ptákův objevuje se menší sup, zvláště na temeni Anoií Vuna; veliký sup přilétá na Ithaku nezřídka z blízké pevniny.

V březnu 1903 dopravil parník jakýsi na ostrov 14 koz, které nepohodou zhynuly. Se zvířat staženy byly kůže a prodány do malé jircháry, těla vržena do nedaleké jámy. Druhého dne přiletěli již supi, nejprve devět kusů. S počátku oblétali ostražitě, usedali opodál na skalách, potom na srázích a pak vrhli se na zdechliny, při čemž někteří byli stále na stráži. Několikráte pokoušeli se lodníci J. C. Výsosti spustiti člun, ale ptáci odlétali, jakmile to zpozorovali. Následujícího dne přiletělo již 14 supů; sice byli již smělejší, ale zase odlétali, jakmile viděli, že člun se spouští. Konečně o škaredou středu z rána podařilo se kulí z karabiny, s paluby vystřelenou, sraziti statného ptáka. Ihned vířili ostatní v širých kruzích, pak se vzdalovali, aniž by se byli ještě vrátili.

Velmi hojní jsou rackové, sněhobílí s šedým pláštěm a černými konci křídel. Vidíváme obyčejně ptáky odrostlé, zřídka mláďata. Tato jsou ještě krotší a nevzlétají ani když hluk nebo křik na blízku.

Námořníci v přístavech ithackých racků nepronásledují, ti pak vznášejí se zcela bezpečně před okny domů, dotýkají se téměř křídly balkonových zábradlí a ponořují se křičíce za každým

odpadkem jídla, jejž vrhají lidé do moře z pobřežních svých příbytků. Toliko za prudkého vichru vzlétají do výše, křídla srpovitě napínajíce. Tomu, kdo pozoroval klidný jejich život v přístavu, zdá se skoro, že vidí ptáky zcela jiné. Oni letí, tělem téměř nehýbajíce proti větru, podobajíce se strážcům přístavním. Nastane-li opět pohoda, odpočívají na hladkém povrchu mořském a plovou jako na rybníce někde v parku.

Častěji objeví se v přístavě kormorán, zde mavrokota zvaný, obyčejně za vzdutého moře, kde vyhledává tišiny v zátokách, aby tam ryby lovil. Pozdvihuje sotva z vody dlouhé hrdlo, zírá stále pátravě kolem sebe; zřídka přelétá těžce v přístavě z místa na místo. Naproti tomu s bleskem o závod přilétá ledňáček, usedá na pobřežní skálu a kroutí kolem živýma očima.

Kdysi chytil chlapec jednoho z nich. J. C. V. pan arcikníže jej koupil a ihned pustil. Po měsíce potom každého dne spatřoval vděčného ptáka na témž místě, jako by ukázati chtěl, že jest si vědom prokázaného dobrodiní.

V severní části ostrovské vyskytují se zajíci, rovněž kuna domácí, zvaná kunadi.

Nedaleko břehu u Spina ulovena uprostřed února 1903 liška s černýma předníma nohama a bělavým břichem. Bylať již zdávila 24 zvířat, ovcí i jehňat. Nikdy před tím nebylo u Skina lišky viděti. Někteří lidé myslili, že přeplula liška průliv viskardský, psy jsouc pronásledována, což jest pravdě nepodobné. Spíše ze msty byla z blízké pevniny hladová na ostrov přivezena a ve Skinu na zem puštěna. Později majitel její skutečně souseda tím obviňoval.

Všude a zvláště u Stavra hojně vyskytuje se ježek, jejž snadno lze chytiti v srpnu, když jde na hrozny. Netopýři poletují u velikém počtu, když se otepluje.

Průliv Ithacký (Viskardský).

Krysy jsou hojny zvláště ve Vathy.

Tuleni, dříve na pobřeží ithackém velmi hojní, jsou nyní vzácnými živočichy, ti pak, kteří se přece tu a onde objeví, jsou velmi plaši. Přes to stane se někdy, že zvíře zabloudí až do vnitřního přístavu. Tak bylo slyšeti, že r. 1899 voják jakýsi mrože zastřelil. R. 1902 objevoval se jeden častěji na blízku věznice a ještě častěji u Kacurba, ale podařilo se mu povždy uniknouti stihatelům. Naproti tomu zle se povedlo staršímu zvířeti, které s počátku května r. 1903 proniklo do přístavu; byloť blíže jatek zastřeleno kulí, která vnikla do úst a roztříštila lebku. Za kůži bylo požadováno 200 drachem (asi 160 K). Mělo žlutavé, otrlé zuby a bylo barvy šedé do běłava přecházející.

U velikém množství žijí v moři kol Ithaky plískavice, jež začasté skotačívají i v přístavě vathyjském.

II.

OBYVATELSTVO.

Počet. — Pohyb. — Jak zdravé jest podnebí? — Náboženství. — Zaměstnání. — Povaha. — Řeč. — Mudrosloví. — Školy. — Pověry. — Přibytky. — Písně — Hry. — Zvyky.

Veškerého obyvatelstva i s Ithačany v cizině žijícími jest dle sčítání z r. 1896 přesně 13.885, podle sčítání, jež provedl J. C. V. pan arcikníže, toliko 12.600.

Veškero obyvatelstvo po staletí jest domácího původu; cizinců není nikdy více 200. Přítomného obyvatelstva napočítáno úředně 11.409 osob, panem arciknížetem 9.520.

Dle obojího posledního sčítání bylo by přibylo 2588 osob, dle počtů pana arciknížete toliko 699 osob.

Obyvatelstvo tuto žilo ve třech dimech neb okresích, Ithakisii, Niritii a Poliktorii s 15 osadami.

Dle sčítání z r. 1896 žilo v cizině Ithačanů 2476. Nyní jest jich více než 3000, zvláště z dimu Poliktoria.

Za 10 posledních let narodilo se 2087 dítek. R. 1902 zemřelo 76 mužův a 85 žen.

Podnebí jest celkem zdraví příznivé. Rozptýlenost obyvatelstva, zámožnost, nepatrný styk s místy, kdež vyskytují se nemoci nakažlivé, nedostatek stojatých vod, zejména pak svěží vzduch, který nad ostrovem se vznáši, jsou nepochybně hlavními zdroji příznivého celkem zdravotního stavu; přes to však není ostrov prost zimnice malarie, již, zvláště v létě, přinášejí vánky východní, které vanou od svitání až do hodiny deváté a přes klidné moře přenášejí vzduch z různých nížin a obústí řek nedaleké pevniny. Jest zjištěno, že ti, kdož přepravují se na lodích k ostrovům, položeným mezi Ithakou, pevninou a Santa Mavrou, z pravidla se zimnicí na Ithaku se vrací. Snad také větší namáhání, jemuž se vydávají, a noci, jež za plavby na palubě tráví, jsou toho příčinou, neméně i skrovná potrava chudších tříd zdejšího obyvatelstva.

Nejčastěji vyskytující se choroby dlužno rozeznávati dle ročního počasí. V zimě objevují se katarrhy orgánu dýchacích, řidčeji zánět plic, za to ale hojněji a po celý rok zánět pohrudnice. Zvláště z jara jsou tyto choroby hojny. Chřipka nejčastěji vyskytuje se v únoru, někdy případy chřipky oznamují se po celé jaro. V létě hojny jsou nemoci žaludeční a střevní, zvláště u dětí; také záněty krku a úplavice, tato však zřídka na-

kažlivě. V jeseni četny jsou případy zimničné, ale nebývají nebezpečné. Časem pozorují se lehčí hlavnička, černý kašel, spála, v jednotlivých případech i záškrt. Některé nemoci vyskytují se převahou u dítek chudých rodin a příznačnými jsou v té příčině vleklé zimnice, pak pokročilý otok sleziny, někdy i jater. Ve vývoji dítek lze pozorovati pronikavé změny; konečně nastupuje smrt, již bezprostředně předcházejí bytelné změny v složení krve (jitření masa zubního, neurosa čelistí, ztráta zubů). Povaha této choroby jest neznáma, není to však žádný druh nakažlivé zimnice, ježto chinin při ní neúčinkuje. Jest s podivením, že nejčastější případy této choroby známy jsou z jihu; řidčeji vyskytuje se v severní části ostrova a v městě.

Nejdelšího věku dospívají na ostrově rolníci, pastýři a ženy jejich, živíce se luštěninami, sušenou zeleninou, rybami, sýrem, velmi zřídka masem a nepijíce lihovin. Také dlužno uvážiti, že dýchají stále zdravý svěží vzduch a že se ani neznavují životem námořnickým.

V severní části ostrova jsou lidé starši sta let dosti hojní. Příčinou zjevu toho také jest sušší vzduch v zimě než ve Vathy.

Náboženství jest výlučně řecko-východní. Za dob benátského panství byli i katolíci dosti hojní; nyní žije na ostrově jen jediný, cizí dělník.

Mezi ostrovany jest 23 vládních a 16 obecních úředníků, 8 lékařů, 3 právníci, 3 lékárníci, 24 učitelův a učitelek, 20 duchovních.

Obyvatelstvo vyniká značnou měrou osvícenosti i vzdělanosti. Mnozí oddávají se námořnictví neb obchodu a vydělávají si majetek v cizině, zvláště v zemích podunajských, jiní vyučili se řemeslu v Athénách, Patrách anebo v jiných větších městech, mnozí zbohatli až v Australii, Novém Zélandě anebo jižní Africe. Na ostrově

není snad jediného muže, který by nebyl před svým dvacátým rokem „venku“, byť toliko v sousedních Patrách anebo v Kefallénském Argostoli. Pak jdou z ostrova za službou vojenskou; námořníci samozřejmě tráví život kromě domova, neboť kromě malých ithackých kaiků osazeny jsou i všechny parolodi, na Ithace zapsané, námořníky a topiči ba i důstojníky ithackými. Více než 100 ostrovanů má způsobilost kapitánskou.

Též mnohé paní meškaly v cizině, buď s manželi svými v zemích podunajských buď tam i zrozeny byvše. Některé doprovázejí muže své i do Australie a Jižní Afriky.

Vzdělaní lidé, zvláště všichni právníci a lékaři studovali v Athénách, Patrách, Naxu i j. Častou a rychlou dopravou usnadňuje se velice styk. Do Pater trvá cesta pět až šest hodin a lze ji vykonati za nepatrný peníz, dík velikému soutěžení paroplavebních společností. V prvé třídě lze vykonati cestu tu i za 2½ drachmy (asi 2 K). Mužové i ženy plaví se za mnoho hodin, aby nakoupili potřeb, navštívili známých a přátel, radili se s lékaři, zvláště v athénské nemocnici Evanjelismu. Tím ovšem šíří se obzor jejich v poměrech, které by sotva kdo na malém ostrově předpokládal. Manžel, otec nebo syn jest kapitánem, on zavádí v domácnosti své cizí zvyklosti, nářadí, nábytek, obrazy i jiné předměty, přivezené z ciziny; ovšem stírá se tím téměř všechen místní ráz. Možno tvrditi, že obyvatelstvo ithacké kloní se ke světoobčanství.

Častý a dlouhý pobyt Ithačanů v podunajských zemích přináší sebou, že četné osoby v některých místech, ku př. v Oxoií, celkem plynně hovoří rumunsky. Nezřídka setkati se lze s lidmi mluvícími anglicky, zvláště v městě, kdež dříve vyučovalo se angličině i ve školách. Tyto vědomosti byly Ithačanům na Dunaji i jinde s velkým

prospěchem, zvláště starším lidem. Z mladších byli opět mnozí v Australii a jižní Africe, kdež rovněž naučili se anglicky.

V celku jsou Ithačané velice pracoviti. Ti, kteří potřeby ke skrovnému živobytí neopatřují si na moři, vzdělávají namáhavě kamenitou půdu na horských stráních. Také jsou spořiví, věnujíce se více práci než zábavě a majíce vůbec ráznější povahu.

Láska k domovině jest i u Ithačanů, jako vůbec u všech ostrovanů, velmi vyvinuta.

Topos dikotos! Domovina! S jakou radostí patří šedý již námořník na pahorky otcovského ostrova, které se mu zdají býti nejkrásnější zemí světa. Ne bez příčiny přidali Ithačané k obvyklým pořekadlům o ostrovech ionských — Cerigo, buon castigo — Zante, fior di Levante — Cefalonia, melanconia — Corfu, non più — své řecké sto Ithaki, spitaki („na Ithaku, domeček"). Topos oreos — —„krásná místa", volá ať kdokoli, spatří-li je opět po delší době. A vskutku v půvabu krajinném, v mírném podnebí, v klidné přírodě této výspy tají se zvláštní jímavé kouzlo, o němž snadno pochopujeme, že jest s to, aby i v mysl obyvatelstva působilo. V pravdě největší počet Ithačanů vrací se ve stáři na domácí půdu. Zvláště staří námořníci se zálibou tráví večer svých dnů na rodné výspě, žijíce z malých úspor anebo věnujíce se lehké, věku přiměřené práci. Nejchudší živí se rybolovem z člunu, který sami řídí.

Za novější doby poměry tyto doznaly veliké změny stěhováním se do ciziny. Nemnozí lidé, kteří vracejí se s majetkem, jsou příčinou, že sta a sta jiných odcházejí na jižní polokouli, na Nový Zéland, do Australie anebo do Kapska.

Naproti tomu bohatší dávají přednost za příčinou obchodů svých pobytu v Athénách nebo v městech podunajských.

Potamos (= řeka), jakž zkrátka Ithačané Dunaj zovou, jest jim mohutným zřídlem bohatství. Mnozí při něm stali se zámožnými, avšak mnozí také na jeho březích pohřbili nejvzácnější statek svůj, totiž zdraví. Špatný vzduch, který zvláště dříve vznášel se nad ústím dunajským, zejména pak nad Sulinou, uvalil na mnohé z nich následky malarie. Studené, vlhké zimy byly u mnohých zřídlem rheumatických bolestí, které jako poloviční mrzáci ve starých dnech na Ithaku přinášejí. O, kolik neštěstí spojují lidé s touto tužbou po zlatě, jakkoli jen málokteří jeho se dodělají, tato pak konečně ve stáři již pro ně ani ceny nemá!

Řecké nářečí na Ithace jest celkem čisté, má však přece některé místní výrazy, z nichž některé snad pocházejí z nedaleké Kefallénie. Také jsou v ithackém nářečí mnohé italismy, následek to staletého panství benátského; některá slova přejata jsou i z francouzštiny a turečtiny.

Velmi hojná jsou přísloví.

Veřejné knihovny ve Vathy není. Med. Dr. Nikolaos Karavias Grivas z Ithaky, spisovatel dějin a slovníka velikých mužů, pojal úmysl, když po dlouhém pobytu r. 1849 v Neapoli pobýval v Cařihradě, založiti knihovnu na rodném svém ostrově. Za tou příčinou poslal Ithačanu Vasiliu Karaviovi veliké množství knih rozmanitého obsahu, které byvše jím za rok shromážděny, měly býti jádrem budoucí ithacké knihovny. V předmluvě díla svého o dějinách ithackých klade Grivas počet jejich asi na 1500 svazků, mezi nimi veliká sbírka starořeckých spisovatelů, řeckých, vlašských, francouzských, ruských i jiných slovníků, jakož i vynikajících spisů lékař-

ských, mathematických, fysikálných i filosofických, též vlašských a francouzských klassiků. Grivas sice vrátil se do Ithaky, ale myšlenka jeho nebyla uskutečněna, neboť syn jeho Asklépios, rovněž lékař, daroval knihy po smrti otcově národní knihovně athénské.

Čilý styk s vnějším světem, zámožní lidé, kteří pobývali v cizině, veliký počet novotin, který mnohý z nich spatřil i zažil, to vše zapudilo hojné pověrčivé náhledy z mysli Ithačanů. Nejčastěji ještě lze je pozorovati při sňatcích, křtech a úmrtích. Některé buďtež uvedeny:

Každý pátek po celý rok rozprostírají se šaty v domnění, že se tím ničí neštovice.

V úterý nesmí se žádná práce započíti.

V noci nepodává se ani oheň ani ocet.

Jako po všem Řecku slaví se i na Ithace večer před sv. Janem (dle našeho kalendáře 6. července) tak zvané klidony. Když zavzní hlahol zvonů, shromažďují se dívky u studny a čerpají z ní vody, nemluvíce při tom. Vodu tuto nalévají do nádoby a vrhají do ní skvosty všeliké, náramky, náušnice, prsteny i j., každá z dívek, čeho se jí zachtělo. Potom přikryjí nádobu červeným kapesníkem a položí na ni zámek otevřený jako symbolický závěr nádoby, i ponechávají jí tak po celou noc. Následujícího jitra shromažďují se dívky opět, malá děvuška usedá k nádobě a otevře ji, any ostatní třikráte ve sboru tyto verše prozpěvují:

„Otevřte klidony milostí sv. Jana a ten, jemuž znamení jest příznivo, ještě dnes uzří štěstí své.

A ještě jednou otevřte, aby vyšel milostivý který prochází celý svět a jej získal.

A ještě jednou otevřte, aby vyšel nejmilostivější z panství svého pro věno, za něž mnozí pracovali.“

Jakmile tato píseň přezpívána, vyjme děvuška, aniž by do vnitř nahlédla, z nádoby jeden předmět vložený. I zjistí se, čí jest, načež píseň změní text svůj se zřením k majitelce. Ta pak vyjme opět předmět jiný, a tak se děje, až vyprázdní se nádoba. Potom nabírají děvčata z nádoby vody do úst a mají pozor, čí jméno nejdříve uslyší, i věří, že jest to jméno budoucího manžela.

Na Ithace kolují zvláštní říkadla na odvarovanou neštěstí, mnohdy i nesrozumitelná. Jsou vykládána za veliké tajemství a toliko v noci štědrovečerní sdílí se o ně žena jedna s druhou, ovšem pod pečetí mlčelivosti. Není tudíž snadno, sbírati říkadla taková, ježto lidé věří, že kouzelná slova pozbývají účinnosti, byvše prozrazena nepovolanému.

Říkadlo jedno pronášejí, když najdou mraveniště v obilí. Tu pak upravují kříž ze dřeva divokého majoránu a staví jej do země věříce, že mravenci musí teď odtud odejíti.

Zaříkávání hadího uštknutí, zdá se, že bylo z Paxa na Ithaku přeneseno. Pan arcikníže uslyšel je z úst velice staré ženy, ta pak od matky své, z čehož souditi lze, že jest dávného původu.

Lid ithacký zná také vlastní své léky, jakož přirozeno, dle chorob různé a podnes užívané přes mnohé lékaře na ostrově působící.

Při bolení hlavy kladou se řízky citronové nebo zemákové, posypané kávou semletou na čelo a páskou se přitužují.

Jako oční vodičky užívají octa s vodou neb alespoň citronové šťávy.

Proti zimnici s horečkou spojené užívá se studených obkladů, tak zvaných krithinofil, které se skládají z ječné mouky a studené vody.

Zvláštního typu na Ithace není. Mnozí lidé jsou podivně malé postavy. Vlasy plavé jsou hojné.

Vlastní domácí kroj dávno již zmizel u obojího pohlaví. Za dřívějších dob nosili na Ithace jako na druhých ostrovech ionských široké modré spodky. Zámožní odívají se celkem vkusně, objednávajíce si potřeby z Athén nebo Pater. Horská děvčata z Anoii a Oxoii nosí ráda sarrucchi z hovězíny.

Osad v pravém smyslu jest toliko patero: Perachorio, Vathy, Kioni, Lefki a Oxoii. U této vznikla značná řada skupin domových na sedelném údolí u Stavra. Jinak vyskytuje se toliko neveliká skupina domů, zvaná Ai Jannis na západní straně průlivu viskardského a tu a tam porůzné domy.

Dle jednotlivých farností takto rozděleny jsou domy po osadách jednotlivých:

Obec Ithakision.

Vathy:

Mitropolis	145	domů
Vlacherena	130	„
Gardelaki	115	„
Taxiarchis	110	„
Aios Spyridon Horní (kato)	85	„
Aios Nikolaos (palioruga)	95	„
Aios Nikolaos (agoras)	60	„
Ai Iorji	65	„
Ajos Spyridon (Basigos)	40	„

Perachorio:

Panaja Spiliotisia	200	domů
Aios Spyridon	60	„
Aios Nikolaos	60	„

Obec Nirition:

Kioni	160	domů
Rachi	90	„
Anoii	130	„

Obec Poliktosion:

Stavros	110 domů
Lefki	100 „
Horní (Kato) Oxoií	130 „
Dolní (Ano) Oxoií	170 „

Starší domy, zvláště ve Vathy, než i některé venku, jako Vretos u Kalama, mají často v popředí dvojitou besídku na oblých sloupích se čtyřhrannými hlavicemi a velikými patnicemi téže podoby, což jim dodává zvláštního sice, ale hezkého vzhledu. U některých vine se podle střechy réva, spočívající začasté na oblých obílených sloupích, dílem s dřevěnými, v novější době ale většinou železnými tyčemi nahoře, které nesou střechu révovou a z nichž visí nejkrásnější hrozny, namnoze veliké černé stolní hrozny, jež vytrvají dlouho do podzimí. Některé nesou hrozny zvané markandi a u školy ve Vathy jest révové loubí, z něhož visí tyto hrozny s barvou do růžova přecházející tak krásné, že se oko na ně ani dosti nadívati nemůže.

Mnohé domy mají vnější schody a povystupující balkony s dřevěným zábradlím, mnohé starší balkonovou síň na dřevěných sloupích spočívající a mnohdy ještě přístřešek na dřevěných podporách. Do domů vedou často vchody obloukem zavřené, zvláště do dvorův a zahrad; obyčejně mívají takové vchody značně povystupující svorník.

Mnohdy bývají na dvou kolích do stěny zabitých dřevěné skřínky, v nichž skvějí se karafiáty i jiné květiny.

Při stavbě některých domů vezdívají se dlouhé kameny, zvláště do rohů, jejichž konce jako patníky vyčnívají, prý na zesílenou budovy.

Mnohé domy mají velké balkony, spočívající na silných krakorcích se železným zábradlím, ně-

které i stojany na tyčích železných, jež se stěnami spojují, na ně pak v létě záslony napínají. Žalusie domů jsou červeně, někdy hnědě, obyčejně ale zeleně natřeny.

Zvláštním úkazem jest, že mnohé domy nemají žádného střediště; majíť ku př. čtvero oken místo trojích, šestero místo paterých. Starší domy obrací se lomenicí k moři, v níž jest okno a nad domem vysoká půdová střecha. Novější domy mají střechy o dvojím sklonu, nejnovější již střechy pavillonové. Bývají pestře natřeny, rudě, žlutavě, modravě; málokteré novější nejsou vůbec ovrženy.

Největší a nejkrásnější dům na náměstí ve Vathy kdysi býval majetkem dra Grivasa, nyní náleží jakémusi Dendrikovi. I tento má osm oken v průčelí, vchod pod přístřeškem a štít ve středu.

Poněvadž majiteli větší části domů jsou zámožní námořníci, mají domy, zejména ve Vathy, zvláštní ráz. Každý krám, každé dvéře jsou pečlivě natřeny, každé průčelí v různých barvách čistě omalováno neb obíleno. Nic není zanedbáno, nic není nečisté, vše čistotou se skvějící a shipshape.[1])

Lepší domy za naší doby stavěné stojí asi 10.000 dr., ba některé lépe položené až 20.000 Starší domy, stavěné před 50 nebo 100 roky, jsou levnější a lze je kupovati za polovici ba i za pouhou třetinu skutečné ceny. Nejdražší byl dům Grivasův, jenž stál 96.000 fr. a prodán byl Dendrinovi za 40.000.

Nájmy domů jsou na Ithace velmi levné, neboť téměř každý poněkud jen majetný má svůj dům, chudí pak mohou toliko málo platiti. Za 25 dr., ba ještě levněji, lze najíti měsíčně zcela pěkný

---

[1]) Anglické přísloví, znamenající „co se na lodi sluší", tudíž co jest náležité.

dům. Ve Stavru najímají velice pěkně položené letní byty za 25 dr. měsíčně. Také mnozí z města odcházejí tam na léto, poněvadž vzduch ve Stavru jest mnohem příjemnější.

Domy ve Vathy bývají hojně větrány. I v zimě lze viděti již záhy z rána dvéře a balkony široko otevřeny. Za jižních větrův a zvláště za jihozápadních jest teplota venkovská příjemnější než ve vnitřních vlhkých i chladných prostorách.

Jest dávný zvyk, že uprostřed května všechny vlněné přikrývky a koberce perou se na protějším přístavním břehu ve Vathy, na blízku moletta nebo hráze přístavní, u starého domu zdravotního. Potom se vše čistě na slunci suší, pečlivě skládá, na člun nakládá a domů odváží, načež přes léto se v truhlách a skříních uchovává.

Lid ithacký jest velice v požitcích skromný. Kousek chleba a několik sliv poskytují začasté dostatečnou večeři; také jídají mléko a ryby, méně maso, jež přiváží se z Albánie a ze sousední pevniny i bývá horší jakosti.

Pan arcikníže tázal se kdysi chudobné ženy, co jedla o božím hodu, jenž po druhém postu následoval. Odpověděla: „Kousek sýra", který již pokládala za pokrm sváteční. V létě po jistou míru dobré ovoce nahrazuje lepší stravu, zvláště hrozny. Jiného ovoce jest málo a požívají je namnoze nezralé.

Ku pečení chleba užívá se, zvláště v Anoii a Oxoii, tak zvaných cerep, z hlíny na způsob pánve uhnětených, jež mohutný plamen rozpaluje. Zdvihají se pomocí železné páky, která se zastrkuje do otvoru nahoře. Pod pánev, která jest spolu příkrovem, klade se chléb, který pečen býti má. Nádobu obkládají kolem popelem, aby žár déle vytrval. Cerepy stojí dle velikosti 3½ až 4 dr. a nahražují jednoduchým ale vhodným způsobem pec.

Krmí jest celkem prosté. Polévka jídá se po celý rok, též jícha z masa, zvaná jachni, maso dušené (stifado) a fricassée z masa. V zimě zhusta připravuje se masná paštika a také tak zvaná cerepa. Různé druhy masa, jehněčí, kuřata i ryby, kladou na kovový talíř, přikrývají je hliněnou cerepou k pečení chleba a vše dohromady svaří. Sváteční jídlo, zvlášt o božím hodu Svatodušním, jest makaronáda nebo pilafi. V zimě rádi pojídají nákypy ze zelenin; suché luštěniny, boby, jež dohromady mísejí a tak 21. prosince v den slavný Matky boží, již ctí jako ochránkyni zemědělství, pojídají. Jiná zimní krmí jsou 'ajada, omáčka česneková s ploticí nebo čerstvými rybami anebo prostě se zeleninou, pulenta z mouky kukuřičné, již jedí zvláště za tuhé zimy, přikládajíce k ní suché hrozny. Podobně, ale řidčeji připravuje se bobsta. Kokopita, těsto z bobů, rovněž jest v zimě oblíbena.

Fluna jest vařené maso se sýrem, panada kůrky chlebové vařené v oleji a vodě. Velmi často pojídají vařené zeleniny a vařené ryby. Sladká jídla a závary jsou kalva z mouky, medu a usazeného moštu, pak ravani, jakési to pečivo připravované s rýží, olejem a medem, rýže s mlékem, fíky a usazeným moštem, mustokolusa, totiž chlebíčky z mouky s usazeninou moštovou na způsob koblih.

Těsto kdoulí připravuje se v různých rodinách a ukládá v kouscích do nádob skleněných. Často nalévá se do sklenic ještě tekuté a pak uchovává. Také připravuje se ze kdoulí průsvitná velmi dobrá marmeláda a sladké závary z pomorančů, jež se předkládají při návštěvách.

Závar připravovaný z květnových růží, zvaný triandafilon, dříve velmi oblíbený, připravuje se nyní velmi zřídka.

Lidé žijí na Ithace namnoze v klidném zátiší rodinném. Muži setkávají se na náměstí, v kavárnách nebo v kasinu; návštěvy konají se zřídka a toliko za zvláštních příležitostí.

Přijde-li návštěva, podávají se obyčejně závary a sladké nápoje, jež služka přináší na podnose, diskos zvaném. Nemá-li domácnost služky, přisluhuje domácí paní, dcera nebo příbuzná. Koná-li se návštěva za projevem blahopřání nově zasnoubeným, podávají se bonbony.

Koupání pěstuje se mnoho a se zálibou, počíná se však dosti pozdě, obyčejně v červnu. Někteří zámožnější mají lázeňské budky z prken na nábřeží před domy svými, mnozí mají společné lázeňky se známými rodinami; také jsou veřejné lázně podél nábřeží karavatského s mnohými zavřenými vodojemy, v nichž lze se vykoupati a také dle libosti z nich do zátoky vyplavati. Mnozí najímají si čluny a záhy z rána vyjížději k Luxe anebo Skinu, kdež s celou rodinou se koupávají a tak pospolu příjemné hodiny v chladu trávívají.

Paní koupávají se mezi 7 až 10 hodinou dopolední, muži od desáté hodiny do dvanácté, ovšem toliko ve veřejných lázních.

Plovati zná asi 90% mužů, paní sotva 2%.

Není s podivením, že písně běžné v zemi, jejíž obyvatelstvo se skládá po výtce z námořníků, jsou namnoze cizího původu. Největší část jich přichází z řecké pevniny, z Kefallénie a z Levkady, avšak mnohé i z Italie, při čemž jednoduše upraví se řecký text k původní melodii. Toliko ve vysoko položeném Oxoii zpívají písně, jež zdají se býti místního původu.

Jako v mnohých krajích řecké pevniny tančívají do kola i na Ithace. Z tanců rozeznávají Sirto, Kalamatiano a Camiko.

Míst zábavných jest málo anebo lépe řečeno není jich vůbec. Chudší spokojují se s chudičkými

xenodochii a kavárnami, zámožnější navštěvují na náměstí kasino.

Kasino ithacké, jménem „Pereloje", založeno bylo r. 1880. Zakladatelé a předplatitelé byli prvými členy. Skládalo se z čítárny, podnes existující a z malé knihovny, která zašla. Záhy zápasilo kasino s obtížemi finančními. Nyní udržuje se toliko členským měsíčním příspěvkem jedné drachmy.

Mnohdy, zvláště v masopustní době, pořádají se taneční zábavy v domích soukromých, k nimž zváni bývají příbuzní a známí.

Oblíbenou zábavou jest nedělní projížďka po nábřeží. Mnohdy procházejí se i mladí lidé, prozpěvujíce.

O pondělí masopustní vyjíždí se vozem do Aéta. Jednou spatřil pan arcikníže v prvém voze jedenáct osob s obrovským řeckým praporem; ve druhých byli zpěváci a hudebníci, hrající na housle, mandolíny a kytary. Odpoledne téhož dne tráví se hrou a zpěvem venku, čímž uzavírá se doba veselí před vážnou dobou postní.

I loďky s hlučícím a zpívajícím obecenstvem krouží v ten den přístavem. Na snadě jest, že mají i dítky ithacké své hry; jsouť ovšem velice prosté a lze jim se kdekoliv oddávati.

Duchovní ithačtí, počtem 22 osob, jsou mírumilovní, vlídní lidé, podřízení arcibiskupu levkadskému. Dříve bylo i na Ithace biskupství a právo biskupa míti bylo ostrovu mezi podmínkami přiznáno, za kterýchž byly ionské ostrovy k Řecku připojeny. Poněvadž by však tím zmenšen byl důchod arcibiskupa levkadského, neprojevují vyšší úřady zájem na zvláštním biskupství ithackém. Poslední byl biskup Haravias, jehož dům růžově natřený leží i s přilehlou zahrádkou na nábřeží a nyní náleží jeho příbuzným.

V klášteře Kathaře jsou 2 kněží a 4 mniši, v klášteře Taxiarchi sto Vuni, kde před krátkou dobou žil toliko igumen, jest nyní jediná jeptiška z Perachoria.

Chrámy jsou četné v různých osadách, zvláště v Perachorii a Anoii. Také jsou na mnohých místech hojné kaple roztrouseny, některé ovšem v ssutinách. Avšak i z mnohých chrámů v Perachorii zbývají toliko zříceniny anebo jen část, ježto z úsporných ohledů při zřícení se střechy toliko díl byl opraven a malou zdí, uvnitř zřícenou, zbývající prostor byl uzavřen. Starší chrámy pocházejí z konce XVII a s počátku XVIII st., mívají zděný ikonostas s malou řadou oblouků, jež zdobí obrazy. Krov střechy bývá obyčejně viděti. Novější, počínajíc prostředkem XVIII st., mívají dřevěný strop, který obyčejně na stranách bývá poněkud zaklenut. Ikonostas bývá také ze dřeva, pozlacený anebo v původním zbarvení dřeva, některé bývají pečlivě mramorem dlážděny. Ve venkovských kapličkách bývá obyčejně ikonostas toliko z rudě natřených tyček, na nichž zavěseny jsou některé obrazy. Krov bývá vždy viděti, podlaha bývá hrubě dlážděna, někdy toliko z hlíny upěchována. V městě Vathy bývají chrámy kromě bohoslužeb zavřeny, též ve větších osadách. Za to na venkově bývají ustavičně otevřeny, ve dne i v noci, aby kolemjdoucí mohli v nich se pomodliti. Obyčejně zaněcují visuté lampy a nechávají je tak dlouho hořeti, až nový příchozí je čerstvým olejem naplní a rozsvítí. Mnohdy rozněcují v koutě oheň a před hořícím plamenem, jsouce ohněm víry nadšeni, modlívají se na osamělé hoře.

III.

ORBA A CHOV DOBYTKA.

Poměry zemědělské. — Rozsah a cena hospodářských usedlostí. — Rolnické nářadí. — Způsoby zavodňovací. — Štěpné stromy. — Vinice. — Druhy obilní. — Zelenina. — Lesy. — Včelařství. — Chov dobytka.

Pole přenechávají obyčejně majitelé rolníkům ke vzdělávání dle smlouvy zvláště uzavírané, načež z pravidla po sedmi, někdy již po pěti, než také teprve po desíti letech stává se polovička vzdělané půdy majetkem vzdělavatelovým. Z pozemků již vzdělaných přísluší sedlákovi polovice úrody, rovněž z vinic, z hájův olivových a štěpnic. Kde jest již setba, přenechává majitel sedlákovi tři čtvrtiny žně.

Muži dostávají průměrem mzdy tři drachmy i více denně, ženy půl druhé drachmy. Statečky jsou namnoze malé; největší jest usedlost bratří Dendrinů, jež prostírá se od Andria až do Fokotripy a pokrývá plochy 14,328.000 m². Jinou usedlost mají u Skotarie v jihovýchodní části ostrovské o velikosti 1,800.000 m².

Cena půdy jest nestejná, pozemky pak dle polohy prodávají se dráže i levněji. Z pravidla prodává se v městě čtverečný provazec neb oria po 35 dr., na venkově po 8 dr. Háje olivové prodávají se zhusta dle počtu stromův.

Obyčejně ponechávají se pole rok úhorem. Žeň jest toliko jednou v roce. Mrví se toliko místním přirozeným hnojivem.

Někteří z bohatších, kteří ve stáří vrátili se na rodný ostrov, vzdělávají s láskou i pečlivě své pozemky. U mladších pohříchu mnoho času zhltí politika, pečlivé hospodářství zabraňujíc. Dlouhé

přípravy k volbám, rozčilení, když blíží se čas voleb, jízdy do Athén, schůzky a porady s příslušníky strany zabírají tou měrou veškeren čas jejich, že na správu hospodářství svého nepomýšlejí.

Také někteří zámožní venkované vzdělávají pečlivě jednotlivé pozemky své, zvláště vinice, jejichž rychlý vývoj slibuje brzký výtěžek. S několika dělníky přehlížejí pečlivě jednotlivé doby vývoje révy, když pak již hrozny dozrávají, ze vzdušného kalivi je hlídají.

Vody jest celkem na ostrově nedostatek, kromě zřídla Kalama a zřídla Ai Spiridon a Pagano, která naplňují 52 stojany ve Vathy; než tyto v létě bývají toliko z rána a na večer přístupny. Kde povaha spodního jílu dopouští anebo z moře voda prosakuje, vyskytují se studně.

V osadě Ithakisii jest 200 pigadií nebo studní, jichž 60 s vodou pitnou, v Poliktorii 220 studní a 180 s vodou pitnou. Obec Nirition má toliko dvě studně v Kioni. V Sarakinari jest jediná studně, která má nemnoho pitné vody.

Zavodňování děje se žlábky do dřev vytesanými, které pomocí dřevěných věder naplňují malé vodojemy. Těch jest 44, z nich 40 ve Vathy a v okolí, i slovou nerokrates (nero = voda). Také jsou u Vathy tři studny se železnými okovy i kolem, jimiž zvířata pohybují a tak vodojemy naplňují.

Na celém ostrově jest jediná studně čerpací u Kollier. Vedle toho jsou však mnohé cisterny, jak v osadách tak po ostrově rozptýlené, dílem k potřebě lidí zemědělsky pracujících dílem k napájení dobytka. Mnohé z venkovských cisteren mají tak zvané impluvium, prostor do kola dlážděný, jenž vodu sbírá. U cisteren v osadách bývá prostor tento čtverhranný nebo podlouhlý a jsa k domu připojen, nahrazuje nezřídka i terrassu.

Ústí cisteren jest nahoře čtverhranné nebo okrouhlé a lze je z pravidla uzavírati dřevěnou nebo železnou deskou. Jednotlivé cisterny uchovávají 30, 60 ba i 100 tisíc ok vody. Veliká cisterna stojí až 1000 drachem, takové jsou však toliko dvě nebo tři. Z pravidla stojí menší cisterny 500 drachem. V osadě Ithakisii jest jich 500, v Politorii 110, v Niritii 100, vesměs soukromých. Vedle toho v Kioni a Mavronás dvě veliké, jež jsou majetkem obcí. V obci Anoií osady Niritia jest 400 tak zvaných grávů, t. j. přirozených vydutin mezi dvěma skalami, dle potřeby uměle rozšířených a k zavírání způsobených.

Olivové stromy na Ithace pocházejí pravděpodobně ještě z doby benátského panství. Pořídku jest kmenů zvláštně silných.

Rozeznávají se šestery různé druhy oliví: anoisániko, livathino, kardoliés, asproliés, zumoliés a koroniés, a sice tvarem i barvou listů jakož i plody. Nejvíce oleje poskytují anoisániko a livathino, nejméně zumoliés. Koroniés mají poměrně nejvíce plodů, méně oleje, jenž však pokládá se za nejlepší.

Olivové stromy časem se přistřihávají, zvláště nahoře. Jako jiné ovocné stromy okopávají se i mrví.

Když sází se mladý strom, zvláště oliva, chrání se kmen suchými kameny do kruhu kladenými. I když kozy a ovce po vinobraní do vinic se pouštějí, chrání se kmeny malými letorostmi, zvláště z dubů věčně zelených.

Často kladou se kameny na olivy tam, kde se rozvětvují, aby nemohly kozy na ně vylézati.

Olivy mnoho trpívají zvláštního způsobu černými sazemi, zejména ve štěpnicích k západu obrácených. Lidé tvrdí, že saze ty přicházejí z parolodí.

Plody oliv drtí se velikým kamenným kolem, koněm taženým. Drť klade se na desky z kozlích chlupů, kteréž tlačí se železným ručním lisem. Také jsou na ostrově dvě továrny s lisy hydraulickými, obě majetek nynějšího dimarcha nebo starosty.

Oleje olivového těží se průměrem 624.000 ok, z nichž se 416.000 ok vyváží. Barila oleje (= 52 ok) prodává se dle tržních cen za 50 až 70 drachem.

Olivy česají se od počátku října až do prosince a sice česají je pouze rukou paní a dívky, na stromy vystupujíce, starší pomocí žebříku, a to plody do sáčku, který na krk zavěšují. Když sáček jest naplněn, sestupují a sypou obsah do velikých pytlů, načež buď na bedrách svých buď na oslích domů je odvážejí.

Stromy fíkové vštípeny jsou téměř všude u domův, ale nikdež u větším množství. Také fíků rozeznávají se různé druhy, zvláště dle chuti, kteréž zrají od května do září a vytrvávají až do prosince. Ročně se jich klidí asi 15.000 liber. Fíky suší toliko Lefki a sice z bílých fíkův, asprosika zvaných. Ročně usuší se asi 2000 pletenců, každý o 55 fících, jež prodávají se ve velkém po 30 a v malém po 50 lepta.

Mandlovníky rozšířeny jsou téměř po celém ostrově a sice všude, kde jsou domy, nejhojněji v obci Poliktorii. Mandle sbírají se od počátku července až asi do 10 srpna a prodávají se ve velkém za 20, v malém za 30 až 40 lepta libra. Celkem klidí se asi 24.000 liber, z nichž 15.000 se vyváží.

Svatojanský chléb nejvíce se pěstuje v okolí Lefkia, kde rostou veliké a krásné exempláře; také roste planě jako křoví. Plody sbírají se v červenci a srpnu a prodává se asi 1000 liber po 35 až 40 drachmách; v drobném prodeji stojí libra 8

až 10 lepta. V obci Ithakisii těží se sotva 200 liber, v Poliktorii ale 90.000 liber, z nichž 85.600 se vyváží, všechny téměř z osady Lefkia. Kde stromy svatojanského chleba jsou o samotě, zvláště na blízku listnatého lesa, ohlodávají zhusta myši kůru z větví jejich, až uschnou. V Lefki myši horlivě pronásledují, proto tam není škod.

Svatojanského chleba jsou dva druhy, sladký a divoký. Plody sladkého bývají až 20 cm dlouhé, divokého také toliko 8 cm. Plody divokého chleba jsou velice tenké a mají velmi málo šťávy i výživné dřeně; užívá se jich hlavně jako krmí pro dobytek. Ročně klidí se divokého chleba asi 3000 liber. 1000 liber prodávají za 30 až 45 drachem.

Ovocných stromů jest poskrovnu. Na výšinách jsou mnohé kmeny planých starých hruší, které vydávají množství malých tvrdých hruštiček. Lidé je sbírají a jako mišpule na slámu kladou, aby dozrály. Jednotlivé jabloně, hruše, kdoule, ořechy, broskve, meruňky, slívy, višně, mišpule, citrony, pomorančovníky nebo moruše spatřují se toliko v zahradách u města a u jednotlivých osad. Citrony klidí se od počátku října do dubna. Celkem prodává se 1000 citronů za 15 až 20 drachem, v drobném prodeji jeden za tři, 4 nebo 5 lept. Celkem klidí se asi 218.000 kusů, z nichž 80.000 se vyváží.

Pomorančovníky a jiné ovocné stromy obírají se a přistřihují v březnu a říjnu. V říjnu překopává se prsť, v níž jsou zakořeněny, a pohnojí, aby byla pro zimu připravena. Z jara a sice v březnu přikryje se bedlivě dole kmen, aby byl před sluncem chráněn. Jestli vody s dostatek, zalévají se stromy s počátku května.

Pomoranče sbírají se od prosince do dubna. Ve velkém prodává se kus za 3, v drobném za 5 lepta. Obec Ithakision klidí ročně 30.000 kusů průměrem, obec Poliktorion 7000 kusů; tyto

všechny upotřebují se doma a nepostačují ani z daleka potřebě, takže značný počet pomorančů se dováží.

Sladké pomoranče, už v listopadu zrající, slovou dolce.

Kdoule ithacké jsou chutné a vonné; jeden druh jest veliký i masitý, slove kdoule levkadská. Tyto hodí se výborně k závarům.

Pěstování révy vedle olivy jest nejpřednější živností na ostrově, ba pěstování oliv daleko převyšuje. Pohříchu jsou stráně dříve révou pokryté nyní opuštěny, dílem následkem choroby hroznové dílem pro přibývající vystěhovalectví, a na místě jejím roste chudé křoví, sotva pro pastvu kozám hodné. U Oxoií jsou naproti tomu nové vinice vštípeny.

Jest na snadě, že byly vinice zakládány na výslunných stráních a v úlehlích, než i ve srázných údolích, kdež je bystřiny zničily, jako u Andri.

V lednu počíná se přistřihování vinic a je-li jaro deštivo, pokračuje se až do března. Pruty ustřihují se nůžkami a sice ponechávají se velmi krátké, když jest peň slabý, jinak zůstávají delší. V říjnu se okopávají a hnojí. V lednu a únoru dělají se tak zvaná kulumia, totiž hromadí se země kolem kmenů v malých pahorcích, které se po 15 dubnu opět rozvážejí. Tím se půda zúrodňuje a shromažďování vody kolem kořenův usnadňuje. Tento způsob od staletí na ostrově zdomácněl.

Když hrozny uzrají, bývají hlídány ze vzdušných kaliv. Mnozí důvěřují poctivosti sousedův a teprve tehdy jdou na vinici, když nastává vinobraní. Tu přichází celá rodina, staří i mladí, a po několik dnův oddávají se radostnému veselí. Vinařky se ověnčují révovím, podobny jsouce bakchantkám starověkým, a chrání se jím současně před úpalem slunce.

Mužové i ženy hrozny odřezávaji nožem a kladou do košů, namnoze nízkých, o dvojím držadle. Ženy nosí je rády na hlavě, udržujíce při tom velmi obratně rovnováhu. Obyčejně donášeji se k nejbližšímu lisu, který bývá často ve vinici. Také však jsou vysoké koše, které zavěšují se s obou stran na dřevěné sedlo mezků neb oslův.

Hledí se vždy, aby dálo se vinobraní za sucha, kteréž ostatně v této roční době převládá. Aby hrozny ještě více zasládly, nechávají se obyčejně před lisováním nějakou dobu ležeti. Mavrodafni až tři dny, bílé ithacké (Aspro tis Thiaki) i čtyři dny. Moštu, který po tuto dobu sám od sebe vytéká, neužívá se k přípravě vína, nýbrž vyrábějí se z něho všelikteré sladkosti, moučné koláče se skořicí, mandlemi, pignolemi atd., kteréžto pečivo slove mustopita; neprodává se však, nýbrž požívá doma, anebo podělují se jím příbuzní. Buď pojídá se hned aneb udržuje se i po delší čas, byvši v peci poněkud opečeno; čerstvé chutná mnohem lépe. Mavrodafni ponechává se obyčejně venku na hromadách, toliko na velikém kusu plátna, na slunci.

Když byly hrozny nohama rozmačkány, odstraňují se slupky dřevěnou lopatou a znovu se hmota hroznová vyšlapuje. Pak teprve, když jest vína větší množství, dává se hmota hroznová do železných lisů. Tyto mívají pevné dno a přicházejí obyčejně z Piréva. Muži jimi točí. Jsou však také lisy na vozíku naložené, které se z místa k místu dopravují.

Jakž vidno, připravuje se víno na ostrově dle pradávného způsobu, aniž by dosud byl kdo vědeckým způsobem přípravy vína byl si hleděl, jakož se již děje s velikým úspěchem na sousedské Kefallénii.

Z vinných druhův ostrovských nejpřednější jsou Mavrodafni, poskytující výtečné ohnivé ví-

no, Skilopniktis, zvláště kol Anoií rozšířené, s temnělmodrými hrozny, a Aspro tis Thiaki nebo Thiako, bílé víno ithacké, poněkud nasládlé, ale velmi chutné. Nejvíce rozšířeno jest Mavrodafni, ale zdá se, že záhy vytlačí je Thiako, vzdorujíc lépe jíní i Peronospeře. Jiné druhy jsou červené Kosfiatiko, Robolla z Kefallénie přivezená atd., mají ale menší cenu.

V různých obcích ostrova těží se průměrem 486.000 ok vína, z čehož připadá na Ithakision 324.000. Průměrem 108 ok z Ithakisia se vyváží, barila za 15 až 25 drachem.

Vína ithacká, zvláště červená, jsou z nejlepších vín řeckých, obsahujíce 15% alkoholu. Za dnů našich vytlačují je ale vína kefallénská a z Pater, mnohem lépe připravovaná. Za dřívějších dob rodila Ithaka výborná vína muškátová, připravovaná prostým způsobem, bez ohně. Vinice této révy však zanechávají se více a více a takořka již mizejí, na Kefallénii zachovávají se ale v původních rozměrech.

Ocet připravuje se toliko k domácí potřebě.

Četny a výtečny jsou druhy hroznů stolních z hojných pergol. Z nejvzácnějších druhů jest Sultania, z pravidla bílá, také však modrá. Uzrává nejdříve, nemá zrnéček a pojídá se čerstvý i sušený. Sušené hrozny mají barvu krásnou jako jantar. Později zrající stolní hrozen jest Razaki, který roste zvláště u Stavra a Kalama a má veliká zrna. Pochází prý z Cařihradu a pěstuje se v každé větší vinici.

Kdo chce poznati pravou chuť hroznů těchto, nechať okusí je za teplého letního odpoledne na ostrovních výšinách, kde cikády cvrčí a slunko žár svůj rozšiřuje, a shledá, jak jsou chutné a šťavnaté.

Stávalo se často, že kladli panu arciknížeti hrozny do chladného stínu studených stěn, aby byly občerstvením i za žhavé výhně polední.

Pozdě, obyčejně ke konci října anebo s počátku listopadu, zrají dlouhozrnné Markandi nebo Coglioni di Gallo.

Sušené hrozny připravují se z druhů Thiaka, Razakia a Mavrodafnia, hrozny Passolina nebo korinthky zrají nejdříve, již ke konci června. Ve Vathy požívají je ještě nedozrálé u velikém množství, nabízejíce je k prodeji na ulicích. Mají krásnou modrou barvu, jsou sice nakyslé, ale chutnají příjemně, nemajíce zrnéček. Z nich připravují se obecně známé korinthky. Suší se totiž prostě na alonii, nakládají se bez obalu do člunu a odvážejí do Pater.

Ročně připravuje se asi 140.000 liber korinthek, nejvíce v Poliktorii, odkudž se jich asi 135.000 liber vyváží.

Obchod se sušenými korinthkami soustřeďuje se ve Frikesu. Korinthky ithacké jsou velmi chutné, podobné výtečným eionským a maličko větší těch, které přicházejí z Korintha anebo z končin při zálivu Paterském.

Pěstování lnu jest na Ithace dosti rozšířeno, zvláště v severní části a na planině Anojské. Celkem se těží asi 10.750 ok. Len ukládaji ke tlení na blízku moře do hlubokých jam, linovrochia zvaných, kdež se shromažďuje prosakujíc sladká voda. Ženy ithacké setkávají jej téměř všechen.

Pro dobytek pěstují vikev, jetel, oves a ječmen.

Pšenice těží se ročně asi 3000 kilo, ječmene 8775 kilo (1 kilo = 60 angl. liber pro pšenici, 50 pro ječmen).

Obilní setby za posledních let velice ubývá, zvláště v Poliktorii, odkudž stěhuje se pryč mužské obyvatelstvo. Kilo pšenice prodává se po osmi drachmách, kilo ječmene po pěti. Celkem

klidí se ročně 210.000 angl. liber slámy, jíž užívá se k plnění žíněnek, s části ke krmení dobytka.

Větší zelinárské zahrady leží za městem. Půda jest v nich dobrá a daří se nejrůznější druhy zelinné.

Také na Ithace požívají u velikém množství divoce rostoucí byliny jako zeleninu, zvláště v postní době. Chudý lid se zálibou dlouhá oboji druh divokého chřestu.

Dítky, chlapci i děvčata dloubají plody šalvěje, jež pokládají za mlsku, ve velikém množství a bývají kolem úst zcela zazelenělé.

Zrostlým lesem jest toliko tak zvaný Affendikos Longos u Perachoria a udržel se po tuto chvíli jen proto, že chrání osadu před kamením s hor se řítícím. Některé velmi veliké věčně zelené duby lze viděti na hoře Stronyilí blíže Stavra, na níž lze nejsnáze od Anoií vystoupiti. Stromy tyto poučují nás, jaký by mohl býti vzhled všech výšin ithackých, které jsou nyní pouhou chudičkou pastvinou. Tak mnoho dřevěného uhlí, třísla pro koželuhy a žaludů ke krmení vepřů bylo by lze z nich ročně vytěžiti!

Křoví šíří se dosti rychle. Kdyby mu byla věnována pozornost bedlivější, bylo by lze větší trati, zvláště na ostrovských svazích k západu obrácených, kde jsou nejrozsáhlejší a nejbujnější, ve hvozdy proměniti. Především bylo by třeba kozy vzdalovati. Stálými téměř opakujícími se lesními požáry vyhubena byla téměř naprosto borovice, velice hojná na ostrovích sousedských. Jiné stromy, od kořene znovu oddenky vyhánějíce, lesním požárům vzdorují, kdežto borovice ohněm usychá a hyne.

Také věčné kácení dříví na palivo, jež obyčejně konají ženy, kde se jim zlíbí, aniž by vyžádaly sobě povolení, nemálo přispívá k ničení luhův.

Věčně zelených dubů jsou dva druhy: křemelák s malými podélnými žaludy a pernari (Quercus callipsinos) s velikými žaludy a ostnatými listy.

Dřeva lesních a štěpných stromův užívá se ke kolikerým účelům:

Ke stavbě lodí užívá se cypřiší, pinií, jilmů, věčně zelených dubů, stříbrných topolův, oliv a někdy i moruší.

Topí se dřívím olivovým, jilmovým, dubovým, vrbovým a z keře mastigového.

Soustružníci pracují z ořechu, višně, cypřiše, olivy, citronového stromu a pomorančovníku. Z cypřiší pořizuje se i trámoví při stavbě domův i stěžně lodní.

Hedvábník se vůbec nepěstuje.

Medu ani vosku není dosti i dovážejí se z Levkady. Někteří obyvatelé mají rozsáhlá včelstva. Medu ithackému nedostává se vůně ani jediné byliny, nýbrž spojuje v sobě soujem všech bylin ostrovských a jest tak čirý a sladký jako málo kde.

Kuřata chovají se u velikém množství a shledávají si namnoze potravu v polích u domů. Krocanů, husí a kachen jest málo.

Chov dobytka jest dosti důležitý. Počítá se celkem asi 22.000 kusů dobytka. Skotu, mezkův a koní užívá se k zemědělství. Mléka těží se 142.250 ok, z čehož část se prodává, z ostatního připravují sýr. Každodenně viděti pastýře, ani ve vysokých plechových nádobách mléko do Vathy přinášejí. Sýru vyrobí se asi 125.000 liber, ale stráví se většinou doma. Kůže z kůzlat vyvážejí se, ročně asi 10.600 kusů, kus po 1 až 1½ dr. Koží jehněčích bývá do roka asi 5500, jež se rovněž vyvážejí, kus po 2 až 2½ dr. Ročně těží se asi 12.500 angl. liber vlny, 5.200 liber kozích chlupův.

Celkem jest dobytek malý; mnohý starý vůl nebo kráva nebývají větší našeho telete: příčinou jest nepochybně nedostatečná míra potravy v chudičkých pastvinách. Ani ovce nejsou pěkné; mnohé mají uřezané uši a téměř všecky jsou bílé.

Četné kozy, které pasou se na výšinách ithackých, napájejí se toliko dvakráte denně. Za hodin poledních odpočívají ve stínu stromů nebo skal a teprve odpoledne slézají výšiny. Noc trávívají na úpatí některé vyduté skály.

Dřevěné kozí obojky vyrábějí pastýřové sami ze dřeva keře mastigového; bronzové zvonky kupují z Pater, železné vyrábějí kováři ithačtí.

Koně a mezci jsou namnoze neokováni. Mezci jsou malí, ale nosívají veliká břemena a žijí 40 až 45 let. Osli rovněž.

Vepřového dobytka čítá se asi 300 kusův a popásá se volně zvláště na planinách anojské a marathijské. Po výtce jest černý, avšak i bílý a strakatý. Vepř pohybuje se velmi rychle a obratně vyléza i na místa, kamž toliko koza se vyšplhá. Tím vysvětlují se mnohé pamětihodné verše Odyssee ve prospěch Ithaky; tak ku př. pochopujeme, kterak sviňák stádo své sváděl s výšiny ke prameni v nížině. Živí se namnoze žaludy, borůvkami a tu i tam kořínky, jež pracně z kamenité půdy vyrývají.

IV.

MYSLIVOST A RYBOLOV.

Druhy lovu. — Tenata. — Rybáři. — Čluny rybářské. — Sítě a jiné náčiní rybářské. — Nejvíce hledané ryby. — Houby mořské.

Lov jest v Ithace obecně dovolen, platí se toliko za písemné kolkované dovolení ročně po pěti drachmách. Výnos arciť jest neveliký.

Poněvadž ostrov blíže jest břehu pevninskému než Zante nebo Kefallénia, jest také méně na něm ptáků tažných, jimž jest toliko vítaným na daleké pouti odpočinkem, zvláště hrdličkám a křepelkám. Loví se tudiž skoro výhradně skalní slípky, zvláště v severní části ostrova, a sice takto: Na vysoko položeném místě, zakrytém křovím, umístí se klec se slepičkou. Lovec skryje se asi 20 krokův opodál. Slepička přivolává kohoutky, kteří ruče přilétají a sami takořka hned do rány přicházejí. Loví se od 20. dubna do 20. května, totiž v době, když skalní slípky hnízdí.

Myši a potkani vyskytují se na Ithace velmi hojně a jsou horlivě pronásledováni i hubeni, nejčastěji jedem. Kuna domácí není rovněž řídká.

Zajíce střílí hlavně v severní části ostrovské.

Rybáři pocházejí téměř vesměs z Karelaty, odkudž mohou, dle pohody sestupovati buď k přístavu buď do Sarakinika.

Z Kranidia a z Hydry přicházejí trachantiria s plachtami rudě napuštěnými, které dodělávají se hojné rybí kořisti.

Na Ithace počítá se 50 lodiček rybářských; největší z nich, zvané tratta, mají cenu 500 až 2000 drachem. Na trattách veslují staří lidé, k rybolovu již nezpůsobilí. Loďky tyto v podobě své upomínají na tvary starověké a když se vracejí v rhytmickém tempu, tu zdá se, jako by vracely se lodi Odysseovy.

Na Ithace užívá se kromě jiných těchto sítí a náčiní rybářských:

Tratt, též rizza zvaných, z nichž tři ve Vathy, čtyři v Poli a Frikesu.

Skilodiktia s velikými smyčkami na žraloky.

Provazce s udicemi jsou velmi oblíbeny; z Vathy vyjíždívá s nimi devatero člunův.

Trojzub hodí se k lovu různých ryb i hub.

Ryby loviti jest obecně dovoleno; toliko v přístavu vathyjském jest rybolov zákonem zakázán, aby nebyl ničen potěr. Ve skutečnosti však loví se v přístavu tomto rybami oplývajícím po celý rok. Když moře nedovoluje rybářům vyplouti na trattách, vrhají sítě v přístavu a loví hojně, zvláště palamidia.

Rybolov jest celkem výnosný. Ve velice teplé době roční ovšem jest ryb méně, ježto uchylují se do hlubin — sti vathia, jakož říkají. Po prvém dešti podzimním opět vystupují k hladině.

Poněvadž jsou vody při skalnatých březích tiché a hluboké, jsou zdejší ryby zvláště chutné proti rybám ze Zante nebo Korfu, které mají namnoze chuť po bahnu. Výtečná jest zvláště barbunia, někdy zvláště veliká, — a což říci o nádherném růžově rudém sinagridu? — Muži přinášejí výtěžek lovu v koších na hlavách do města, přece však bývají ryby z polovice již vyschlé, poněvadž cesty nejsou proti slunci chráněny. Proto v létě jí se nemnoho ryb, ježto není jich lze dosíci zcela čerstvých.

Ročně naloví se ryb 92.000 angl. liber, z nichž sinagrid 3000, palamidii 25.000, barbunii 1.600.

V ledu dopravují se ryby do Pater a Pireva, zvláště sinagridy.

Jedlého ježka mořského loví železem k chytání upraveným, jež slove prazza.

Za dnů našich neloví se již u Ithaky korále; dříve dálo se tak v průlivu mezi Kefallénii a Ithakou.

Ročně přichází až osmero lodic na Ithaku za lovem hub. Na ostrově jest šestero sfongariů, ale žádný z nich nemá potápěcího zvonu, nýbrž odtrhují houby, objevivše je sklem, železnými trojzuby.

V.

PLAVBA. — OBCHOD. — PRŮMYSL. — SPRÁVA.

Počet a nosnost lodi. — Směry plavby. — Stavba lodí. — Lomy. — Mlýny. — Cihly. — Spřádání. — Které věci jsou nadbytkem a kterých není? — Cesty. — Povozy. — Soumary. — Pošta. — Telegraf. — Správa. — Daně.

V přístavu Vathy zapsáno jest devatero nákladních a jeden osobní parník o nosnosti 14.479 tun, pak šestero parníků vlečných o 461 tunách a 366 lodí plachetných o 5.390 tunách, celkem 20.330 tun. Vedle toho jest více lodí, které nejsou zapsány u kapitána vnějšího přístavu, nýbrž jsou majetkem Ithačanův a vztyčují řeckou vlajku. Jsou to dva obchodní parníky asi o 7.800 tunách a 4 vlečné lodi asi o 200 tun. Konečně 95 šalup, které pojíždějí po rumunském Dunaji, asi s 80.000 tun. V nejnovější době přibyly ještě dva parníky o 3.500 tun, celkem tedy 87.500 tun, dohromady vše 107.830 tun, pro malý ostrov zajisté číslice pozoruhodná.

Dokud ještě kvetla plavba plachetní, oddávali se mnozí Ithačané lodnímu stavitelství. Nyní jsou toliko tři malé loděnice, kde opravují se čluny a buduje se někdy, arciť zřídka, i nějaký kaik.

Člunův užívá se netoliko k vyjížďkám kratochvilným, nýbrž i k rychlejší dopravě od místa k místu. Často přivážejí dříví z blízkých horských svahů k topení. Dívky dříví porážejí, svazují, k moři přivalují a pak samy na člunech veslují. Také užívá se člunů při přistání a odplutí parolodí k přepravě cestujících i zboží; k této prá-

ci užívá se však toliko mužů. Jakmile zpozorován parník, plaví se muži s rychlostí obdivuhodnou jemu v ústrety; každý snaží se, aby předstihl druhého, aby byl prvý na palubě a zmocnil se cestujících i jejich zavazadel. Ježto parníky obyčejně blíží se plnou parou, není snadno se člunem se přiblížiti. Proto vrhají se železné háky na lana, jimiž se člun přitahuje.

Čluny ve službách přístavních drží se ve veliké čistotě a bývají časem na břeh vytahovány, čištěny a natírány.

Lomy jsou na mnohých místech ostrova, vlastně všude tam, kde potřebí jest kamene; nejvíce tedy u Vathy.

Benátčané zřídili i u Marmaky i u Frikesa solivárny, ale výtěžek nevyhovoval ani jakostí ani počtem. Za anglického protektorátu solivárny tyto zašly, za to však zvětšeny solivárny levkadské, které posud Ithaku solí zásobují. Ročně spotřebuje se na ostrově 40.000 až 45.000 ok soli.

Na Ithace jest 19 větrníků, které ročně smelou asi 11.775 kilo pšenice a ječmene; byly by však s to, aby semlely 128.000 kilo. Velikých pecí jest na ostrově patnácte kromě menších v domích soukromých.

Páliti vápno znají mnozí lidé, ale nikdo nevěnuje se zcela této živnosti. Hrnčířů není, ale hojní jsou vyrábitelé cerep a nejméně jest 15 výrobců tašek střechových. Cerepy vyrábějí se hrubě z hlíny nepálené.

Koželuzi užívají žaludů z obecného dubu, které se přivážejí nejvíce z Akarnanie a zvláště z Astaka, pak kůry z keře mastigového a z borovic.

Na Ithace jest 40 mlynářů, 30 pekařů, 20 řezníkův.

Tkaniny a výroba páleného vápna jsou jedinými důležitějšími výrobky.

Ve Vathy jest mnoho stavů; také v každém domě okolním lze shledati stav, v některém i několik jich.

Tkaniny vyrábějí se z vlny, z vlny a bavlny, z bavlny, ze lnu a bavlny atd.

Z ryzí vlny anebo z vlny a bavlny vyrábějí se přikryvky a koberce.

Při malém počtu obyvatelstva a poměrně neveliké produktivnosti ostrova není obchod valný. Dovážejí se látky oděvní, zboží osadní, obilí, síra, uhlí, máslo, med, sůl, petrolej, zápalky, potraviny, nápoje, stavební dříví, železo, kovy, šperky. Vyvážejí se víno, olej, mandle, v menším množství sušené hrozny a chléb svatojanský.

Ostrovem probíhají dobré silnice různými směry, zřízené z části ještě vládou anglickou, též však řeckou i obcemi.

Vláda i obce v této příčině za novější doby mnoho vykonaly. Netoliko byla zbudována dloudá horská cesta u Anoií a jiná, jež spojuje Rachi a Kioni, nýbrž blízko Stavra upraveny byly sjízdné cesty k jednotlivým domovým skupinám, jakož i k různým přístavištím.

Kde jen poněkud možno, děje se dnes jako za dob starořeckých nebo benátských doprava po moři. Zvyk býti ve stálém spojení s blízkou pevninou anebo se sousedními ostrovy byl podnětem, že i různá místa na ostrově, jsou-li při moři, člunů ke spojení svému užívají. Zvláště do Kion plaví se lidé i zboží po moři, jelikož doprava po suchu jest obtížná a zdlouhavá. Za pěkné pohody lze viděti každodenně z rána čluny do Kion se plavící. Někdy čekají ženy na molu po dlouhé hodiny, až naskytne se dostatečný počet cestujících a nákladův, aby se plavba vyplatila. Také do Pater přes čilou dopravu parolodmi děje se pravidelná téměř doprava po lodích plachetních.

Cestující i zboží dopravují se takto za ku podivu levný peníz a také opatřují se nákupy pro Vathy.

Za příznivého větru jest plavba rychlá; za silného, nepříznivého větru musí však loď mnohdy po celé týdny čekati, čímž zisk uniká.

Někdy plaví se menší lodi, zvláště kajky, na Korfu anebo do jiných přístavů pro zemáky nebo luštěniny. Pak stává se loď sama prodejnou, na níž zboží přivezené se vytrží. Tím ušetří se náklad za skládání z lodi a mužstvo může se odebrati ke svým rodinám. Někteří méně podnikaví rejdaři a spolu kapitáni vlastních lodí ponechávají lodi své za bouřlivých zimních měsíců v přístavu vathyjském a oddávají se plavbě teprve z jara. Dříve, za zlatých časů plavby plachetné, dálo se tak obecně.

Ve Vathy jsou tři hostince, v nichž lze přenocovati (sto ipno), a jedna restaurace (sto fai), patero výčepův.

Poštu obstarává patero parolodí, z nichž každá jednou v témdni u ostrova přistává. Přicházejí vesměs z Piréva nebo z Pater, přistávají ve Vathy a nazejtří se vrací, když byly propluly zálivem Ambrakijským a zastavily v Levkadě. Poštu zůstavují v Patrách, odkudž rozesílá se po Řecku a do západní Evropy. Zvláštní doprava děje se mezi Ithakou a Kefallénií parníky, přes průliv ithacký plachetní lodí do Pissa Aëta.

Měsíčně podává se na Ithace asi 2.300 listů, z nichž 1700 adressuje se do ciziny.

Podmořský telegraf jest dvojí: z Marmaky do Vasilikia na Levkadě, z Pissa Aëta do Sama na Kefallénii.

Ithaka byla jedním ze sedmi ostrovů, které skládaly republiku ostrovův ionských. Potom po delší dobu byla s Kefallénií nomarchií, nyní jest spojena s Levkadou. Ve Vathy sídlí smírčí soudce, soudní písař, pokladník, správce pošty a telegrafu

a jeden úředník celní. Pro druhé dvě obce jest smírčí soudce, jenž po šest měsíců jest sídlem ve Stavru, po šest v Kionech, s dvěma písaři soudními. Celní podředitel úřaduje ve Frikesu, celní a spolu poštovní úředník v Kionech.

Vojenská správa zastoupena jest policejním ředitelem a místním velitelem, oběma v hodnosti poručíka. Posádka a spolu policejní mužstvo čítá 61 člena.

Ve Vathy sídlí přístavní kapitán, obyčejně námořní aspirant.

V čele duchovní správy jest archimandrit, zastupující arcibiskupa levkadského, jemuž jest nyní Ithaka u věcech církevních podřízena.

V Ithakisii jest duchovních 12, v Poliktorii 5, v Niritii jen 3.

Dříve bývala Ithaka sídlem biskupským, kteréhož práva ostrov se doposud nevzdal.

Jediným dobročinným ústavem jest hospic chudých, jejž založil r. 1891 Panos Dendrinos. Poskytuje však toliko přístřeší.

Veřejný život jest i na Ithace velice vyvinut a proudí nejčileji o volbách. Volby jsou obecným zaměstnáním všech mužů, kteří v době volební nejsou k žádnému zaneprázdnění způsobilí. Nejdůležitějším úkolem zdá se jim býti vítězství jejich kandidáta.

Řekové jsou ze všech evropských národů nejupřímnějšími přáteli svobody a jsou svobodomyslnými pocity opravdu proniknuti. U nich vyskytuje se pravá křesťanská láska k bližnímu a myšlenka rovnosti všech občanů jest u nich ve skutečnosti nejdokonaleji provedena.

Část zvláštní.

I.

ANOJÍ VUNO.

Panaja Kathara. — Výše hory Anojské. — Planina Anojská. — Stronjilí.

Při návštěvě malého ostrova osvědčuje se především vystoupiti na přední jeho výšinu. Tu vidíme pak, co na mapě shledáváme, v představě plastické a k tomu přistupují barva, povaha půdy, bylinstvo, obraz doplňujíce. Počněmež tedy pouť svou po skalné půdě ithacké Anojí Vunem, za Neriton zakládaným.

Vystoupiti lze na Anojí Vuno zcela pohodlně. Z hlavní silnice, vedoucí z Aëta do Lefkia, stoupá v oklikách nová jízdní cesta nejprvé ke sv. Konstantinu, jakož zovou se zříceniny středověké kaple; tu rostou olivovníky mezi klepy skalními. Z další cesty pozírá se již na zátoku Aëtskou a vnitřní přístav Vathyjský, jakož i na vzdálená pobřeží; odtud vine se cesta nízkým podrostem jahodníků, keřů mastigových, věčně zelených du-

bův a osamělých terebinth. Tak téměř v kolmém směru dospívá stará kamenitá cesta výšiny, tak že jezdec po ní mnohem dříve ocitne se na vrchole než vůz po nové cestě jedoucí.

Když zátočiny dostiženy, obepíná jízdná cesta pahorek trsy porostlý, kdežto stará cesta jezdecká, několika stupni od něho oddělená, vystupuje nemnohými oklikami skrze mělký výmol, až dostihne výšiny klášterní. Z cesty jest překrásná vyhlídka na přední i vnitřní přístav i na veškeru jižní část ostrovskou. Klášter sám, položený v mělkém úžlabí uprostřed planiny, založen byl r. 1695 na místě starobylého chrámku Matky Boží. Ve chrámě uchovává se vysoce ctěný obraz Bohorodice, Panaja Kathara zvané, představující narození matky Spasitelovy na zlaté půdě a dle podání před 700 roky ve žhavém uhlí nalezený. Na zadní straně jest obraz skutečně opálen. Poloha kláštera v úžlabí činí jej od moře neviditelným a byla volena patrně z obavy před námořskými lupiči tureckými; toliko na západ jest volná vyhlídka na Kefallénii, kamž se lupiči zřídka již odvažovali. Z kláštera sama ani domu ani vsi neviděti, neboť i vzdálené Viskardo skrývá se v záhybech sousedních pahorků. Místo jako stvořeno, aby ducha soustřeďovalo a k pohřížení v sama sebe povzbuzovalo. Svěží chladné v létě, dík severozápadním mořským větrům a značné výši, jest v zimě drsné k pobytu. To však igumen scházívá do města a buď pobývá po nějaký čas v sousedním Kalamu aneb odchází za záležitostmi úředními do Levkady.

Několik metrů vzdálena jest zvonice, jejíž slémě vznáší se 556 m nad mořem; s ní naskytuje se čarokrásná vyhlídka, jíž rovných zřídka oku lidskému dopřáno pozorovati. Celá zátoka aëtská, hluboké zálivy skinské, daleko do ledví ostrova vnikající přístav Vathyjský rozkládají se před o-

čima pozorovatelovýma a za pahorky ostrovskými krouží se část průlivu Viskadského, ladná zátoka samská a vysoko k nebi tyčící se Mavro Vuni (= Černá hora), na východě široký průliv Ithacký, skupinou Echinad zavřený až k daleké Oxii a k horám peloponnéským, na jihovýchodě v modru se ztrácejícím.

8. září světí se zde slavnost Bohorodice, přední na ostrově, jíž se tisícové súčastňují. Již den před tím přicházejí mnozí, přenocují zde a jsou přítomni mši svaté v jitřních hodinách. Mnozí nesou svíce, upevněné mezi dřevěnými hůlkami, aby nezlámaly se cestou, a věnují je Matce Boží. O čtvrté hodině odpolední počíná před klášterem veselí při všeliké krmí a nápoji i trvá až do hodiny desáté. V klášteře se vyvařuje, jeptiška z Perachoria, velikou zástěrou přepásaná, řídí kuchyň. Jehňata pekou v pecech, ježto pod širým nebem jest větrno. Všechno má ráz slavnostní; na hoře Kathary vlaje válečná vlajka a vedle ní veliký vyšívaný prapor s obrazem Narození Matky Boží. Chlapci zvoní na zvony sousední zvonice a nezřídka zavzní i kefallénská flojera, našim dudám podobná.

Na vrcholku, na tak zvané Korifii, malá hromada kamení označuje nejvyšší bod ostrova. Odtud vidí se všechen průliv Viskardský, daleké Zante přes výběžek Kakovuni, veškero pobřeží od Oxie až po Levkadu, s mysem Dukatem, do moře vyčnívajícím. Nejvolněji polétá zrak k severovýchodu, kdež lze veškeren průliv přehlédnouti se všemi Echinadami, jak v řadě za sebou následují; v pozadí zdvihají se vysoké hory. V bezprostředním sousedství pozorovatelově zdvihá se druhá hlavní kupa hory, popelavě šedá, po pravé straně skalnatá pláň Anojská s vinicemi a některými olivovníky, v pravo níže výšina Oxojská s dvěma mlýny a se stejnojmennou osadou, dale-

ko ku předu tyčící se cíp Kefallénie se sousedskou bělostnou Asteridou a s hluboko se zalévajícím Samem.

A přece s tohoto bodu, 808 m vysokého, nenaskytuje se pohled v té míře širý, jakož by bylo lze očekávati, a to z té příčiny, že se kolem něho téměř stejně vysoké výběžky hory v popředí rozbíhají, sráznými svými svahy dolejší část rozhledu zakrývajíce.

Druhá kupa, Stroma zvaná, poskytuje překrásný pohled na severovýchodní část ostrovskou s Levkadou v pozadí.

Zvláštního druhu jest planina Anojská. Plošina, skalami posetá, kdež dík vysoké a z moře téměř nepřístupné poloze nejstarší osadníci hledali útulek před mořskými loupežníky a na, vedle i mezi skalami chudičké chýže si pořizovali. Průběhem dob mnohé z nich byly opuštěny, nová obydlí ve smavých Kionech upravována nebo zakládány vinice v Ai Ianni, a nyní jsou pouhou šedou ssutinou na šedé skále, němými svědky nenapsaných dějin těchto horalů. Než mnozí, věrní hrudě domácí, zůstali v Anojí a snažili se, aby z tohoto skalního moře nemnohé plodné trati přeměnili ve smavé vinohrady, vděčně odměňující se nejohnivějším vínem; zvláště jsou tu krásné vinice Mavrodafnia. Některá hlouběji položená místa se zorávají, na nich pak len hojně se pěstuje, na malých terasách rostou hojné veliké smokvy. Domky jsou chudičké, mnohé s besídkami révou obestřenými v popředí, s cisternami a dlážděnými impluvii, v nichž se konají nejrůznější domácí práce.

Nábožná mysl minulých dob pokryla planiny patnácti svatyňkami. Takořka uprostřed osady jest hlavní chrám, Bohorodici zasvěcený, r. 1680 založený. Honosí se hezkým zvonovým štítem o třech stupních. Do vnitř vchází se po schodech,

na stěnách zavěšeny jsou scény, zobrazující hlavní události ze života Matky Boží. Ikonostás jest ve čtyři díly rozdělen. Dolejší díl jest vyzděn a rovněž pomalován, hořejší jest ze dřeva v tak zvaném krétském slohu, na něm pak umístěny jsou jakési dračí postavy, nesoucí sochy svatých.

Pod chrámem hlavním vine se cesta do Stavra, probíhající s počátku osadou. V prohlubni v pravo leží obrovský kámen Arachli, t. j. Hérakleův. Od obou větrníků šíří se krásná vyhlídka na hořejší svah i na cestu do Kion; Levkada a Kefallénia zdvihají se v pozadí. Půda jest naskrze skalnatá, mezi skalisky proplétá se réva.

II.

AI IANNI A LEFKI.

Stezka do Sakka. — Ai Ianni. — Lefki. — Sto Furno.

Jízda do Lefkia a Stavra jest ze všech potulek na Ithace nejkrásnějši.

Hned od poloukruhovitého břehu zátoky Aëtské, kde vine se s pobřežím rovnoběžně vozová cesta od Vathy přicházející, proplétá se cesta tato a zdvihá se zvolna po terasovitých svazích o dvou zátočinách. Poutník tudy jda, kochá se pohledem na Aëtos i Merovigli a na výšinu Analipsi. Na nízkých křovinatých svazích hojně roste šalvěj; chvilkami objevuje se pevninské pobřeží v pozadí. Od skalního místa Sisimo Kombi, kdež ústí starší cesta do Lefkia, vidí se i vjezd do přístavu vathyjského. Stará cesta vstoupá přímo vzhůru, nová obtáčí úpatí pahorku Iero Mavro o dvoji zátočině; u prvé jest malá jeskyně ve skále vedle cesty.

Svahy zelené od mnohých trsů spadají srázně do moře. Pahorek Ai Konstantinos, na němž některé olivovníky a svatojanské chlebovníky rostou, zůstává v pravo.

Skála jest bělavý, pevný vápenec, později struska.

Přicházíme do Ston Agro s domky a svatojanskými chlebovníky, které besídkovitě přes silnici se rozpínají, odkudž místo slove Sti Kucupia. Ve stínu těchto stromů hovívaji si chodci, povozy i soumary, aby si odpočinuly po namáhavém vzestupu. Odtud šíří se úchvatná vyhlídka na průliv Viskardský, k němuž klepy skalní svisle spadají, na příboj vln, na lysé svahy kefallénské a snivou zátoku Aëtskou.

Skalistým krajem vine se další cesta do Lefkia a část její od Kucupie do Lefkia jest z nejkrásnějších krajin ostrovských, vznášejíc se vysoko na skalním svahu nad průlivem Viskardským i poskytujíc stálou záměnu horské scenerie. Na některých místech jsou klepy tak srázné, že zdá se, jako by visely nad mořem, a pozorovatel domnívá se, že vznáší se v závratné výši nad bezednou tůní; rádo oko pohlíží na parolodi ostrov míjející, které rychle probíhají průlivem, evropskou poštu daleko na východ vezouce. Výše ve stínu některých olivovníků jest cisterna a nad ní chrám sv. Kosmy a Damiána na skalním výběžku, vedle chrámu pak místo četně navštěvované, kdež scházívají se zbožní lidé z celého téměř ostrova, aby tu den strávili a krásným rozhledem se pokochali.

Větší díl domů v Lefki jest rozložen podél silnice s obou stran. Šťavnatá zeleň zastiňuje je a z každého jakoby zalétal klidný výdech. A přece, kolik slzí bylo prolito pod smavými střechami z révoví, kolik matek v domově zůstalých pohlíží se zarosenýma očima na malé, vesele

skotačící dítky a myslí při tom na nepřítomného chotě, který již mnohý rok mešká v Australii anebo v jižní Africe! Vrátí se? Mnohdy přinese pošta potěšující zvěst, ale dům v Lefki zůstává osamocen a rok přibývá k roku, aniž by přinesl žádoucí setkání.

Sotva jest místo druhé tak od ostatního světa odloučené, jako háje pomorančové, které se zelenají pod Lefkiem nad mořem a na úpatí srázných klepů skalních. Není sice pramenů, které by je zavlažovaly, ale nedostatek ten nahražují četné studny, z nichž mnohá, jak se podobá, pochází ještě z dob antických. Již sama cesta k háji jest neobyčejně malebna. Staré svatojanské chlebovníky rostou bujně uprostřed narudle zbarvených, z části mechovatých struskových balvanů. Když letní dobou slunce na obloze vrcholí, jest zde všude stín a toliko tu a tam proráží zlatý paprsek skulinou v hustém větvoví. Včely bzučí zde bez ustání, se zálibou vyhledávajíce květ svatojanského chlebovníka. Hluboko dole slyšeti lehký pohyb vln, které jako by líbaly skalisté hrany břehu.

I za dnů větrných, když moře pohání bílé vlny průlivem Viskardským k jihu, jest zde zdánlivé bezvětří. Vysoké skalní stěny v pozadí jsou záštitou proti větru severovýchodnímu. Smokvy vyčnívají svými kmeny věkem již šedými přes narudlé hrany skalní, korunovány jsouce rudými plody, které se ostře odrážejí od tmavé zeleně stromového loubí.

III.

STAVROS A OXOJÍ.

Výšiny u Stavra, Kalivia. — Zátoka Polijská, Oxojí. — Panaja Eleussa. — Zátoky Afalská, Marmacká, Frikeská. — Vigla a cesta do Anojí.

Úlehli u Stavru tvoří řada krabatých chlumů, po jistou míru stěsnaných mezi hory Anojské, polouostrov Marmacký a kupu Oxojskou. Blízkost trojí zátoky jest příčinou, že jest úlehle u Stavra letní dobou zvláště chladná. Vítr volně sem zalétá, ať vane ráno z východu, v poledne ze severu a odpoledne ze západu; toliko jižní vlažné větry zadržuje rozložitá hora Anojská.

Stavros znamená křížovou cestu; není to osada po rozumu našem, nýbrž řada skupin domových, zvaných dle rodinných jmen obyvatel, obyčejně společné jméno majících. Na křižovatce cest vedoucích do Poli-Frikesa a Oxojí-Afalů jsou jen některé domy. Blíže největšího, tam, kde vozovka do Poli spějící na malém prostranství z hlavní silnice ubíhá, jest skupina svatojanských chlebovníků, kdež obyčejně shromažďují se ti, kdož Stavros příčinou letního pobytu vyhledávají. Tam přinášejí se stolice a sedíce hovějí si ve stínu i kochají se přátelským hovorem pod dojmem chladícího vánku mořského.

Opodál tohoto domu a blízko silnice a niv na levé straně její jest studna, poskytující výtečnou vodu z nedalekého vřídla. Otvor studny zavírá se jako při cisternách.

Na pravé straně hlavní silnice jsou základní zdi většího chrámu, toliko k výši patky dospělé, jejž původně chtěli zbudovati v Aja Sotiro, sousedům lépe přístupném. Ale účastníci se nedohodli, jak

se zdá, nedostávalo se ani prostředků, a tak stavba zůstala nedokončena. Na místě nové stavby zvětšili starý chrám sv. Barbory. Tento bělaje se na úpatí Stronyjlijského výběžku, položen jest dosti vysoko v krásném místě, veškeren kraj ovládajícím. Zvláště krásný jest pohled za Oxoji a smavé vinohrady v sousedství.

Z terasy naskytuje se krásný rozhled na veškeren Stavros, Frikes i zátoku Afalskou.

Chrám sv. Barbory jest světlomodře ovržen, má vchod a čtyři oblouková okna po straně, nový ikonostas s nástavou, dobré dláždění mramorové a dřevěný strop. Za absidou odpočívá kalojer Ianni Papadopulos, v lidu Papulakis zvaný, který ji rozšířil.

Nahoře ve Stavru jest ještě kostelík sv. Dimitriu zasvěcený.

Od kupy Taxiaršské, od moře jsouc oddělena zátokou Afalskou, rozpíná se výšina Pillikata až k největšímu domu ve Stavru. Rodina Pillikas má zde šestero domů, z nichž tři přísluší ke chrámu sv. Mikuláše, prosté to svatyňce s pěknými obrazy na dřevě a se starobylými sochami Spasitele i Matky Boží nahoře v ikonostasu. Dole v pravo viděti Krista s korunou a rovněž starobylou sochu sv. Mikuláše. Když Turci osadili Krétu dotud Benátčanům náležitou, přivezli uprchlíci sochy tyto po lodi sem.

Vedle Ai Nikolaa jest malá studna, která zavlažuje malou štěpnici. Spodní část jest starověká.

Jiná studna byla vykopána při hlavní silnici nedaleko Pillikaty, dříve než byla pořízena křižovatka ke Stavru. Nalezeny byly tam hojné střepiny amfor a vás. Na hlavní silnici nedaleko studně viděti obdělávané kameny.

Poněkud níže a blíže Stavru u Ai Ilja jsou zříceniny, kdež Dörpfeld podnikal výkopy.

U nejvýše položeného domu v Pillikách, jehož majitelem jest nyní Vasili Pillikas, položen jest nízký a malý chrámec sv. Jiří, majetek rodiny, jíž někdy náležely zdejší vinohrady. Povystupující kameny zastupují místo spárů, se kterýmžto zvykem setkáváme se i u venkovských domů. Chrámec má podlahu z hliny upěchovanou. Poloha domu Vasilia Piliky jest překrásná, poskytující unášející rozhled na tři strany. Na blízku zdvihá se vysoká skála, v níž a sice v nejhořejší části vykopán byl výklenek; před založením terasy skála s části byla zakryta zemí.

U chrámce, jak již řečeno, podjímal se Dörpfeld výkopův.

Vozovka vedoucí do Oxojí a Kollierí ubíhá s počátku mezi bujným révovím s bílými i černými hrozny, pak podle krásných i statných olivovníků. Kolem pozorovatele, který stane tak, aby mírně pnoucí se výšinu pahorku Pillikaty měl po pravé ruce, zdvihá se mocná kupa hory Oxojské, nad níž zcela na blízku tyči se chrám Aja Eleussa, potom vážné Neriton s velikými věčně zelenými duby, pak horu Masmaka a mezi nimi vyústění údolí u Afal, Frikesa a Poli.

V malé skupině domův Apostolatě u Stavra viděti v domě dra. Raftopula, který si hledí též archaeologie, krásný kadlub na zboží hliněné, hlavu představující, jiż Krüger a Schliemann ofotografovali, krásný džbán se širokým hrdlem a uchem, skleněný soudek patrné benátské práce, u Ai Afanasia nalezený, pak sklíčko a skleněnou nádobku z Russana, mnohé malé jemnější kahance, malou barvenou nádobku hellénského původu, hliněnou ruku jako držadlo džbánu se jménem **ΔΙΟΔΟΣ** (= diodos = rozcestí), nalezenou u chrámu Aja Sofia blíže Poli. Ve sbírce jeho jsou i krásně barvené zbytky řecké keramiky, torso malé bronzové sošky, železný

tulich, ženská hlava, větší počet antických mincí, kahanec z jakési řecké kaple v Daskalii, mramorová hlavice a malý sloup z téže kaple, alabastrový hrnéček a kus bronzové nádobky. Z jakési studny pochází volský a kozí roh; také veliký džbán v ní byl nalezen. Nahoře, v Homérské škole, vykopali malý skleněný hrnéček s bílým okrajem a okrouhlý džbánek s uraženým hrdlem.

Ze Stavru vede půvabná cesta mezi trsy myrtovými po jílové půdě do Kalivie, podél staré studny v révoví a olivách se ukrývající. Kalivia čítající sotva 20 domů jest tiché zákoutí s nádhernými bujnými olivovníky, zpola jimi zakryté. Chrámec Bohorodice zdvihá se ze skupiny bujných citronovníků; zvon visí s větve nedalekého starého olivovníka. Vnitřek je chudičký. Stezka vede ke stezce russanské a odtud na cestu ke staré studni asprosikijské. V údolíčku sto Langadi jest též studna starobylého původu.

Nápis Dörpfeldem opsaný uchovává se v Kalivii v domě Loisa Dimitria.

Stezka uvádí z Kalivie ku břehu mořskému v Poli.

Trosky starobylého chrámu Aja Sofia jsou nyní zemí zakryty; vedle jest studna.

Maličko níže jest štěpnička citronovníků, pomorančovníků a ořeší s chrámečkem sv. Ondřeje, ještě poněkud dále na sklonu stráně Aja Eleni.

Po levé straně, dole již, vidíme chrámec Ai Iannis Prodromos, po pravé malou řadu oblouků, na pohled dávného původu.

Z mnohých krásných zátok ostrovních jest snad polijská nejpůvabnější, k přebývání člověka nejvhodnější. Zdá se, jakoby se zde vše usmívalo, vše bylo svátečně naladěno. Občerstvující vánek mořský, který zalétá sem z širého moře i v době letního parna, břeh bez úskalí, s hlu-

bokými vodami, který k přistání pobízí, žírná půda sousedského úvalu, krásné bylinstvo, rozlehlé vinohrady, studená voda ze studní, ve vodném okolí jejím vykopaných, nádherné pohledy do dálí — to vše budí v pozorovateli víru, že jsme na místě starého města, města Odysseova.

Dosti dobrá cesta obíhá pahorek Paleokastro (= hradiště), křovinami nízkými zarostlý. Jest zde mnoho šalvěje a nízkých věčně zelených doubků; v dolejší části i cypřiše.

Cesta odtud jde údolíčkem stis Plakkes mezi krásnými vinicemi muškátového vína a stoupá příkře ke Stavru.

Velice srázná, skalnatá cesta vede nad Pigadiem stin Asprosikia pod Kalivií do Palaeokastra.

Poloha Palaeokastra jest na ostrově z nejkrásnějších. Nikdež není vděkuplnějšího pohledu zátoky Polijské, pod nohama pozorovatelovýma rozložené, celého průlivu Viskardského, řady pahorkův u Stavra a Pillikat a skrze zářez u Frikesu na vzdálený břeh pevninský. Na obou stranách vidí se malé pahorky: Vigla po pravé, Milos Paleo po levé ruce. Dole zelenají se bujné vinohrady. Zbytky hradu jsou nepatrné, přece však lze ještě viděti tlusté ostění dveří s vlnitými vtlačenými ozdobami. Kopali zde již Schliemann, Dörpfeld i jiní, ale se skrovným toliko úspěchem. Trnité křoví a zlatokvěté bodláčí zakrývají vše a toliko s namáháním lze vyšetřovati zbytky starého zdiva. Viděti jest řadu kamenů kyklopsky sestavených, která obrací se proti rovině u Poli; kameny nejsou však veliké. Všude rostou nízké, věčně zelené doubce.

Veliké balvany leží proti průlivu a tvoří jakousi věž, již však převyšují pahorky Kukuzza a Russano.

Velice krásný jest odtud pohled na veškero údolí u Stavra a zvláště na zátoku Polijskou, pohozenému safiru podobnou.

Z vozovky do Oxojí uchyluje se na levo ve značné výši stezka do Kukuzze, probíhající svahy horskými, jichž terasy po výtce pokryty jsou vinohrady. Nádherný jest odtud pohled na zátoku Asfalskou a Frikeskou a na pahorkatinu v pozadí.

Na otáčce stává se cesta kamenitou a zahýbá do nízkého mlází. Tu rostou zvláště malé věčně zelené doubce. Vidí se pahorek Palaeokastro, veškeren sklon k Lefki, zátoka Polijská a tyčící se do vzduchu Kukuzza.

Přicházíme k sedlu jílovitému, bodláčím porostlému. Za statnou Kukuzzou objevuje se Asteris jako bílá loď brázdící blankytné vlny.

Pod pahorkem Palaeokastrem, tam kde se schází, rozvírá se opět krásná vyhlídka.

Poněkud hlouběji, pod vinicemi, prýští vedle bujných košatých smokví a velikého svatojanského chlebovníka, myrthami jsa obklopen, ze skály pramének Katu Nero zvaný a napájí kaluž, k níž vede příkrá, kluzká stezička. Jest to nevlídný, se všech stran uzavřený koutek. Za parných hodin letních dnů sedí se zde příjemně. Pozorujeme ptáky, kteří ke prameni přicházejí a veliké krásné fíky na stromech mlsají. Mnohdy přicházejí i ženy z okolí naplnit džbánů svých, avšak namáhavé jest plné nádoby na příkře vystupujících stezičkách zpět domů odnášeti. Proto za drahnou chvíli odpočívají, v myšlenky jsouce ponořeny, které je snad zanášejí daleko za moře k bratřím a příbuzným, neboť dnes jest sotva rodiny, která by neměla několik členů na jižní polokouli. Bouře vystěhovalecká zuřila nad Oxojí i Stavrem a i ti, již doma zůstali, touží po vzdálených zemích, o nichž domnívají se, že tam

vynořuji se zázračné obrazy bohatství a dobrého bydla, aniž by uvažovali, jaký ráj již ve své vlasti obývají. Kolik vzdechů, kolik bolestných rozloučení událo se na této půdě, na níž by lidé šťastně i spokojeně žíti mohli. Ale takým jest člověk: zavrhuje dobro, aby toužil po lepším, jehož však nemůže dosíci.

Cesta ze Stavru do Oxojí stoupá, když byla odbočila cesta z lesa do Kalivie vedoucí, zvolna vzhůru, skrze olivové háje, které střídají se s vinným loubím. Půda jest zemitá, jílovitá.

Cesta dvakráte se zahýbá. Z prvé otáčky vidí se naproti pahorek Stronyjlí se svými sedmi duby, pod nimiž na skalisku jiné tři se zelenají. Zde buji kapradí a kručinka.

Proti údolí Polijskému jsou však nižší sklony hory Oxojské porostlé mnohým révovím a cypřiši.

Z druhé otáčky spatřuji se pahorky Pillakata a Decimata.

Podél silnice daří se u velikém množství černé hrozny, zvané skilopniktis; pak vyčnívají veliké balvany struskovité. Pozorují se u Frikes a Atoko, později i Levkas.

Opět otáčí se cesta dvakráte v bělavé, vápenné skalní půdě, i lze viděti místo, kde pramen Černá voda (Melanhydros) vedle cypřiší vyvěrá. V pravo vidí se Ai Afanasios, domy Papy Vreta. Nadšení budí obraz zátoky Afalské, nejkrásnější mezi všemi ve svých tvarech, v půvabech břehů, s klassickým pozadím, jež tvoří Levkas.

A opět zatáčí se po dvakráte cesta; prvá otáčka jest údolíčkem, kde se zdvihá skalní cesta v terasách révovím bujících. Kamenitá stezka vede révovím do osady.

Pak vede cesta údolím. Sklony na obou stranách zdvihají se terasovitě a nesou vinice. Na pahorkovém výběžku v pravo bělá se osada.

Mezi řídkými hrušemi a smokvami přicházíme do Oxojí.

Malebné domky stojí tu vedle sebe mezi cypřiši, smokvami a hrušemi, chudičké a ke skalám přistavěné. Před domy zrají obrovské hrozny. V Oxojí není pramenů, toliko cisterny, které jsouce vedle domů položeny, jsou jim i terasami.

Také chrám Aja Evanjelistra na počátku osady s velikými morušemi v okolí svém leží malebně.

Vedle tohoto chrámu zdvihá se terasa s úchvatnou vyhlídkou na Afalskou zátoku a spodní část frikeského zářezu s pobřežím v pozadí. Vysoká zvonová lomenice dole s dvojitým a výše s jednoduchým obloukem, pod ní pak zamřížené dvéře, jsou průčelím i vchodem. Jednoduchý chrámek honosí se pěknou renaissanční okennou mříží. Zdělý ikonostás jest z r. 1722.

Zde přestává sjízdná cesta a dlužno skrze Anojí stoupati po skalních stupních. Na výšině, téměř uprostřed osady, jest chrám Aja Marina s letočtem 1826. Fayencové desky jsou patrně neapolskou prací Nad zamřížovanými okny a dveřmi jsou kříže, po obojí straně dveří strom života.

Vnitro jest novodobé. V pravo vidí se obraz Bohorodice s hezkým stříbrným renaissančním rámem a letopočtem 1791. Ikonostás jest nový, naproti tomu stěny a absis pomalovány starými freskami; uprostřed Bohorodice s Ježíškem. Kořeny vedle rostoucí cypřiše trhají sice zdi, ale není nikoho, kdo by je ořezal.

Dva jiné chrámy zdvihají se na sedle pahorkovitého výběžku Anojského, jako by byly na skalní hraně zbudovány, jeden zasvěcený Bohorodici, druhý sv. Mikuláši. Obezdění obou porůstá cypři-

ši. Zvonové lomenice obou jsou spolu vchody do vnitř. Na jednom jest letočet 1641.

Z jednoduchého chrámu sv. Mikuláše naskytuje se nádherná vyhlídka na zátoku Afalskou.

Sestoupíme-li se sedla, na němž oba chrámy jsou zbudovány, a překročíme-li Langadi stis Skuriés, zcela révovím zakryté, tož sejdeme na špatnou stezku, která vede na vrchol v terasách révových ukrytý.

Opouštíme vinici s bílými a černými hrozny a stoupáme po skalnatém, trsy porostlém skalním klepu. Brzo dostihneme chrámu Bohorodice Eleussy, prosté to budovy s cisternou v sousedství a malými obloukovými dveřmi. Odtud šíří se skvostná vyhlídka na průliv Viskardský s nižší Kukuzzou u Palaeokastra, s Russanem, celou skupinou Nerita, se silnicí k Lefki a výběžky Aëtskými.

Uvnitř má kostelík plochý strop. Oddělena jest hrubě stavěná předsíň.

Od Korifia, kde jest nahromaděno kamení, úchvatný jest pohled na osadu, na zátoku Afalskou a na severní hrot ostrova Kefallénie.

Podle nízkého podrostu mastigového vstupuje se po hřbetě na druhý vrchol, kdež jest větrník, s překrásným rozhledem na osadu na polouvrši se šířící a na Viskardo.

Na těchto výšinách lidmi téměř neobývaných pobíhají mnozí zajíci a slípky skalní, jsouce od lovců horlivě pronásledováni.

Ze Stavra do Kalama jdouce, opouštíme cestu do Oxojí vedoucí na levé straně a jdeme po jílovité půdě, porostlé bujnými vinohrady a krásnými olivovníky, v dlouhém oblouku ke Platrithii, kde jistý muž, v Africe zbohatlý, vystavěl si krásný dům, celý z jemného šedého pískovce.

Dostihneme řečiště jakéhosi potůčku na úpatí vysoko položeného Anojí tam, kde dělí se cesta.

V pravo jedna schází do Lacho a Frikesa, v pravo do Ai Saranda a Frikesa, třetí vede do Kollieri a Kalama.

Před mostkem, po němž přecházejí prvé dvě cesty, vede stezka toliko pro soumary schůdná do Melanhydra Vrissi a do Oxojí.

Stezka tato probíhá strží malé bystřiny, kde rostou myrthy a Pikrodafni a také jsou studny, z pola skryté v šedé jílovité půdě a zastíněné citrovníky.

Pramének Melanhydros prýští pod skalní stěnou ze dvou rozsedlin, hořejší i dolejší. Z hořejší vyvěrá vody pramálo, ale dolejší upravena jest na způsob studny a roste nad ní slezinník. Pod praménkem jest skalní stěna s dvěma výklenky z cihel, uvnitř zaokrouhlenými.

V chrámci Panaulle nad praménkem jsou po obou stranách obloukového vchodu dva nápisy. Na pravém čte se

ΘΕΟΔΟΡΕ
ΧΑΙΡΕ
(Theodore, buď zdráv).

Prvé slovo jest rámkem obklopeno.

Nápis na levé straně zní:

ΣΕΠΤΟΥ
ΜΕ ΜΟΥΣΙ
ΚΕ ΧΑΙΡΕ
(Septime Musice, buď zdráv).

Chrámec jest prostinký; za ním jest kříž s letočtem 1081, ale zdá se, že jest tu omyl v číslici.

Po srázné stinné cestě sejdeme ke chrámu sv. Afanasia, jehož podezídky zbudovány jsou z velikých tesaných kamenů, zbytků to větších budov starověkých. Cisterna jest přistavěna. U zadní části jsou jakési zbytky, snad bývalé věže.

Také ve stěně absidy chrámové jsou podobné veliké kameny, po řadě vedle sebe kladené. Zdi

z mnohohranných kamenův a dlouhá stěna vidí se opodál.

Není snad na ostrově místa půvabnějšího nad okolí Ai Afanasia. Bujné, vždy zelené duby korunují malebné skály a způsobují změnu mezi světlejší zelení hájův olivových a k tomu pohled na veškeru pahorkatinu a zátoku Frikeskou se zátokou Afalskou a ostrovem Levkadou v pozadí. A přece nepoznatelné zříceniny doby neurčitelné, na těch pak zbudován chrámec osamělý s hrobem Papy Vreta a jeho dítek. Zdá se, jako by se zde sloučila historie tisíciletí, aby podala jediné obraz pomíjejícnosti lidských stop na zemi.

Schliemann, Dörpfeld a Vollgraff zde kopali; tento zamýšlel objeviti celou zeď, která dle zdání daleko zabíhala, a k tomu celý pahorek zakoupiti; zdá se však, že úmysl tento ztroskotal o obtíže způsobené a o přepiaté požadavky.

Od tohoto krásného místa sestupujeme k tak zvané škole Homérově. Několik stupňů vede ke stěně, zbudované ze širokých kamenův a věčně zelenými duby korunované, která přečnívá malebné skály. V této zdi lze prý shledati zbytky starověké. U schůdků vyčnívá skála. Čím někdy bývala, zda trámem, anebo kusem exedry, není lze již určiti. Vedle vidí se okrouhlý, závitkovitý kámen, nepochybně podklad starého ručního mlýna. Jiní soudí, že jest to nepochybně kamenná hlavice ze sloupu nějakého. Látka jeho jest zdejší tuhá struskovina. Podobný kus leží opodál.

Nad pramenem Kalamem, opodál háje olivového, jest také podobný, ale ještě větší kámen, vedle něho jiný rovněž veliký nahoře žlábkovaný, dle domnění na způsob lisu a dosti hluboko v zemi pohroužený.

U školy Homérovy objevil Papas Vretos r. 1886 studnu pod kamenem ukrytou.

Maličko hlouběji na révové terase jest též

studna, k níž sestupujeme. Dole jest lomeně zaklenuta. Vody lze se brzy dopátrati. V okolí vidí se opět starověké kameny.

Dále stranou jest chrámec Bohorodice, za cestou k osadě vedoucí.

Mezi olivovníky po obou stranách kráčíme dále, zůstavujíce v pravo Kallinikata, až dospějeme do Kollierí, jdouce podél jakési studny, zahrádku jakous zavodňující. Konečně přicházíme k domu starosty obce Stavra, Papy Vreta, s malebnou předsíní, na kulatých sloupích spočívající. S balkonu naskytuje se okouzlující rozhled na Afalskou zátoku. Odtud jde se ke vřídlu Kalamu se svěží zahradou a velice krásným rozhledem. Místo jako by bylo stvořeno ke snění a přemýšlení. Obrovské hrozny visí s větví, aniž by podobného zjevu člověk očekával.

Z vřídla vytéká voda z předu trojí a v pravo opět trojí rourou; v létě však toliko jest malá nádrž k napájení dobytka. Až do počátku června jest vody s dostatek ze všech šesti rour. Z předu jest vřídlo vyzděno třemi oblouky a dvěma po stranách. Tam kde nahoře voda vytéká, zřízena pro ochranu chatrná mříž.

Kalamos jest koutek půvabný. Rádi zasedáme do spodního dlážděného astrika malého domečku, kde podávají jídlo i nápoj, při čemž oko popásá se pohledem na pramen a naslouchá ucho jeho šumění. Ve dřevěných neckách perou prádlo dívky oxojské, bosonohé, v rudých suknicích, velice chudé, ale veselé, dobré nálady.

Z Kalama stoupá cesta dosti příkře po zemité půdě. Skrze sady olivové vidí se Afalská zátoka se všemi divokými klepy výběžku Marmaky.

Cesta zahýbá v levo ke Kollierí a vede podél bujných, dosti temných olivovníků k Ai Ilia, jehož domové skupiny, ovládající mezi olivovníky zátoku Afalskou, leží v pravo. Pak přicházejí

skalnaté svahy s řídkými olivovníky, zvané Kasteli neb Agri.

Lysý vrchol hory Oxojske tvoří srázy. Veliké strmé skály, stěnám podobné, slovou pilos. Na malém výběžku s vinicemi a sady olivovými ovládá moře osamělý dům Keramidario v překrásné poloze. Větrem osuhlé, věčně zelené duby, vysoké srázy ze struskových skal, moře ovládající, v popředí mys Dukato, v pozadí Ai Tanais a zátoka Afalská — chrámu v Taxiarchi sotva pozorovati. Veškeren výběžek pokryt křovím a bodláčím.

Sv. Eliáši zbudován zde na místě starého chrám nový.

U chrámu tohoto stoupá cesta do Kollierí a vede přes skalinu Korax. Pěkně položené domy kollierské mezi sady oliv a svatojanského chlebovníku kupí se kolem prostinkého chrámu sv. Barbory. Vnitřek chrámce jest zcela jednoduchý, moderní.

Četné domy v osadě řadí se na způsob jakési ulice. Mezi olivovníky a svatojanskými chlebovníky povystupují dřevěné balkony a mezi visícími černými hrozny tvoří réva útulné besídky.

Jdeme-li z Frikesa, tu jest po levé straně cesty do Ai Saranda vedoucí veliká skalní stěna. Půda jest zemitá, jílovitá a spočívá na vrstvách vápencových. Vyskytují se zde krásné háje olivové a vinohrady.

Vedle nového domu jakéhosi rozbíhají se trojí cesty. Střední vine se po zemité půdě mezi háji olivovými podle řečiště potoka a výše ku svahu pahorku taxiaršského. Vidí se též sedlo Afalské. U pěkně položeného domu rostou cypřiše vedle révoví.

Půda jest jílovitá; také jsou zde dvě studny.

Zůstavujíce na levé straně révové loubí s obrovskými černými hrozny a nově vystavěný krásný i veliký dům, přicházíme ku starobylému chrám-

ci Čtyřicíti Svatých (Ai Saranda), o němž níže bude položeno.

Z hlinitého, rolím vzdělaného pahorku taxiaršského jest nádherná vyhlídka na Afalskou zátoku v pozadí, již táhlý mys Dukato a krásně rýsující se hory levkadské ovládají. V pravo pnou se dlouhou řadou pahorky Marmacké s domy osady Ai Saranda a úlehlí olivového háje u Kampu; moři nejblíže v levo jest Kollierí se smavými stráněmi, olivovými háji a vinicemi zakrytými, mezi nimiž známý nám již malebný dům Vretův. Ve vysoké poloze bělá se chrámec sv. Barbory.

Chrám v Taxiarchi jest pěkná budova o čtyřech oknech a obloucích postranních. Honosí se pěkným ikonostasem a jest zklenut. Zbudován byl r. 1893. Na blízku jest starožitný olivovník.

Nemnohé domy níže počítají se k Miso Vuni, kdež spatřují se rozptýlené vinice a olivovníky.

Frikes jest osada z nemnohých domů složená, rozkládající se na srpovitě utvořeném pobřeží mořském. Nové molo chrání pravou stranu a za ním zakotvují menší lodi, udržující čilé spojení s pobřežím. Břeh přístavu obnoven byl na způsob nábřeží a na něm také jest malý hostinec. Za ním na malebném výběžku skalním bělají se dva větrníky.

Podle silnice do Kion vedoucí jest v pravo nový chrámec sv. Ondřeje, v němž koná se pro osadu bohoslužba.

Z Frikesu vine se cesta podle řečiště horské ručeje, podle několika pěkných nových domků, do Ai Saranda. V levo zůstává cesta, po druhé straně ručeje do Stavru vedoucí. Tu jsou velmi krásné, veliké, bílé olivovníky.

Zahýbáme v pravo do údolíčka, jehož dno terasovitě jest rozděleno a vinicemi pokryto. Po pravé straně jsou velmi příkré svahy Mavlás zvané, zemité a křovím i malými, věčně zelenými du-

by porostlé, v levo rovněž pahorky a obořený mlýn v Kutale.

Cesta překročuje údoličko a obrací se, my však volíme zkrácení. Po pravé straně zdvihá se nahoře na srázném svahu Mavly chrámec sv. Jana. Vedle rostou některé olivovníky.

Dostihujeme Lacha s některým ipěknými domy. Pozoruhodný jest dům Anagnostatův s přístřeškem. Pak zahýbáme v pravo do údolí, abychom dostihli opět vozové cesty. Zdeť množství olivovníků a révoví.

Nyní přicházíme do Ai Saranda, s mnohými studnicemi. Některé jsou při silnici a mají dřevěný příkrov, k zavřití způsobilý a dláždění; vedle některé domy mají povystupující nosiče (kathistra) na květiny.

Absis chrámu Ai Saranda má starý zazděný nápis, chrám sám jest však novodobý, beze stropu, s ikonostasem dřevěným. Půda jílovitá.

Po pravé straně jest chrámec Ai Anarjiri. Holý svah vedle jest na pole vzdělán.

Příkrá, ale dosti široká cesta vede do Marmaky.

Čím výše stoupáme, tím nádhernější jest rozhled na Afalskou zátoku, na divoké Kathisma a podobnou plošinu u Figalie. Oba výběžky vyčnívají v téže podobě se svými jeskyňovitými struskovitými spoustami do zátoky Afalské, oba mají i sploštělý hřbet a jsou patrně zbytky dvou hrotů, vzniklých sřícením se skalných mass, jež znenáhla silný příboj mořský vyhlodal. Dále stoupajíce dostihneme sedla, na němž zdvihá se větrník Bohorodice, tak nazvaný dle soujmenného chrámce s obloukovým vchodem a kulatými okénky.

Sedlo jest v role vzděláno, Atoko činí jemu pozadí.

Nad ním vine se cesta do Marmaky, z leva zdvihá se pahorek Karamalichi.

Vstupujeme na výšinu Razí, odkud kolem šíří se vzácná vyhlídka. Dole vidí se ostrůvek sv. Mikuláše, pak mělký úval proti výšině Milo Lukoma, kdež jsou zříceniny církvičky Analipsi. Dále vidíme celou rovinu na sedle u Pillikat, výšiny Anojské s mlýnem a soujmennou osadu, vážnou kupu Nerita, veškeru skupinu Oxojí Vuna, mlýny korunovanou, průliv Samský a obrovskou zátoku Afalskou, pak veškeru Levkadu od mysu Dukata až k výspám Echinadským a proti nim mocně věžící se výšinu Karamalichi.

Od mlýna Bohorodice vede cesta velmi kamenitá po svahu výšiny Karamalichi. Krásný jest odtud pohled na mys Dukato a oba severní hroty ostrova, na pohoří Oxojské, Kefallénii a moře, po němž parolodi přijíždějí. Skalní cesta s čátečně přirozenými stupni jest obtížná. Po hlinité půdě jde stezka dále k Figalii, s rozptýlenými olivovníky a svatojanskými chlebovníky.

Stoupáme úlehlí, v níž jsou dvě pole; tu rostou také některé olivovníky. Úlehli tuto zovou Figalií, sklání pak se k zátoce Afalské. Za ní zdvihá se v ozdobném zaokrouhlení pahorek Karavotí.

Zůstavujeme pahorek tento v levo a v pravo zahýbáme dolů do Marmaky. Cesta přechází v sedlo, na němž rozpínaji se tři staré keře mastigové. Krajinu tuto, z níž vidí se pěkně Atoko, nazývají Kaponou.

Kráčíme-li dále po velice kamenité stezce, tož přehlížíme níže vlnící se pahorkatinu. Pahorek z leva povystupující slove Mazulla. Pak následují domy Cillipudské; vlastní údolí Marmacké olivovníky se zelenající s větrníkem Akrotiriem a třemi mlýny kionskými v pozadí.

Vápenná půda jest zde tence zvrstvena. Zde shledávají se v dobré prsti krásné, mladé olivov-

níky. Podle jednotlivých domův a cypřiší přicházíme k jakési malé mandře se starými keři mastigovými, jak podél některých mandlovníků k místu zploštělému, Lachu zvanému. Celkem jest zde deset domův a patero studnic.

Po té přijdeme do Langadia stis petres a příkře scházíme k moři. Po pravé straně vidíme stezku, která zrovna od větrníka Bohorodice vede do Marmaky. Po nějaké době Langadi se rozšiřuje. Po svazích jsou terasy, olivovníky posázené.

Brzo potom dostihuje stezka dosti dobrá moře u zátoky Frikeské. Vede širokým, zcela plochým údolím, olivovníky posázeným. Nedaleko břehu vzdělána jest částka prsti a za pomoci studnice pěstuje se zde zelenina.

Vmysleme se nyní opět do Stavra, abychom vstoupili na pahorek, který zde zovou viglou (z vigilia) t. j. stráží.

Ze Stavru jde cesta nejprvé ve starém směru k Anojí a zahýbá v levo, na novou vozovku Kuravatskou, mezi domky olivovníky zastíněnými, které Kuravatou slovou. V pravo zůstavíme chrám sv. Barbory, v zadu zdvihá se lysý pahorek Stronjilský, naproti Miro Vuno s chrámem Taxiaršským a po levé straně vysoko položené Anojí. Levkas jest pozadím. Jsou zde sady olivové, některé smokvy a mandlovníky i věčně zelené duby. Vozovka znenáhla přestává a dostihujeme skupiny domů, zvané Evierettis, s některými velikými věčně zelenými duby, které tvoří skupinu. Až sem má býti vozovka dostavěna. Zamýšlená vozovka ze Stavru do Anojí povede mnohem výše. Překročíme Langadi, shlédneme cestu do Anojí a dospějeme na dvojvrcholí větrníkův u Vigly. Čarokrásná jest vyhlídka na všechen výběžek Marmaky s Levkadou v pozadí. Plochá, vzdělaná výšina Vigla jest olivovníky posázena. Odtud vidí se rovina u Stavru, révovím a olivovými háji

pokrytá, táhlá hora Oxojská a nad Afalskou zátokou daleko vybíhající mys Dukato, dále až k zářezu v Poli část průlivu Viskardského i Kefallénie, v pozadí vysoká hora Anojská, Kioni, Mavrovas a Rachi.

Odnikud není lze tak krásně přehlédnouti poloostrov Marmacký jako s Vigly. Tu vidíme, kterak se hrot k hrotu řadí, od zátoky Frikeské až k mysu za ostrůvkem sv. Mikuláše, v krásných obrysích hlavními výšinami Marmackými prostoupené, kdežto Levkas obzor zavírá.

Zvláště krásný jest pohled na Akratisi i Atoko a na smavé svahy kionské s bohatými vinohrady v popředí a úchvatným pobřežním pozadím. Oba staré větrníky byly před 50 roky týmiž lidmi postaveny, kteří později vztyčili tři podobné větrníky u Frikesa. Před 30 roky byly větrníky tyto opuštěny. Vedle vyššího větrníku jest hluboká cisterna, nyní vyschlá.

Proti výše již uvedenému Langadi, pod oběma větrníky Vigly, jest chrámek Bohorodice vedle několika domů Lianda Ianni. Svatyně má prohloubený obloukový vchod i okna; na dveřích v pravo jest kříž, vedle rostou cypřiše a věčně zelené duby. Ikonostás jest ze dřeva, strop zklenut, dlažba dobrá. Nad vchodem jest empora. Poněkud hlouběji jest stará cisterna s dvojím výtokem, za ní jiná větší. Místečko jest tiché i půvabné.

Cesta do Stavra vede žírným údolím Frikeským s pahorkem Marmackým po pravé a Tís Viglés po levé straně, s krásným pohledem na vysoko položené Anojí a na pahorek oběma větrníky převýšený.

Velmi veliké a v kmenech mohutné jsou pravé olivovníky. Podél úlehle rozptýleny jsou jednotlivé cypřiše, mandlovníky a Svatojanské chle-

bovníky. V pravo leží Kuttalas, v levo Parata; mezi olivovníky jest několik osamělých domkův. Při silnici jest několik nových domů. Pohlížíme na pahorek Pillikata, vinohrady pokrytý a chrám sv. Ondřeje s dvěma chudými cypřiši i na osadu Anojí.

Přicházíme do Stavra. Některé domy po pravici i po levici, mezi nimi jeden s terasou, jsou majetkem Kolonjovým (píše se: Kolongos). Jakmile vstoupíme na výšinu, zahýbáme v levo.

Kdo chce ze Stavru do Anojí po jízdecku, jde touž cestou, již popsanou, do Evieretti.

Čím výše stoupáme, tím více zůstavujeme v levo chrámek Ai Eleutheris, s místa nad ním lze dobře přehlédnouti rovinu Pillikata s mysem Dukatem v pozadí. Pod nohama pozorovatelovýma jest hluboké údolí Langadia, převýšené Paliorugou. V pozadí zdvihají se dva staré větrníky Vigly.

Nádherné pozadí Levkady a pevninského pobřeží rozvinuje se zvolna.

Údolí úží se a stává příkřejším. Cesta jest dobrá, níže i vyzděná, ale velmi skalistá a kamenitá; po ní zahýbáme v pravo i ztrácíme zvolna rozhled.

Teď jest cesta zcela úzká a údolí skalnaté. Po pravé straně svažují se vinohrady s některými olivovníky i cypřiši. Cesta činí teď zatáčku málo užívanou a dostihuje osady. Z leva leží Aja Paraskeví, tak nazvaná dle chrámku.

Jdeme-li proti pahorkům za Langadiem rozloženým, tož kocháme se obrazem na nižší pahorky Vigly s některými olivovníky a oběma větrníky, také na veškeren výběžek pahorku Marmaky. Místo zovou Xerosterna.

Dále vede cesta ke Třem Sídlům (Tria Choria).

V pozadí vidí se větrníky mavronské, nahoře jest chrám taxiaršský, pak skalnatá výšina Stronjilí Kutupa a proti Kionům plochá plasa, osadu ovládající.

Konečně přicházíme do Agru Kampi se starými věčně zelenými duby. Podle starého větrníku, nedaleko obou větrníků na cestě do Kion, blížíme se po příkré stupňovité cestě mezi smavými vinorodými svahy k Anojí.

IV.

MAVRONAS A KIONI.

Z Frikesa do Mavron. — Mys Akrotiri. — Rachi, Kioni. — Cesta z Kion do Anojí.

V zátoce Frikeské a sice na jižním jejím břehu jsou položeny Mavronás. Stezka vede přes pahorek Frikeský podél větrníkův a lomů k němu; mnohem rychlejší však jest cesta po člunu.

U výběžku Mavronského jest vedle řídce rozptýlených skalisk dobré přístaviště. Za doby anglického protektorátu bývala zde celnice nebo telonio (dogana), zdí obklopená; budova jest nyní beze střechy. Bývala v ní skladiště k uchovávání soli. Za ní jest chrám sv. Mikuláše s vyhloubeným obloukovým vchodem a moderními bočnými okny.

Chrám má řezaný ikonostás s přirozeným dřeva zbarvením, s dračími ozdobami. Po levé straně absidy jest výklenek s freskami; strop jest dřevěný, nad vchodem jest empora. Stavby na výšině jsou nyní kasárnou. V pozadí jsou nízké budovy s obloukovými dveřmi někdejšího monastýru, po pravé straně cisterna a větší dům, někdy majetek kláštera sv. Mikuláše. Jest to luzné místečko: hřbet široce se svažující, jakoby stvořený pro sídliště. Hned vedle přístaviště ma-

vronská, před námi zátoka Frikeská a veškeren polouostrov Marmacký; na východ zrak volně polétá po průlivu ostrovy posetém.

Jde-li se k Akrotiri, viděti smavé vinohrady. Cesta vede dále k veliké cisterně s velikým dlážděným prostranstvím, kteréž jest spolu „aloni“ Jdoucí k Rachi, vystupuje na horský hřbet a kochá se krásnou vyhlídkou na zátoku Frikeskou a skupinu Marmackou v pozadí. Na břehu sv. Mikuláše jest velmi hluboká sladkovodná studeň. Po druhé straně břehu vede dosti široká cesta do Rachi, není však sjízdná. Na výšině obě cesty se spojují, obkličujíce údolíčko, vinohrady a olivovými háji se zelenající. Ke svahu tulí se domek se střechou révovím zakrytou, z něhož naskytuje se úchvatná vyhlídka na moře. Chrámek v Evanjelismu světlomodře natřený má ikonostás s přirozeným dřeva zbarvením, strop a empora jsou poměrně novější. Dlažba jest dobrá. Opodál stojí starý větrník beze střechy; z blízkosti jeho přehlíží se zátoka Kionská s jedné, Frikeská s druhé strany. Mys s některými olivovníky mezi kamenitými balvany zabíhá k Akrotiri. Vidí se štíhlý hrot větrníku, přístav Kionský zavírajícího, za ním ponurý příkrý sráz k Anojí s klepy jeho.

Na výběžku Akrotirijském, ve vzdálenosti asi půl hodiny, chová v sobě studna na výšině položená sladkou vodu. Uprostřed ve skále zeje otvor, zvaný Bohobo, asi 39 provazců hluboký, v němž voda do hloubky kape. Hořejší otvor jest velice úzký; dole prý jest moře. Ve hloubi 20 provazcův objevuje se voda sladká, ve hloubce 39 provazců není ještě dna, voda však jest již stará.

Podélné jest ústí na výšině výběžku Kionského.

Od sedla dále svažuje se nová, r. 1902 stavěná vozovka, ke Kionům, vedoucí hustým hájem olivovým. Z otáčky jedné viděti veškero údolí Kionské; nahoře, kde býval pramen, nyní zapadlý, jest skupina cypřiší, zvaná Languvica. Jiná otáčka poskytuje úchvatný pohled na dolní přístav Kionský, s plochým dnem údolí, v zelinářské záhony proměněným, kdež jsou studny s okovy. Tam zbudován jest i chrám sv. Jana, s pěti bočnými a dvěma průčelnými okny. Chrám jest natřen na růžovo. Na pahorku po pravé straně zdvihá se starý větrník, kolem něhož řadí se malebně většina domů, any ostatní budovy táhnou se podél břehu. Za větrníkem na skalnatém pahorku rostou keře smokvové, mandlovníky, svatojanské chlebovníky a olivovníky. Cesta obrací se ještě dvakráte. Přicházíme k velikému svatojanskému chlebovníku a podle něho, na dně údolí, ke hlavnímu chrámu. Po pravé i po levé míjíme studně, z nichž dříve dobytek býval napájen. Nyní, dík nové veliké veřejné cisterně, jest s dostatek dobré vody.

Dvůr chrámu jest dlážděn, jednoduchý oblouk pro zvony se železnou mříží jest spolu vchodem. Vnitřek svatyně mramorem vydlážděné jest v pravdě krásný. Ikonostás s dračími ozdobami, na nichž jsou obrázky, rozdělen jest dvě řady obloukových obrázků. Starý obraz po levé straně představuje světce Ai Gerasima, Diviše a Spyridona. Klenutý a nahoře řezbami ve dřevě zdobený strop jest nový.

Věru, přívětivá ves, tato Kioni a projevuje i také jistý stupeň zámožnosti. Mnohé domy jsou nákladně a pečlivě budovány a staví se jich zde nových více než kdekolivěk na ostrově. V malém přístavě jest dosti čilý styk s protější pevninou a okolními ostrovy. Tím vnáší se jakýsi život i do osady jinak v sobě uzavřené. Spojení s Vathy dě-

je se skoro výhradně po moři a denně pojíždějí čluny v obojím směru. Toliko za bouřlivých dnů volí dlouhou a obtížnou cestu skrze Anojí. Až bude zřízena vozovka z Rachi do Frikesa, bude lze i do Kion jeti povozem, bude to ale dlouhá cesta, zřídka užívaná. Zamýšleli zříditi vozovku z Aëta pod Stu Agru a poblíž moře, na úpatí Nerita, ale příčinou velikých nákladů zůstane asi myšlenka tato pouhým snem.

V Kionech zachovaly se sříceniny domu, v němž bydlil starý hrdina z válek za svobodu, generál Karaiskaki, padlý u Munichie r .1826.

Krásná cesta přístav ovládající jde podle studně Sarakinari, asi 8 uzlů hluboké, s veřejnou cisternou (dexameni), jejíž svrchní část jest krásně kamenem vydlážděna a otvorem opatřena, a podle starého větrníku.

Malebně rozloženy jsou domy mezi svěžími olivovníky a krásný pohled šíří se odtud na úzký hrot Kopania, který po způsobě prstu ku předu trčí. Vozovka přibližuje se chrámu Bohorodice; svatyně se svým dřevěným stropem a tyčkovým ikonostasem zbudována byla jistou medlicí zdejší. Níže ve výmole jest studně Filiatro.

Velice krásně vidí se odtud veškeren přístav kionský. U domů jsou mnohé oranže i cypřiše.

Stupňová cesta s části dlážděná vede z Kion podle Ai Jerasima k Anojí, podél chrámu z brusu nového. Chrám ten jest beze stropu, takže krov jest viděti zvnitř a má dřevěný ikonostás. Polohou svou ovládá skalnaté Langadia Kalepeda.

Od Ai Jerasima, po svazích mile olivovníky posázených, přicházíme k církvičce Panaulle se třemi cypřiši v popředí, již v levo zůstavujeme.

Vnitro jest prostinké: ikonostás z tyček a před ním na sloupku obrázek.

Cesta jest dobrá a dosti široká, s části ve stupně rozdělená. Vidíme mnohé nízké věčně zelené duby. Po pravé straně proti výmolu ukazuje se církvička sv. Barbara. Vidí se sklony, olivovníky porostlé a ve vinice rozdělené po pravé straně nahoře na svahu hory Anojské se stupni skalnými ve výši a vzpomenutou již skupinu cypřiší u Languvice.

Po levé straně míjíme pahorek Afgalio a přehlížíme udolí Langadi se sklony ve vinicích se tajícími. Čím výše vstupuje, tím lépe přehlížíme pohoří Marmacké s ostrovem sv. Mikuláše nad Rachi, jehož modře natřený chrám a starý větrník daleko jsou vidny. Cesta jest s části dlážděna.

Údolí rozchází se ve dva oddíly. Částka nám bližší jest svěžími vinicemi posázena. Po levé straně zdvihá se na pahorku korunovaném některými věčně zelenými duby církvička Bohorodice, prostá, chudobná. Také stojí tam dům jakýsi, vedle něho skupina dubů s lavičkou k odpočinku. Vedle některých cypřiší skrývá se cisterna.

Pak vede cesta rovným směrem ke svahu pahorku, věčně zelenými duby porostlému, kde rostou též některé olivovníky, načež otáčí se k Brusi, kdež vyskytují se některé zřícené domy. Odtud vidí se úlehle u Rusy s levé strany. Půda skládá se z bělavého vápence, vrstveného v tenčí nebo tlustší desky.

Dobrá cesta, asi před čtyřmi roky zřízená, otáčí se opět dvakrát. Teď přehlížíme velmi dobře údolí Vrissidi se studnou a mnohými obořenými domy. Krásný jest i pohled na výběžek Jidaki.

Následuje dalších patero otáček, načež cesta stoupá po stupních. V levo, na úpatí vysokých struskových skal, korunovaných věčně zelenými duby a keři mastigovými, bělá se polou zbořená církvička sv. Mikuláše s obloukovými dveřmi.

Dobře odtud viděti údolí Vrissidi i přístav Kionský, dole se otvírající, s mostem v podobě prstu povystupujícím.

Dalšími dvěma otáčkami dospívá cesta k místu pod skalní hranou vyššího stupně. Třemi stupni přicházíme na výstupek Agrili zvaný, kde po výtce rostou doubce věčně zelené. Jsme pod chrámem anojským.

Ještě jedna otáčka cesty v zemitých stupních terasované a jsme na úpatí obou větrníků, Sto porí zvaném.

Cesta vine se teď mezi církvičkou Analipsi a sv. Barborou k Anojí, kteréž spatřuje se mezi skalami na úpatí vrchu. Dole zrají hrozny Mavrodafni, výše ithacké, ale namnoze s černými zrny.

V.

AITOS.

Výšky hradu. — Pisso Aitos.

Obrovská pyramida Aëta neb Aita (vyslov A-i-ta), jakož ji lid zove, spojuje severní i jižní část ostrova, o čemž již v úvodě položeno.

Nastoupili jsme cestu k Lefki od malého pobřeží Sto Nidrí na úpatí cesty; dejmež se nyní k Aëtu cestou vzhůru vedoucí, která vine se podél úpatí strmého Aëta, opačným směrem a dospějeme k nově zřízené studni, v níž prýští pramen, zahrady Ferendinovy.

Z vozovky zahýbá cesta dlážděná a ve stupně rozdělená u domu Ferendinova, malého, o třech světnicích, ale s širokého dřevěného balkonu šíří se opojná vyhlídka na veškeru zátoku Aëtskou. Jest zde vzduch svěží zvláště za letní doby. Dvě pravé pinie rozpínají se tu, pak některé pomo-

rančovníky i citronníky, bujné smokvy i moruše a veliké cypřiše.

V úlehli jest vlastní zahrada pomorančovníků, citronníkův a rozmanitého štěpí, jako mišpulí, granátových jabloní, smokví, jabloní i kdoulí. Domek pro zahradníka zbudován při silnici. Zahrada pokračuje po obou stranách úlehle, jsouc výmolem bystřiny rozdělena. V prvém oddílu jsou dvě studny, ve druhém opět jedna a ještě jedna veřejná vedle mostu, výmol přepínajícího, se čtverhranným otvorem, na němž letočet 1824.

Nad zahradou jest kaplička sv. Mikuláše.

Mezi vozovkou a břehem jsou některé veliké, mohutně rozvětvené olivovníky, krásné na podiv, jako by stály ve skvělém parku. Kozám, které vyhledávají sousední studeň, aby se napojily, jsou velmi dobře známy. Ve stínu jejich hovívají si zvířata tato za parných dnů po dlouhé hodiny, téměř bez hnutí do dálky pohlížejíce a ve chladu mořského větérku se kochajíce.

Toť bývalo zamilované místo Jeho Císařské Výsosti. Zde sedával často a dlouho v zadumání. Při veliké a široké zátoce Aëtské žádného domu neviděti. Sousední dům Ferendinův ukrývá se v kypré zeleni; toliko neúhledná církvička sv. Mikuláše s několika sochami byzantských světců ve výklencích prozrazuje, že jsou i tu lidé přítomni. Ve veliké vzdálenosti shledává zrak dva hroty daleko povystupující, které uzavírají vjezd: sv. Ondřej a sv. Eliáš. Vedle sv. Ondřeje zdvihá se malý maják; domek k němu náležitý jest uzavřen. Lidé v něm dřímají. Vysoko nahoře tyčí se osamělá zvonice katharská, vévodící posvátnému tichu místa. Neslyšeti hlasitého zvuku, ani bzučení včely. Vše odpočívá. Toliko lehký větérek lehce pohybuje loubím olivovníků, takže skvějí se jako stříbro, a zdvihá suchou, tmavou chaluhu na břehu, která potom leskne se jako

kštice Nereovny. Tu slyš! Náhle přináší větérek přes moře hlasy ztracené, elegickou píseň Kotsifie, která sem zalétá s výšin dle sebe přezvaných a obdivuhodně přizpůsobuje se hlas osamělého ptáčete této samotě.

Přicházíme potom do vinice Vrissidie, kdež stojí 308 úlů včelných. Po levé straně silnice vidí se studeň nově založená a na místě Paliovoro zvaném naskytuje se pěkný pohled na vážný Aëtos. Na jeho výšině stojí skupina svatojanských chlebovníků odtud jako mlýn nějaký, planá oliva jako kůň. Procházíme mírně se stupňujícími svahy s olivovníky, které dosahují až k moři, pak následují skály, Psili Lithia zvané. Silnice jest nyní navýšena. Nádherný jest odtud pohled na vjezd přístavní a vážnou skupinu Nerita. Kostrbaté skály svažujíce až k silnici, z níž na místě Sto Kucupidi zvaném po pravé straně vzhůru odbočuje vozovka do Pisa Aëta.

Dobrá vozovka do Pisa Aëta nebo Pisoaita, jakož obyčejně se zove, obtáčí v mírném vzestupu křovinatý pahorek, ubíhá potom téměř rovněž a ovládá nižší sady olivovníků a svatojanských chlebovníků. Nádherný šíří se z ní pohled na velikou zátoku Aëtskou se smavým, zelenajícím se pozadím.

Jdeme podél dvou domků v Apanu Aëtu a v levo zůstavujeme církvičku sv. Theodora. Skrze krásné olivové sady dospíváme výšiny Aëtské, kdež jest dům, rovněž majetek Ferendinův, a církvička sv. Jiří.

Toto sedlo vytvořeno jest ze smyté prsti, kteráž nyní jest v terrassy rozdělena a olivovníky posázena. Vollgraff vzpomněl zde kopati ve způsobě podélných příkopův, ale bez zvláštního výsledku.

Z Aëta vede příkrá, částečně ve skále tesaná cesta na výšinu hradní, podél staré kyklopské zdi.

Místo slove Agro Sikiés. Také shledávají se zde podezídky téhož způsobu.

Na další pouti míjíme několik rozložitých věčně zelených dubů, pak skupinu planých i štěpných olivovníků. Na dále jest cesta pro jezdce nesjízdná.

Přicházíme k dvojité ohradě ze zdiva kyklopského. Konečně vycházíme na plošinu hradní, kolem níž spatřujeme kyklopskou zeď. Zvláště půvabný jest odtud pohled na průliv Viskardský.

Ve skalách vytesána jest cisterna; její veliký a široký otvor zastiňuje svatojanský chlebovník.

Všecky čtyři úhly světa poskytují skvostný pohled, jimiž není lze oku ani dosti míti.

V pozadí jest mlátek, na němž za novějších dnů bylo i mláceno. Zde pokoušel se Schliemann kopati.

Málo jest míst na světě, které by mohly se honositi tak krásnou polohou jako výšina Aëtská. Zdá se jako by byla stvořena pro pevný hrad, ke kteréž úloze byla již za šedých dob dávnověku obrána, jakož svědčí staré zdivo. Na severu celá skupina Nerita, na jihu sousední Petalata Vuno, na západě a na východě oba široké průlivy a na úpatí Aëtos i Piso Aëtos. By nebylo příkrého vzestupu, každého dne by lákala úchvatná vyhlídka k návštěvě. Jest neuvěřitelno, že ze Stu Agru, kamž vozem do značné již výšky přicházíme, nebyl ještě zřízen chodník skrze Stu Moskato na výšinu, který by byl v těchto místech dosti pohodlný.

Kyklopská zeď postupuje ještě dále a tvoří pak úhel. Jiný úhel lze pozorovati níže, proti Aëtu, takže tu vzniká jakýsi druh zdi rozvětvené.

S prvé skalisté kupy jest pěkný pohled zpět k západu, na výšinu Kastro se strmými stěnami. Úchvatná jest i vyhlídka na zátoku Samskou.

Jedna skalistá kupa slove Kutupa a nejbližší svah, pokrytý velikými kamennými deskami, má jméno Moskato. Zde roste křoví všeliké.

Potom následuje kupa Choridaki, vlastně Apanu Choridaki, na rozdíl od Katu Choridaki, při silnici položeného, olivovníky a některými svatojanskými chlebovníky porostlá.

Od sedla Aëtského vine se vozovka k Pisu Aëtu ve dvou dlouhých otáčkách. U druhé, nedaleko silnice, jest pramen, či spíše studeň, do níž voda vtéká. Čerpají vodu z ní lidé z Piso Aëta.

Scházejíce, ztápíme se v malebném obraze, jejž poskytují protilehlá Kefallénia, zátoka Samská a krásně rýsující se hory. Cesta končí v Piso Aëtu, odkudž děje se spojení se Samem na Kefallénii lodicemi.

VI.

PŘÍSTAV A MĚSTA VATHY.

Petalata a Karavata. — Kanelata. — Ai Konstantinos.

Z místa, kde odbíhá vozovka do Piso Aëta, vidí se skalnatý mys Sti Pavlinas, po němž následuje Punda Kalabrí.

Odtud cesta zvolna stoupá. Ve značné výši nad mořem opisuje zátoku Aëtskou.

Z levé strany vidí se vinice i olivové háje, pak holé i trsy porostlé svahy, nahoře, kde zeje Korako Spilia, lysé klepy.

Dřevěný křížek na jednom místě označuje, že tu byl jistý muž zavražděn. Pak se cesta snižuje. Některé olivovníky visí korunami svými nad mořem.

Z Kalabrí Pundy lze, slezeme-li holý svah, dospěti do Korako Spili, odkudž naskytuje se pů-

vabná vyhlídka na vjezd do přístavu; v předu leží Kacurbo a Paleomilos u Kalabri.

Jeskyně má příkře sevřenou klenbu vzdéli 15 a zhloubi 5 metrů; obrovské sřícené balvany leží podél.

Před 35 lety bydlila v Korako Spilii jakás rodina; žena tu porodila čtvero dětí. Jeskyně jest neobyčejně suchá a plná pavučin.

Veškero koryto údolí Dexijského, v terasy rozdělené a krásnými vinohrady se zelenající, jest majetkem bohatého rejdaře Othona Stathata, který na svých parochodech drahný počet Ithačanů zaměstnává. Révová střecha na železných tyčích spočívající, vede k pěknému domu, uprostřed vinice položenému, jejž však majitel zřídka obývá, jsa hojnými obchody svými převahou na Athény poután. Kdykolivěk Jeho Císařská Výsost zavítati ráčil na Ithaku, vždy byl mu domek tento k pobytu nabízen a také tam obyčejně trávíval letní nedělní odpoledne. Pan arcikníže přijel na člunu k přístavišti na pobřeží a prošel zvolna skrze zamřížovanou bránu k domu, jehož stinný chlad ve spolku s vánkem mořským k pobytu vábily. Bývalo zde pokojno, ticho, klid pak sám osvěžující a po týdenní práci posilující. Vinař, starý muž, a choť jeho byli milí lidé, s nimiž pan arcikníže hovoříval, okřívaje vůní rozmarinky a květu oranžového v blízké zahradě, i vídal tu a tam, ani přicházejí dospělí synové i dcery na návštěvu, zde nějakou dobu pobývali a vespolek si pohovořívali. Dobří lidé nabírali panu arciknížeti chladné, perlící se vody z blízké cisterny a kladli do vědra vodou naplněného zlaté hrozny druhu Razaki z vinice, aby byly chladné a zcela čerstvé, ty pak bývaly pravým požitkem. Když pak slunce zapadalo a přibyl obvyklý nedělní parník a opět odplul — a když přišla chvíle rozloučení, tu vznešenému hosti podávali květiny, aby je s sebou

vzal a jiným daroval, a věru jemu zdálo se, jakoby s vůní jejich bral sebou i část vůně z tohoto klidného, útulného koutku.

Nedaleko Dexie dosti vysoko na svahu jest Marmarospilia nebo tak zvaná jeskyně nymf. Lze k ní přijíti buď odtud nebo a to ještě lépe stezkou, která od větrníků Chamolliových odbočuje; jeskyně tam leží, kde přestávají olivovníky a objevují se pole; velice úzký, rozsedlině podobný vchod jest sotva patrný. Jeskyně jest dosti hezká, má kuželovitou klenbu a mívala po pravé straně mnohé sloupy, později vylámané. Jeden toliko ještě sloup zbývá. Nejlépe lze pozorovati jeskyni, když zapálí se v ní suchá letorost. Shoříť, aniž by mnoho kouře spůsobila, ježto tento hořejším otvorem může odcházeti; pod tímto otvorem jest v jeskyni tesaný kámen, jímž nepochybně bývala zavírána, aby pasoucí se dobytek do ní nespadl.

Jeskyně zabíhá ještě do hloubky. I tu jest otvor, za nímž ještě část viděti, člověk nemůže se ale jím prosunouti.

Z pahorku naproti Kastru vede vozovka k hlavnímu skladišti. Na tomto hřbetě jsou tři větrníky. Jméno jest Milos Chamollios. Pak připojují se háje olivové. Odtud jest krásný pohled na Dexii. Veliká dexamoni, nebo vodojem, který město zásobuje vodou, drží v sobě 3,057.600 ok; má po délce i šířce čtvery řady po čtyřech sloupích, kteréž se 36 pilíři do stěn vezděnými nesou klenbu. Je-li vodojem plný, jest vody pět metrů, uprostřed léta sotva dva.

Světlo vniká okrouhlými okny, železnými příklopy zavíranými. Z předu tři oblouky činí jakousi podsíň. Uprostřed jest odtok výše upravený pro vodu přebytečnou, jiný pro čištění. Stranou jsou dva vodovody, do nichž voda stéká železnými válci.

Dále jdouce, přicházíme do úvalu Sta Dendra, olivovými háji porostlého. Naproti jest pahorek Boro s pevninským břehem v pozadí.

Dospíváme Deporita sta Dendra, kamennými deskami pokrytého, kde se spojují dvě pramenné ručeje, jedna z Ai Spyridiona, druhá z Pagana.

Dosti pohodlná cesta poskytuje nádherný pohled na zátoku Dexijskou. V Paganu vidíme jakési zdivo poloukruhové ve třech stupních, uprostřed něhož jest pramen. Zde se stékají tři ručeje uzavřené, aby voda ve větším množství vytékala.

Velice příkrá cesta vede ze Sta Dendry nahoru ke sv. Spyridonu. Tudy jde vodovod. Vodojem jest kamennými deskami vydlážděn a má z předu tři oblouky.

Výše jsou dva jiné menší vodojemy, čtvrtý vyzděný jest nad církvičkou, kdež jest voda nejčistší. S těmito čtyřmi vodojemy, spojují se čtyři prameny, které konečně v společném vodojemu se spojují.

Toliko u spodního pramene jest přehrádka z cihel a roura s kohoutkem; hořejší jsou otevřené, aby pastýři mohli vodu čerpati.

Církvička sv. Spyridona má plochý strop a ikonostás se třemi obrazy. Dlažba jest hrubá.

Celkem jest sedmero pramenů; čtyři nahoře, tři u Pagana a dvě nádrže u Sta Dendry a druhá u mlýna Sto Chamollios.

Kolem církvičky sv. Spyridona upravena lavice, s níž jest úchvatný pohled na dolejší přístav, zátoku Dexijskou a přístavní vjezd s krásným pevninským pozadím.

Nad církvičkou sv. Spyridona a proti klepům Sto Stefani roste veliký svatojanský chlebovník a nad Sto Stefani polouzřícený chrámek sv. Eliáše.

Od Ai Spyridona jde cesta velice skalnatá a z části dlážděná, která vede z Apanuchoria do

Aëta. Rozkošný jest tu obraz zátoky Dexijské s Kacurbem a vjezdem přístavním. Tu jsou opět menší klepy, jichž spodnější svahy jsou v pole obráceny.

Následující výběžek Dexii uzavírající slove Sotiro dle někdejší církvičky téhož jména, nyní v ssutinách. Pěkný odtud obraz poskytuje níže položený větrník u Kalabria.

Na zploštělé výšině u Sotira jsou dva olivovníky, od nichž jest skvostná vyhlídka na vjezd přístavní a na vnitřní přístav s dolejší zátokou Dexijskou a Kacurbem. Snad není nikdež vyhlídky nad tuto krásnější. Na zpět vidí se Ai Ilia a výše opodál Aja Kiriakí.

Otáčkou blížíme se nyní Aëtu. Zahýbáme po zcela skalisté cestě do Patteritsia a přehlížíme přes Sellu průliv Viskardský.

Podle svahů křovím porostlých přicházíme na cestu částečně dlážděnou, částečně od přírody skalistou. Krásně vidí se tůň zátoky Aëtské. Část tato slove Plainos.

V levo ve vysoké poloze strmí trosky řečené již církvičky Aja Kiriakí, podle nich pak divoké olivovníky a věčně zelené duby.

Zrak zalétá přes sedlo Aëtské, přes dům Ferendinův i Sellu. Na dvou místech vidí se průliv Viskardský. V nádheře veškeré zdvihá se před námi rozložité Neriton, Aëtos pak zdvihá se podle nás jako mohutná pyramida.

Brzo potom dostihneme i po pravé již cesty do Aëta.

Po hrotu sv. Ondřeje, na němž tyčí se maják s útulným domkem a církvičkou téhož zasvěcení, s některými cisternami v nejbližším okolí, následuje hrot Bora, Kavos, tu Kolonia zvaný, pak úval Luca s malým pobřežím, posléze Kavos Ilia, se starou benátskou batterií, jež s protilehlou téměř batterií v Kastru chrání vjezd přístavní.

Od benátské batterie, Kastro veneziana, přehlížíme vjezd přístavní, ostrůvek Kacusko a vysokou horu Anojskou v pozadí. V pravo pod nohama našima jest smavý viniční úval Luca, s některými velikými olivovníky, v levo výběžek Kastro, vážný Petalata Vuno a ostrov Filaké.

Batterie v úhlu stavěná chová na vyhloubeném prostoru, tu a tam dlážděném, ještě dvě veliká děla železná, jichž jedno jest ještě ozdobeno lvem sv. Marka; jsouce obě bez lafett, upomínají již toliko na minulost.

Poněkud dále zpět, nad batterií, lze přehlédnouti krásně veškeren vnitřní přístav i smavé svahy révovím se zelenající.

Jdeme-li dále po břehu přístavním, tu přicházíme na oba břehy moletta s domkem, který kdysi býval zdravotní stanicí; opodál při moři vytéká pramének. U tohoto domku, v zátoce tu vznikající, lze nejpohodlněji přistáti, poněvadž na dně jest bahno dobře kotvy držící, místo pak jest opodál směru, jímž lodi do Vathy se berou, parochody, řídící se při veplutí rudým světélkem vězeňského ostrova. Veliké lodi vrhají obyčejně kotvy mezi zátokou a vězeňským ostrovem, kde jest největší hloubka i dosti volný prostor.

Malé rudé, kataktrické světlo budovy vězeňské, na kamenném pilíři vtyčené, bylo již r. 1848 zřízeno a r. 1887 obnoveno; položeno jest na 38° 22' 04" s. š. a 20° 43' 37" vých. délky (od Greenwiche).

Jsouc od přístavního moletta pozorována, podobá se výšina Petalata Vuno se svými obrysy, když ji slunce příznivě ozařuje, zvláště za hodin odpoledních, velice hlavě položené; vidíme vlasy na zad obrácené, silné obrví, oko, nos, ústa, bradu. Panu arcikníželi připadalo bezděky, jakož poznamenává, že v obraze tom shledává opět hlavu Odysseovu, jak bývá na starých mincích zobra-

zena, a když slunko hluboko na západě se sklání a rýha horská pod okem ve stín se halí, tu zdálo se, jako by proud slzí z oka přístavu stékal; slzy hoře starého hrdiny nad náhledy některých učenců, kteří stín jeho z milovaného ostrovu zapuditi chtí.

Teď přicházíme k výběžku, na němž jest starý arsenál, Canajo zvaný, kde bývávaly někdy lodi budovány. Následuje zátočina, Lula jménem, s domkem jakýmsi jirchářem obývaným, pak krásná obezděná zahrada, zvaná Tarado Mandra.

Molo a Milos povystupuje. Jest dobře budováno, ale moře při něm velmi mělké, tak že není lze na vnější straně přistáti. Pak táhne se dobře udržované nábřeží, napřed zvané Ai Iorji, v pozadí Karandona; naproti budově poštovní, kde stojí pomník lorda Maislanda, jest „malé moře", sto Selaachi, malý to a uzavřený přístav, do něhož malé čluny pod obloukem vcházejí. Vnitřní přístav v těchto místech slove sta Kaikia a sta Sfaja, kdež jatky těsně k mořskému břehu jsou přistavěny. Kaikie, které nepřistávají ve vlastním vnitřním přístavu, zakotvují v následující zátočině stu Petalá.

Pak přichází sti Barakka, kdež jsou kasárny a za nimi nevelike molo. Odtud vine se nábřežní cesta, sta Kujeli zvaná, podél břehu, se soujmenným kavem a následujícím kavem u Kastra, korunovaným francouzským zámečkem, dle něhož pěkná zátoka Dexii slove.

Přirozený přístav ithacký jest tak dokonalý, že lze o něm říci: ničeho není třeba přidávati ani ničeho ubírati, kdyby bylo potřebí jej rukou lidskou pořizovati.

Vyhlídka z Vathy omezena jest na všech stranách, nikdež není volného obzoru. Tu se sbírá duch a pohružuje do vlastního přemýšlení. Úplné ticho kolem, svět jako by snil.

Někdy jest povrch zátoky tak hladký, že se zdá, jako by z jediné skelné látky byl ulit. Lehké průsvitné mráčky visí kolem výšin Nerita, kusům roztrhaného závoje podobné. Každá výšina, každý hrot, každý strom, každý dům, každé okno obráží se ve vodě. A přece bývá tento uzavřený přístav pln změn, spíše než který jiný, zvláště v osvětlení, jimž není lze dosti se vynadiviti. Sice zůstávají obrysy nezměněny, ale světlo přináší denně nová překvapení ve zbarvení; a tak stkví se hned do růžova, hned nažloutle, hned namodrale, hned v temnější nebo světlejší zeleni, vždy podle předmětu, jehož obraz obráží. Toliko pěnový lem na úpatí výšin nad předním přístavem se pnoucích nasvědčuje, že v zálivu zuří bouře; pod pahorkatinou východní strany přístavu sama není lze nejmenšího znamení bouře pozorovati. I čluny jako by nepohnutelně k mořské hladině byly připevněny. Jako fantom vletí někdy příchozí plachetní loď s plachtami široce rozpiatými, nejsouc ale jimi ku předu poháněna, nýbrž dlouhými vesly, která se zdvihají a snižují taktem tak zdlouhavým, že neruší celkový obraz klidu. Také na zemi nehýbe se žádný list. Brouci zalézají do květin, aniž hýbají se; ptáci mlčí. Jen někdy zatřepotá křídly racek letem unavený anebo zakrouží ve výšině veliký sokol. Vše mlčí a bezděky tážeme se, dovoleno-li hlasité slovo pronésti uprostřed zátiší tohoto.

Zvláště různé jest osvětlení v jednotlivých hodinách denních. Hlouběji skláněji se stíny. Jedna toliko strana přístavu jest ještě večerním sluncem ozářena. Hladina mořská dříve tak pestrobarevná jest nyní jakoby z olova. Letí-li po ní člun, zůstavuje znenáhla prodloužený trojhran nejčistšího ultramarinu za sebou; jest to zrcadlení oblohy na vodní ploše, nárazem vesel lehce rozkadeřené.

Prší-li, lesknou se kapky na tiché vodě

u Vathy, jako kdyby perly na olověné desce poskakovaly.

Když poprchává, vznikají po každé dopadlé kapce kruhy, mnohonásobně se protínající, které podobají se kruhům na ocelové desce soustružníkem pořízeným.

Jest-li pohoda a vzejde-li slunce, tu obyčejně korunují se Petalata Vuno a Neriton mraky, jako by chtěly závojem zastříti hlavy před vycházející hvězdou denní.

Za klidných dnů přivážejí osamělé čluny, po výtce Kaškia, vesly ku předu poháněné, poněvadž plachty jsou bezmocny, lid ze sousedních osad na ostrov.

Za velmi klidných zimních jiter třpytí se při východu slunce hladina přístavu nad zrcadlo rovnější mlhami, jako by byla vlasem porostlá. Pohled činí dojem, že neviditelná síla pohybuje vlnou o dlouhém jemném vlasu a na všech místech do tance ji přivádí. Vznikají závitky, kučery, které sem a tam jako bílé plameny poletují, se pronásledují a opět mizejí.

Když bývá jasný zimní den, zvláště když zavěje lehký severní vítr, tu zdá se býti hřbet kefallénský za aëtskými výšinami tak blízký a zřetelný, že by člověk téměř ho dosáhl; že šíří se mezi námi a ostrovem sousedským průliv, sotva věřiti.

Jsou však i dni svěžího mořského vánku, zvláště za letních odpolední, a tu naskytuje se pohled úchvatný, kterak rychle přibližují se lodi pobřežní. Buď jest to kaik z Kion nebo z Frikesů, buď větší loď z Kalamu. Někdy spatřují se i rudé plachty některé sakkolery z Kranidia, která jakoby se vznášela nad modravým mořem.

Nepříznivým zjevem ve Vathy jest zimní dobou brzký odpolední stín, neboť slunce mizí již záhy za vysokým Petala-Vunem a chladný,

vlhký vzduch rozkládá se nad přístavem. V létě toho nebývá, neboť již ve druhé polovici květnové zapadá slunce za výšinami Agra a Kacurba a ozařuje tak až do pozdních hodin večerních vnitřní přístav na východní straně. Ve skutečnosti zapadá v této době a v tomto pásu na severozápadě a tím vysvětluje se názor starých, který shledával tento úhel světa na západě.

Západní strana přístavu halí se sice záhy ve stín, což však za parných letních dnů není nepříjemné.

Město Vathy rozkládá se kolem vnitřní části soujmenného přístavu, po němž má i jméno. Šíří se zvláště podél nábřeží přístav lemujících, na nichž nepřetržitě řadí se dům k domu, jaksi i podél vnitrozemské silnice na východě a na západě a podle hořejší vozovky, jež od vozovky z Aëta přicházející před kasárnami odbočuje. Ve vlastním přístavním pozadí, v rovné části města, jsou některé příčné ulice a domy; kupí se podél vozovek do vnitřního údolí, do tak zvaného Kampa ubíhajících.

Východní část slove Karavata podle rodiny Karaviů, která byla z prvých osadníků, západní Petalata z též příčiny po rodině Petalů. Karavata jest pro zimu příhodnější, ježto jest více na výsluní a chráněna před studenými větry ze zálivu. Petalata naproti tomu jest příjemnější v létě, ježto má více stínu a mnohé domy jsou výše položeny. V zimě jest Petalatě s prospěchem, že chráněna jest před západními, mnohdy velmi prudkými větry. Méně příznivě položeny jsou domy v nízkém obvodu přístavním, ve směru ke Kampu, poněvadž jsou vesměs zbudovány na násypu, jímž mělká část přístavu byla zaplněna; následkem toho jsou vlhky a trpí výpary zemskými.

Celé městečko projevuje slušnou zámožnost i péči veřejnou i vidí se, že obývají je po výtce námořníci. Průčelní strany domů jsou čistě ovrženy, dvéře a žalusie natřeny, sousedství pak domů jest držáno v čistotě. Méně příznivý dojem budí ulice vnitřní, namnoze nedlážděné. Přední vadou jest nedostatek kanalisace, takže toliko domy podél nábřeží rozložené mají stoky k přístavu, kdežto v domích výše položených nečistota na ulici vytéká a tam se hromadí, až ji slunce vysuší anebo déšť odplaví. Poněvadž s počátku zimy hojně pršívá, splachují se ulice tou dobou důkladně; jinak čistotnost obyvatelstva zmešuje obtížné účinky tohoto nedostatku. Částečně zmírňuje nedostatek ten i okolnost, že dlužno vodou spíše šetřiti, poněvadž hlavní cisterny z největší části nejsou veliké a doprava vody k jednotlivým domům z veřejných vodojemů, již obyčejně provozují ženy v soudcích po pěti leptech, tuto zdražuje.

Ve Vathy jsou velmi hojné chrámy. Počínáme-li Karavatou, tu ve druhé uličné řadě jest především chrám Ai Jorji s trojnásobným zvonovým obloukem.

Uvnitř jest pěkné mramorové dláždění a dobrý ikonostas s obrazy Aje Mariny, kteréž sem asi r. 1821 byly převezeny. Nahoře jest řada novějších obrázkův.

V absidě jsou staré obrazy svatých, také obrazy tabulové. Z prava vidí se starý obraz sv. Jana, z Retyma na Krétě sem přenesený.

Strop jest dřevěný. Nad vchodem jest empora.

Mitropolis (= kathedrála) Linovrochia, před 104 roky zbudovaná, má ikonostas bohatě zlacený a r. 1886 obnovený, v poněkud těžkopádném slohu, ale s hezkými obrazy.

Vzory ikonostasu jsou z Epeira, pěkné, asi 100 let staré obrazy z Chia. Zvláště krásné jest Zvě-

stování Matky Boží. Dva nové obrazy od Gazí na Levkadě představují sv. Mikuláše a sv. Paraskevi. Chrám má pěkné mramorové dláždění, emporu nad vchodem a dřevěný, lehce zklenutý strop.

V pozadí zdvihá se vysoká věž s kupolovitým krytem a dvěma oblouky po stranách. Kolem v zamřížené zahrádce rostou blahovičníky a vavřinové stromy.

Následuje krátký dům Maruttův s rozsáhlou zahradou před domem, na druhé straně ulice.

Jdeme-li vozovkou odtud do Kanelaty vedoucí, tož po pravé straně vidí se v poloze poněkud povýšené chrám sv. Mikuláše (s trojím zvonovým obloukem nad obloukovým vchodem. Ikonostas jest nový, obrazy staré, ale nepěkné. Nahoře jest řada o patnácti obrazcích.

Nedaleko odtud jest církvička sv. Evanjelistry, s deskami fayencovými na podlaze. V levo vedle stojí veliká vápenice.

Chrám Panaja Varko, obyčejně Stu Konte podle conte Decimy z Kefallénie zvaný, má osamělou zvonovou lomenici s dvěma oblouky a se vhloubeným obloukovým vchodem. Vedle zvonového oblouku vidí se staré sluneční hodiny, již neužívané. Uvnitř jest prostý renaissanční ikonostas s dvanácti obrázky, nahoře staré znázornění Pantokratora, uprostřed pak Spasitel, své rány ukazující. Dvéře ikonostasu mají i pomalované veřeje, každý zdobený dvěma světci. Krov z dola viděti, nad vchodem jest empora. Varko jest jméno rodiny, která dala i jména sousední studni s dobrou vodou, odkudž vězňové vodu čerpají a také i lodi válečné.

Chrám Taxiarchis má pět oken obloukových po stranách a obloukové dvéře. Uvnitř jest zcela nový dřevěný ikonostas, mramorové dláždění a strop maličko vyklenutý.

V hořejším díle Manzaraty jest při hlavní cestě chrám Vlacherena, k němuž se jde po schodech, nahoře poněkud se zatáčejících. Napřed, od chrámu jsouc oddělena, zdvihá se mohutná čtverhranná věž s oblouky zvonovými a železnou konstrukcí balkonovou, zakončená osmihrannou kupolovitou střechou se čtyřmi oblouky. Vedle vidí se staré celly beze střechy, v nichž žil kalojer, zakladatel chrámu.

Z terasy jest krásná vyhlídka na město v hloubce se rozkládající.

Mramorové dláždění jest dobré. Na krásném a bohatém ikonostasu jsou v levo pantokrator a Bohorodice, v pravo Aja Vlacherena a Ai Iannis Prodromos. Nahoře jest dvanáctero obrázků, nad nimi jiných čtvero na delfínech spočívajících a kříž. Uprostřed visí záslibná loď s maličko vyklenutého stropu. Nad vchodem jest empora s některými starými dveřmi. V levo v malém svatostánku jest černá Bohorodice.

Chrám sv. Mikuláše s odděleným, vysokým a trojhrotým obloukem zvonovým z leva.

Ikonostas uvnitř jest nový ale se starými obrazy, mezi nimiž zvláště Ai Iannis Prodromos (= sv. Jan předchůdce), který klade hlavu svou na talíř. Nahoře jest čtrnáctero čtverhranných obrázků, nad těmi pak obsah a kříž. Nad vchodem jest empora; dláždění jest z mramoru.

V zadní ulici Petalatské přicházíme k nízké církvičce Ai Anajisi, v němž jsou malé obrázky.

Chrám sv. Spyridona položen jest uprostřed hořejší a dolejší třídy. Má trojitý oblouk zvonový a ikonostas celý ze dřeva se čtyřmi obrazy. Nad vchodem jest empora; strop jest vyklenut.

V též ulici jest chrám sv. Spyridona a sv. Jana s novým ikonostasem na plochých sionských sloupích. Při obraze Bohorodice jest baldachýn se

svícny z XVIII st. Nad vchodem jest empora, strop jest rovný.

Za městem Vathy šíří se rozlehlá úlehle, jež slove Kampos.

Tato vzdělávána jest s počátku zeleninami, dále výlučně révou, mezi níž toliko tu a tam spatřují se olivovníky. Jest z nejúrodnějších částí ostrova a velmi pečlivě pro blízkost města vzdělávána.

VII.

MEROVIGLI NEBO PETALATA VUNO.

Kunuvato. — Perachorio. — Taxiarchis. — Analipsi.

Ke starému větrníku Karterijskému, Vathy ovládajícímu, vede po stupních cesta vzhůru podle domu Manzariova. Po pravé straně zůstavujeme rovinu Pipatskou, vinicemi vzdělanou, a přicházíme k plochým svahům u Kato Aloni, krásnými olivovníky porostlým a tak proti výše ležícím Apanu Aloni zvaným. Odtud naskytuje se širá vyhlídka na město a vinično údolí za ním rozložené, pahorky Karnavskými, Messinskými a Vunem, po pravé straně blízkým Kunuvatem věnčené. Od větrníků schází cesta do údolí, ke staré vozovce, která vystupuje až ke škole u Perachoria. Před stromy, kolem nichž jdeme, jsou jednotlivé oranže, kdoule a štěpí; půda jest dosti dobrá. Téměř všechny opatřeny jsou cisternami. Vedle větrníku jest dlážděné Aloni.

Vozovka do Perachoria jde z Vathy, při čemž v levo zůstavuje se cesta, která podél domů v Belicasi jde k vozovce Parapigadské. Pak zabočujeme v pravo a přicházíme na cestu, která počíná u kasáren a nahoře město protíná. Místo nazývá se Manzarata. Pahorek se starými větrníky u Karteria vyčnívá nad ní. Cesta vede sady olivovými podle domů Gurunochalských.

Překročujeme skalnaté Langadi sta Lachaná po můstku. Hořejší část posázena jest révovím, jímž vine se stará cesta výše již připomenutá, dosti příkrá, ale široká a pro vozíky sjízdná.

Cesta stoupá, ovládá Langadii, úžlabí to mezi svahem a Vunakiem (= pahorkem) tam, kde jsou církvičky Anarjiri a Ai Spyridon, zatáčí po holém, skalnatém, toliko z části olivovníky posázeném sklonu a poskytuje překrásnou vyhlídku na Vathy s přístavem.

Vystupujeme na skalnatý pahorek Kunuvato, korunovaný větrníkem jedním ještě užívaným a dvěma zašlými; v lomích na sklonech láme se mnoho kamene. V pravo nahoře vidí se zbořené domy staré osady s vysokou zvonovou lomenicí chrámu Ai Ianni; odtud přehlížíme dolejší údolíčko, kudy vede stará cesta. Jiné údolíčko v pozadí slove Arnitolangadi.

Na Kunuvatu jsou mnohé trosky domů, pak chrám Aja Paraskevi s vysokou osamělou lomenicí zvonovou a šřícenina staré budovy úřední nebo dikastiria s dvojím předvchodím.

Za novou vozovkou zdvihá se chrám Ai Ianni Theologos se zděným ikonostasem. Nahoře viděti dvanáctero apoštolů, Bohorodici a Pantokratora trůnícího, sv. Mikuláše a sv. Jana Předchůdce, z leva sv. Jana Theologa a v pravo v absidě Bohorodici s Ježíškem. Krov jest viděti. Z předu jest lomenice zvonová.

Na blízku zdvihá se na chlumku chrám Aja Evanjelistra. Okolí jest kamenité; láme se zde dobrý, bílý vápenec. Krásný pohled jest na níže položený pahorek Kunuvato s dvěma zbořenými a jedním užívaným větrníkem i na přístav.

Nedaleko odtud a sice ještě hlouběji jest Ai Jannis Prodromos. Obloukové dvéře a oblouková okna jsou prohloubeny. Před dveřmi stojí dva trámy z někdejšího předstřeší.

Ve výklenku opodál dveří vidí se freska sv. Jana Křtitele představující.

Zděný ikonostas má patnáctero obloučků, nad nimiž jest nápis. Vidí se tu Bohorodice na trůně sedící s Pantokratorem a v levo sv. Jan; níže jest tré obrazů. V absidě jest Bohorodice. Střechu jest viděti, dlažba hrubá.

Na chlumku Kunuvaté jest chrámek Ai Taxiarchis s ikonostasem sloupkovým. Pěkný Pantokrator pochází z jiného staršího chrámu.

Z posledního větrníku na chlumku Kunuvatě přehlížejí se nejlépe město i přístav jakož i nižší vozovka. Vyhlídka tato jest i z té příčiny vzácná, že lze z města povozem v krátké době jí dostihnouti. V ještě větší kráse než svahy pahorků spatřují se viničné údolí k Perapigadům a nad ním část přístavu v Sarakiniku.

Vedle nové vozovky jest Aja Paraskevi se zděným ikonostasem. Pod dvěma oblouky vidí se Bohorodice a Pantokrator, v pravo Iannis Prodromos, v levo Aja Paraskevi, nahoře v oblouku obrázky dvanáctera apoštolů, Matky boží a sv. Jana. V absidě jest Bohorodice s Ježíškem. Krov viděti, dlažba hrubá, oblouková okna jsou prohloubena. Z prava jest isolovaný, vysoký, dvojitý oblouk zvonový. Přední část chrámu jest beze střechy; uvnitř mezi tím zbudovali novou zeď.

Cesta vine se teď mezi krásnými háji olivovými, podle některých domův a chrámů Panatelly se vhloubeným obloukem; podle, na svahu, jest sřícenina velikého domu s vnějším schodištěm, Palata zvaného, jehož majitelem jest jakýsi Zavos. V pravo v úžlabí, tudy vede stará hlavní cesta, jest chrámek Ipapanti se sloupkovým ikonostasem a novými obrazy.

U chrámu Ai Jerasimo zatáčí se cesta po dvakráte. V pravo viděti cestu starou s církvičkou

Ai Charalampos a za ní výšinu, na níž se vznáší pěkná nová škola se čtverými okny a hezkým portálem.

V levo jest prostinká církvička sv. Kateřiny a sv. Apoštolův.

Cesta opět otáčí se po dvakráte; u třetí zatáčky odděluje se vozovka do Ragathie.

Zahýbáme v pravo a přicházíme trojí další otáčkou do Perachoria. Tu jsou domy se schodišti v popředí; téměř všechny mají besídky z révoví na silných dřevěných podporách, obyčejně s velikými černými i červenými hrozny. Cesta vine se vzhůru a poskytuje nádherný pohled na Vathy, Sarakiniko a pobřeží v pozadí.

Aja Kiriakí v Paleochoriu jest starý chrám beze střechy. Oltářní kámen, který kdysi spočíval na sloupu, jest zkácen. Obloukový portál a oblouková okna jsou obloženy cihlami, rovněž malé ale vysoké oblouky absidy a oblouk nad malým oknem. Chrám býval někdy latinský.

Osada Perachorio má mnohé chrámy.

Prvý jest Ai Pantes (= Všech Svatých) se schody k portálu vedoucími s moderním ikonostasem, dřevěným stropem i emporou nad vchodem. Vedle absidy, která ozdobena jest obloukovými řadami nahoře i ve středu, rostou na skále některé věčně zelené duby.

Ai Spyridon má isolovaný oblouk zvonový, s dvěma okénky s lomeným obloukem a obloukem okrouhlým nahoře. Obrázky ikonostasu jsou novějšího původu, strop dřevěný. Nad vchodem jest empora.

K Bohorodici Jeskynné (= Panaja Spiliotissa) vede dlážděná cesta mezi cypřiši. Trojitý oblouk zvonový jest hmotně stavěn. Na dolejší osadu jest pěkná vyhlídka. Uvnitř jest pěkně řezaný, zlacený ikonostas se starými obrazy. Nahoře jest dvanáctero obrázkův obloukových, kříž Kristův, Si-

rény a jakýsi druh plískavic, které nesou obrázek. Dole čtyři obrazy, Bohorodice a Kristus na trůně. V zadu jsou Maria a Ai Iannis Prodromos, v pravo Maria Spiliotissa s Ježíškem, která nalezena byla zde v malé jeskyni dosud zachované. Nad vchodem jest empora. Strop jest ze dřeva s povýšeným středem, s něhož visí mosazný lustr. Chrám má sedadla postranná, kazatelnu a mramorové dláždění. Za chrámem jsou věčně zelené duby.

Ve chrámu Panaje Masullatiky v nevelike vzdálenosti odtud sřítila se přední část, jsoucí původně beze střechy. Oblouk zvonový jest malý a úzký. Vedle terebinth jsou na straně dvě okna. Oblouk vchodový jest prohlouben. Zděný ikonostas má nahoře patnáct obrázků, dole čtyři. Obraz v levo znázorňuje představování se Spasitelovo ve chrámu. Na hoře jest pěkný kříž, po stranách dva obrázky delfíny nesené. V absidě jest Bohorodice s Ježíškem s rameny otevřenými, anděly a mráčky. Vedle sochy zbičovaného Spasitele v levo jest letočet 1730.

Výše v osadě jest církvička sv. Mikuláše. Odtud jest úchvatná vyhlídka na přístav, na rovinu viniční a část Sarakinika. Překrásně vidí se i pobřeží pevninské s Levkadou v pozadí.

Trojitý oblouk zvonový pořízen byl r. 1899. Dvéře i postranná okna jsou vysoká, ikonostas ze dřeva řezán. Dole jsou staré obrazy, nahoře dračí postav. Zdá se, že jest nápodobením starého vzoru. Nad vchodem jest empora, dláždění z mramoru.

V levo chrámu stojí věž ve způsobu copovém.

Zcela nahoře jest stará církvička, Ai Jerasimos, ze suchých kamenů zbudovaná, která podobá se spíše domu. Oblouky jsou prohloubeny; na sloupkovém ikonostasu jsou dva staré obrázky.

Jiný chrám, Ai Jerasimos, jest spodál vozovky. Na ikonostase jest obraz sv. Jerasima, v levo na truně Matka boží s Kristem a Janem Předchůdcem, v pravo nápis se vročením 1719 pod hořejší řadou patnácti obrázků; dole jsou tři obrázky. Nad vchodem jest empora. Dřevěný strop jest plochý, dvéře prohloubeny; zvonový oblouk má dvojitý lomený oblouk nahoře.

Ai Charalampos má krov z vnitř viditelný. Dřevěný, hnědý, trojitý ikonostas má dvanáctero oblouků. Dole jsou Bohorodice a Pantokrator, Kristovo z mrtvých vstání a Iannis Prodromos, práce dosti slušné.

Ai Dimitri má rovněž krov z vnitř viditelný a sloupkový ikonostas.

Nahoře jest chrám Ai Nikolaos, někdy větší, nyní novou stěnou zmenšený. Ikonostas jest vyzděn a má okrouhlé oblouky. Nahoře jsou Maria, Jan a dvanáctero apoštolů, dole Bohorodice, Pantokrator a sedmero okřídlených andělů. Z leva viděti sv. Mikuláše, z prava sv. Jana.

Z Perachoria vede vedle Panaje velice příkrá, skalnatá cesta v krátkých zátočinách k Affentiku Longu, jedinému vysokému lesu ostrova. Les chrání hrozba dvouletým trestem a pokutou jednoho sta drachem, zvláště ale starost, aby nebyl škůdce poraněn kameny, jež pasoucí se kozy shazují.

Les tento rozkládá se na příkrém svahu, na úpatí skalnatého srázu, v půdě hlinité a jest namnoze jehličnatý. Největší stromy jsou uprostřed. Některé mají v objetí 13 pídí, jeden 19.

Uprostřed lesa jsou i trosky úplně zbořené církvičky Ipapanti.

Stezka dostihuje hrany skalní, odkudž naskytuje se krásný pohled na přístav. Potom přicházíme k domu Kutuporu, o němž ještě bude položeno.

Paterou zatáčkou dostupuje stezka též za vozovku upravená výšinu tam, kde dobrá vozovka nad Perachoriem přestává, mezi svahy, olivovníky a vinicemi porostlými. Velice krásný jest odtud pohled na nižší stráně proti Perapigadům. Vidí se přístav ve Vathy, kus zátoky Sarakinické s mysem Skotarií.

V levo vidí se Cangarovuni s církvičkami Ai Afanasios a Sotiri.

Výše zdvihá se Slalos sti Klisura, pahorek rozrytý sřícenými skalami, mezi zarostlými svahy, nahoře vinicemi posázený, v pozadí pak Merovulo, s malými srázy k východu.

Dostihujeme Klisury, skalnaté to soutky se sráznými stěnami po obou stranách. Sjízdná sice ale zanedbaná cesta překročuje úval, zatáčí se a vystupuje na plošinu Taxiaršskou; bez většího nákladu bylo lze prodloužením jeho zříditi cestu i vozem přístupnou na Petalata Vuno. V levo vidí se nízký chrám sv. Barbory, zbudovaný na skalnaté půdě, s přistavěným táhlým domem; z předu jsou lavice. Uvnitř jest malý ikonostas s obrázky, střecha jest viditelná. Okolní půda v pole proměněna.

Překročíme viničnou rovinku u Slala a stoupáme u malého domku příkře k Merovolu po velice kamenité stezce. Úchvatná jest vyhlídka na dolejší nížinu a vážnou skupinu hory Petalaty.

Na výšině pnou se některé věčně zelené duby. Jeden zvláště mohutný stojí téměř vedle církvičky Bohorodici zasvěcené na hlavní výšině, poněkud za nejvyšší skalinou. Odtud jest krásný pohled na Taxiarchis, poli a vinicemi pokryté, též na Atoko a hroty jižního pobřeží se svěžím údolím k Peripigadům, holými pahorky obklopeným, podobným zelenavému širému koberci, jejž temné koruny olivovníků přerušují.

Vedle církvičky Bohorodice jest beze střechy chrám Ai Trifonas, kde rostou nyní terebinthy. Vnitřek církvičky Bohorodice jest chudičký. Před hrubým sloupkovým ikonostasem jsou tři obrazy.

Na svahu Merovula, pod pahorkem Skinii, kdež jest též jeskyně jakás, jest jeskyně jiná, slove Tripa tis Kufales, s větším i menším otvorem ve klenbě sřícené a z drolících se tenkých vrstev vápencových složené. Jest vyšší a větší než jeskyně Nymf, má pak zhloubi 35 a zšíři 14 kroků. Tam, kde počíná se klenouti, na levé straně malého vchodu, stojí stará smokva a věčně zelené duby sklánějí se k otvoru, tento zaclánějíce. Vkročíme-li do jeskyně malým otvorem, vidíme po pravé straně mnohé útvary krápníkové, které v odulých závitcích pokrývají i boční stěny. 12 října r. 1899 při velikém lijáku utopilo se zde asi 20 koz; pastýři, tři muži a ženy se dvěma dítkami s těží se zachránili.

Jdeme-li dále k Merovalu, tož přijdeme k části jižním směrem se zvýšující, odkudž krásně viděti Skinias, Marafii a Mundu, blíže údolí Perapigadské a hroty jižního pobřeží. Kupa Nerita a skupina Merosigli činí pěkné pozadí.

Všechna výšina hory má rovný povrch. Ve středu jest vinička, jinak jest půda rozdělena v dílce polní. Byla tu založena nová cisterna. Také viděti otvor starší, nyní opuštěné cisterny. Pěkně vyjímají se některé veliké plané olivovníky.

Vystupujeme-li s roviny na Vuno sti Rachis, nabýváme nejjasnější představy o útvaru hory Merovigli. Vidíme mezi oběma vrcholy sti Rachii a Merovigli úžlabí k úpadu se svažující za Taxiarchis, posázené vinohrady, po pravé straně církvička u Analipsia.

Sti Rachis má planinku, v pole obrácenou, jejíž vyšší místa porůstají vždy zelenými doubky a hojnými jahodníky.

Viničná rovina slove Sti Kastaniés. V ní jest domek, pak cisterna a několik hruší i mandlovníků. Také rostou tu některé veliké terebinthy.

Nyní stoupáme vzhůru prostředkem kyprého viničného úvalu u Mega Kampu.

Malý oblouk vede do kláštera Taxiarchis sto Vuni. Tu rostou mnohé kaštany i ořechy vedle starého domu, k němuž se jde po schodech. Vedle tohoto domu jest tu ještě jiná budova, z polovice beze střechy, s mnohými prohloubenými dřevními oblouky.

Chrám jest ve vnitřku svém prostý, strop dřevěný i ikonostas má nahoře dřevěnou nástavu. Obrazy jsou staré, ale obnovované, mezi nimi osel Bileamův.

Za chrámem a sice mezi ním a starou budovou klášterní zdvihají se pilíře, které kdysi nosívaly střechu z révoví. Před chrámem pnou se dva staré věčně zelené duby vedle sebe; opodál jsou dva dlážděné mlátky, mezi nimiž zdvihá se starý dub.

Z prostoru kol Taxiarchi, suchou zdí obklopeného, vycházíme dveřmi ven mezi olivovníky a věčně zelenými duby. Na sklonu opodál jest známá nám již církvice Sv. Barbory. Mezi poli a vinicemi dostupuje cesta kamenitá Klisury.

Z Mega Kampa u Kastanií jde cesta k Lachana stani. Překročíme pahorek a vidíme z nevelíké plošiny v pozadí Kefallénii, z prava kupu u Analipsia s bílou církvičkou, veškeren průliv Viskardský a přímo před sebou Samos a Pilaros.

Sestupujeme teď do úžlabí Zaurri sto lakko se třemi olivovníky a dostihujeme, popošedše podle domku nebo Kalivia v Klismatopulu, vedle něhož olivovník a planá hruše rostou, na plošinu Kokalono s domkem a mlátkem; plošina tato porostlá jest některými olivovníky a poskytuje úchvatný obraz zátoky Samské.

Přicházíme k jinému hájku olivovému. Uprostřed svažuje se sklon, křovím porostlý, slove Chierokumassa, s povýšenou cisternou Dendrinovi náležitou. V levo zatáčíme do hlubokého Kako Langadi s příkrými srázy.

Podél trosek církvičky Ai Eleutherios dostihujeme vozovky. Skvostný obraz poskytují odtud srázy Klisurské s čarovným pozadím. Stará cesta vede klikatě úžlabím mezi vinicemi.

V pravo stezky, která od Ai Barbary vede k Ai Eleutheriu, spatřujeme na svazcích Kutupy prvý výběžek jádra hory. Nahoře jest domek s vinicí. Nádherný jest odtud pohled na přístavy Sarakinický a Skinský, na úval u Vathy, na přední přístav, hrot sv. Eliáše a úchvatné horské pozadí s předestřeným Atokem. S hlavní výšiny zalétá zrak od Oxie až ku Levkadě.

Dlážděný mlátek poskytuje krásný obraz horské planiny Taxiaršské až ke kupě Aja Analipsi s bílou církvičkou.

Nad Kasteniemi, na úpati Sti Rachi, založeny jsou vinice, Furkario zvané.

Zůstavujeme nyní na levo skalnatý pahorek Corus nebo Vromoliba a nastupujeme cestu k vysokému Merovigli, oddělenému údolíčkem Landice, jehož hlavní výšiny dostihujeme po kamenitém svahu, keři mastigovými, jahodníky a nízkými, věčně zelenými doubci pokrytém.

Nádherný naskytuje se odtud pohled v jihu na veškeru vysokou rovinu od Murely až k Aji Analipsi, s rovinou Taxiaršskou ve středu, s obdivuhodným pozadím kefallénského pobřeží.

Slovo Merovigli, ze slova „den“ a „stráž“ složené, znači místo vysoko položené, kde kdysi za dne stráže bývaly ustanovovány, aby moře střehly a obyvatelstvo kolem před blížením se lodí nepřátelských varovaly. Byla-li blížící se loď

podezřelá, hleděli muži rodiny a majetek svůj bezpečně ukrýti, sami ale hotovili se k obraně.

Výšina Merovigli jedno má s Neritem společné: okolní výšiny zabraňují vyhlídce do hloubi, takže přístavu Vathyjského teprve viděti se srázů nad Skalou, kdežto s výšiny Merovigli spatřuje se toliko vjezd přístavní. Než za jasných dnův úchvatný jest pohled na pobřeží pevninské a na Levkadu. Na Merovigli, u Karvuni Aloni, jest dosti hluboká, ale nízká jeskyně.

Dostihujeme kalivie Ai Iannis s některými poli; pak přicházíme skrze veliké Plakkes, vyhlodaným kusům podobné, a konečně staneme na nejzazším vrcholku, odkudž velice krásně vidí se zátoka Samská s kupou Analipsi, nehrubě povystupující, pod námi pyramida Aëtská a Sto Agro s vozovkou, která sedlo přepíná; dále vidí se severní část průlivu Viskardského, skupina Nerita, výšiny Anojské a Ai Elias.

Po srázech Sti Skala sstupujeme dolů, kdež na dvou místech jsou toliko vchody do skály vtesané. Srázy Paleokropské ponecháváme v levo, Makri (= srázy) stu Stefani v pravo.

Snad odnikud neprohlíží se tak krásně veškera podoba a plný rozsah vnitřního přístavního vodojemu Vathyjského jako se Skaly. Zrak zalétá od Kacurba a zátoky Dexijské až k městu; vidíme, kterak nad sebou se rozkládají vrcholky Kastra, Bora se sv. Ondřejem a táhlé Skino s výběžkem Ai Elias, přední přístav mocně uzavírajícím. V pozadí Atoko a pobřeží pevninské.

V divokých srázech pod Skalou jest jeskyňka, kozami často vyhledávaná a Spilia tis plajés nebo Chioni Spilia zvaná. K jihu zdvihá se poněkud a jest naplněna útvary krápníkovými; vchod zastřen jest vavřínem a terebinthy. Také odtud poskytuje přístav pohled úchvatný.

Následují divoké, vysoké srázy Langadia sti Spilia a poněkud dále skrývá se ve srázech jeskyňka jiná, Kosagna zvaná, nad sv. Eliášem.

Jdeme-li naproti tomu k jihu, dostihneme Alonia u Stavra. U Skal rostou některé stromy. Na příkrém, kamenitém svahu roztroušeny jsou polosřícené příbytky, vedle nich opuštěné cisterny staré osady Perachoria.

Cestou velmi špatnou přicházíme ke chrámu Ai Ianai se zvonovou lomenicí. Na zděném ikonostasu s freskami jest nástava ode dřeva. Z předu jest přirozená skála. Skrze vinice ubíráme se k hořejší části Perachoria.

Za církvičkou u Analipsia, daleko k západu posunutou, nastupujeme touž pouť ke sv. Barboře. V levo jde cesta do Taxiarchi, Rachi a sv. Mikuláše, zvaného po sříceném chrámci. V pravo ze sv. Barbory jest Ai Minas, na cestě Ai Trifonas, rovněž sřícený.

Zůstavujeme nyní Taxiarchis v pravo a přicházíme do úlehle, v pole vzdělané, jež slove Stronjilo. V pravo od Makri Chorufi jest kuželovitý pahorek Taxiarchis Kutupi. Po levé straně leží Lachana Rachi, skalnatý vršek, křovím porostlý, dále pak přicházíme ke kamenité plošině, v roli proměněné a Stafidochorafo zvané. Vidíme domek, pak opět druhý, Aja zvaný, s dvěma cisternami, některé plané olivovníky a některé štěpné na výšině, jíž církvička u Aralipsia převyšuje.

Z osamělého, obíleného a následkem toho daleko viditelného chrámku tohoto naskytuje se, dík povystupující poloze pahorku, na němž jest zbudován, krásný pohled na průliv Viskardský se zátokami Samskou a Pilarskou; Aëtos vystupuje v popředí jako obrovská pyramida a za ním vidí se díl vnitřní zátoky Aëtské. Také již vidí se kupa Merovigli.

Chrámec má v pravo dvéře obloukové. Střechu jest viděti. Před sloupkovým ikonostasem jest čtvero soch.

Jdeme-li z Aja Analipsi k severu, tu vidí se holý hřbet Sofulibba s Langadiem, Karaveika Stefanii a srázy Sto soma sirma, u cesty Aëtské, veškeren průliv Viskardský s bělavým Daskaliem, skupina Neriton končící mysem Ai Elias, přední přístav Skinský, vrchol Aje Triady a přístav Sarakinický.

K východu přehlížíme planinu, rozléhající se proti srázům hory, s malými skalnatými hrboly, mezi nimiž bují býlí. Rovnější půdy užívá se jako rolí.

Uprostřed, na hrbolu k severu položeném, jest sřícená církvička sv. Eliáše, mezi některými planými olivovníky. Sousední skalné plošiny slovou Ci plakkes.

S pahorku Stis Agriliés v sousedství Ana lipsia vidí se vrchol Aëta a část vnitřního zálivu, pak jdeme z kup skupiny Meroviglia v pravo položené a Karaveiko Stefani Langadi zvané. Krásný jest též pohled zpět na zátoku Samskou a kupu Analipsi.

Stoupáme na vysokou rovinu Felikii. Odtud jde cesta vzhůru ke Spirnas sti abeli. Taxiarchis sto Kutupi zůstává v pravo. Na téže straně shledává se uzavřený prostor Taxiaršský.

Stezka velice srázná a ve stupně rozdělená jde z Kato aloni nebo Lachana stani vzhůru vinicemi a háji olivovými k Rachi a dostihuje nám již známého Aloni u Stavra blíže Perachoria.

Vápencová půda jest rozpukána, ale pohled odtud jest úchvatný. Ještě však krásnější jest od Skaly, kterouž již známe.

Pod Skalou jest skalnatý hřbet u Ai Nikolaos sto Spartia, kdež nejprvé přicházíme k církvičce sv. Ondřeje. Nad touto církvičkou jest starý

věčně zelený dub. Sloupkový ikonostas má pět obrázkův.

Krásný jest pohled na město, ale zvláště krásný rozhled otvírá se nad Langadiem sta Dendra, vinicemi a olivovníky posázeným, na Kucurbo a vážné Neriton, s církvičkou sv. Ondřeje v popředí. Jest to nejkrásnější a nejsnáze z Vathy dostupná vyhlídka na přístav.

Po levé straně jest církvička sti Nikolaos se vchodem ze strany. Sloupkový ikonostas má patero obrázků na dřevěných krakorcích. Strop jest viděti.

Cizinec rád prodlévá za teplých dnů na těchto výšinách a okřívá vánkem, za severozápadu přes Aëtos přilétajícím.

Na výšině, jež zdvihá se na pravé straně Klisury a podobá se skalní podkově pohoří, jsou dvě církvičky, Ai Afanasi a Ai Sotiro, ona s malým starým ikonostasem z vyřezávaného dřeva a krovem, dole viditelným.

Sotiro jest hrubě dlážděn; sloupkový ikonostas zdobí čtyři obrázky. Vedle církvičky jest zděná lavice.

Odtud přehlížíme pohodlně viničné údolí u Vathy až k Perapigadům a k údolí za nimi se prohýbajícímu. V dálce zrak polétá od Levkady k Oxii. Obrátíme-li se, spatřujeme Klisuru se srázy po obou stranách a vážně vzhlížející skupinu hor nad Perachoriem. Z ní zdvihá se kupa, vinicemi se zelenající a pobořeným větrníkem korunovaná, u něhož roste citronník. Uprostřed nemnohých domků vidí se tu církvička sv. Ondřeje.

Církvička sv. Ondřeje má dřevěný ikonostas se starými, ale velice poškozenými obrazy Pantokrateru a Bohorodice. Také tu jsou některé staré mandlovníky. Odtud šíří se rozkošná vyhlídka na smavé údolí u Vathy s Kunuvatem Rachi v popředí, pak na dva staré a jeden nový větrník a na

část ostrova vězeňského, v pozadí pak na Neriton a sv. Eliáše.

Přehlížíme odtud v ladném obraze i veškero Perachorio a starou zbořenou osadu, pravé to orlí doupě nad viničnými svahy.

Viničné údolí Perapigadské zavírá nejprve Stu iero Nikola ti Rachi. Následují svahy Anavretikés, prohlubina, v níž dům Vliomův z Cherulakie, pahorek Distomi, pak Steno, Aja Sofia a Palei Mili, s oběma starými větrníky, jichž druhý a vyšší slove Mesino.

VIII.

PLAVBA KOL OSTROVA.

Skino. — Skotaria. — Perapigadi. — Ai Ianni. — Andri. — Piso Aëtos. — Polis. — Kavellaris. — Afales. — Ai Ianni. — Frikes. — Mavropas. — Kioni. — Ai Elias.

Vrcholek Ai Elias zdoben jest církvičkou, vedle níž zdvihají se dvě veliké Siviny poblíž moře, od tohoto pak vedou hrubé schody nahoru ke chrámci. Často ubírají se tam lidé na člunech a tráví tam odpoledne v pobožnosti a veselém žertování. Vedle církvičky jest polousřícený dům.

Maličko výše bělá se soujmenný maják, dovoleno-li tak zváti stavbu obílenou, k níž vedou po straně pozemské schůdky, aby bylo lze z večera svítilnu rozžíci.

Maják tento byl již r. 1848 zbudován; má bílé kataktrické světlo, jest toliko na šest mil viditelný a 9.1 m vysoký. Leží na 38° 22' 30" s. š. a 20° 42' 30" v. d. Gr.

V domku maličko výše majáku přebývá strážce jeho. Po dlouhá léta žil zde typ strážce, starý kapitán kaiku z Frikesa, povětřím osuhlý a

veselý, jako všichni staří námořníci. Vídati ho bylo každý den dlouhou pouť do Vathy konajícího, aby opatřil skrovný nákup pro svou rodinu. Jednoho dne pohřešoval jej pan arcikníže a tu dověděl se, že ministerstvo padlo a on, nenáleže ke straně vítězné, že pozbyl místa svého. Tak pronikavé jsou důsledky politického života v Řecku novodobém. Po letech vrátil se však opět na místo své, když zvítězila jeho strana, a se starou láskou ošetřuje i nadále vinice, které si byl dříve blíže majáku zakoupil.

Z domku strážce majáku s oknem v průčelí a dvěma po stranách jest krásný pohled na výjezd. Naproti jest ostrov Atoko a široký záliv Aëtský, převýšený Neritem a na druhé straně hrotem sv. Eliáše uzavřený. Následuje svah s některými olivovníky, mandlovníky a svatojanskými chlebovníky, vybíhající na břehu skalistým hrotem, slove Kavos Nau. Na této stráni i na předešlé jsou cisterny. Pak se šíří prostorná a krásná zátoka Skinská, obklopená pahorky, s dvěma většími údolími v pozadí. Olivovníky posázen jest svah až k břehu. V údolí levém jsou dva domky. Tu tvoří se kolem chlumce jakési dvojité úžlabí, vinicemi a olivovníky posázené. Obojí úžlabí končí u moře spoustou kamení, dešti naneseného. Břehy jsou skalnaté a uprostřed, mezi obojím úžlabím, vystupují některé vrstvy šikmo se klonící.

Po malém i úzkém výběžku a malé prostoře pobřežní následuje větší, převýšený některými svatojanskými chlebovníky a troskami jakéhosi domu. Skal na břehu jest po řídku.

Na hrotu Kavos Skino, daleko do moře vbíhajícím, který zavírá soujmennou zátoku, jest malá strážnice, u níž břeh se obrací. Tenké vrstvy, k severu stoupající, tvoří bělavě žluté,

místy narudlé klepy, na úpatí jejich šíří se malé pobřeží.

Pak opět vystupují skály a za nimi šíří se pobřeží, pokryté bělostnými, až oslňujícími oblátky.

Některé vrstvy na břehu jsou tak volně spojeny, že oko vidí mezi nimi jeskyně.

Pohled na tyto skály jest věru krásný. Vidí se mezi nimi Oxopetra i břeh. Vrstvy jsou zvláštní; bělavý vápenec střídá se se šedobarevným křemenem.

V pozadí za sedlem jest vnitřní zátoka Skinská. Po té následuje opět skalnatý hrot, malé kamenité pobřeží na úpatí jakési brázdy a táhlý, svažitý hrot Kavos Fiamboli, olivovníky a cypřiši korunovaný.

Před hrotem tímto tvoří moře malý kout s pobřežím kamenitým, slove Kafismata. Úzce vrstvené skalní plošiny tvoří na obou stranách malé klepy.

Nahoře na výběžku vidí se domek. Konec výběžku jest zcela černý, pak z vrstev složený, které se k východu svažují a ostrým srázem končí. Písčité pobřeží obklopuje velikou zátočinu Filiaterskou, za níž přes sedlo, olivovníky a vinicemi porostlé, trčí Perachorio.

Nedaleko břehu jest pěkný nažloutlý domek, pak opět hrot, slove Kavo Lavrino, daleko vybíhající, s klepy křovím porostlými. Před koncem hrotu jest značný výřez s klepy po obou stranách a malým i úzkým pobřežím, slove Vuliasmeno Ambeli. Dále šíří se skalní plošiny, Chalasmata zvané, a konec výběžku Skotarie korunují opět keře mastigové, větrem jakoby odváté. Hrot tento tvoří proti jižní veliké zátoce divoké srázy; v pozadí jest malá zátočina Sarakinická, zálivu podobná, v levo výběžkem Vuna a starým větrníkem převýšená.

Mys Skotaria jest z nejdivočejších míst na ostrově. Jeho svislé srázy, hluboce rozeklanné a rozbrázděné, buď bělavé, buď narůžovělé, korunované keři věčně zelenými, poskytují zvláště za bouřlivých dnů zvláštní pohled, když narážejí na ně z jihovýchodu vlny a rozpadají se v pěnivém příboji. Tu zdá se, jako by marně dorážely na skalný pancéř tento, a přece zvolna drobí se skála, balvany se řítí, jeskyně mizejí a nové vznikají.

Veliké vrstvy k západu se zdvihající jsou s počátku tlusté a barvy zrezavělé, pak ale ubývá jim síly a nabývají barvy bělavé. Z nich trčí do moře malý výběžek Taflaruba Kavos.

Rezavě zbarvené, planými olivovníky korunované svahy zvýšují se a zůstavují na úpatí svém toliko malé pobřeží. Míjíme teď skalnatý, nízký pahorek a dospíváme do přístavu Sarakinického.

V pozadí zátočiny Sarakinické, tam kde počíná výběžek mysu Skotarie, zeje jeskyně u Katerga širokým otvorem svým. Viditelný jest vchod, narezavělými klepy převýšený. Ve skále tvoří dutinky zvláštní oddělenou komoru. Vniká pak komora tato dosti daleko a lze plaviti se člunem až do pozadí jejího. Pohled vnitřní jest velikolepý. Když poslední vánek věje, jest zde, v prostoře chrámové, velebné ticho; toliko slyšeti lehýnký oddech moře. Člověk by rád trávil zde celé hodiny, ale slunce klesá a do Vathy ještě dlouhá plavba člunem.

Kdož ví, nebývala-li tato jeskyně Sarakinická, nyní otevřena, jejíž klenby část bezpečně se sřítila, kdysi uzavřena a nehledí-li k ní jako ke vzoru homérské líčení jeskyně Nymf, jež básnickou licencí přeneseno na břehy sousedního přístavu Vathyjského.

Téměř kůželovitý výběžek Sto Vuno, korunovaný starým větrníkem, proti zátočině Sarakini-

cké jest obezděn a prostor ten, olivovníky porostlý, slove Ai Elias.

Jinak jsou svahy řídkými toliko trsy porostlé. Skalnatý a dosti široký břeh vybíhá proti přilehlé zátoce Perapigadské rovněž skalnatým hrotem a tu vyskytuje se druh mořské jeskyně s útvary krápníkovými. Proti moři jest tato jeskyně otevřena a obraci se k Oxii; do spodní komory po pravé straně lze člunem veplouti.

Dvěma brázdami vniká do břehu zátočina Sta Kaminia, zvaná dle dvojí vápenky; také se tam spatřuje pazderna na len. Křovím porostlé stráně vybíhají nízkým výstřelkem, Makria punda zvaným.

V pozadí šíří se zátoka perapigadská, Chondri punda zvaná, v níž láme se krásný bílý kámen ke stavbě domů. Několik olivovníků roste ve brázdě na úpatí hlubokého úžlabí perapigadského, které nahoře tvoří vodopád dosti malebný. Dešťové vody, v zimě s hor se hrnoucí, vymlely pod ním hlubokou rozsedlinu. Odpoledne jest tam chladivý stín a rád člověk odpočine opodál ostrůvka a vyhlíží k jihu, do širého moře. Nahoře jest soujmenný pramen perapigadský Sto nero, odkudž i jméno.

Na pobřeží jsou podezídky opuštěných vinic, dům beze střechy a osamělý svatojanský chlebovník. Stráně pokryty jsou vysokým podrostem. Dosti hluboká a úzká cesta vine se mezi ostrovem Perapigadským a břehem.

Ostrov porostlý řídkým křovím jest časem pastvištěm bravu.

Po zátočině Perapigadské následuje opět malý, nevalně vyčnívající výběžek. Hory nad ním svažují se sráznými, z části vhloubenými klepy.

Objevuje se výstupek Kavos Ai Ianni s drobivými klepy Sikií a Chalasmatou a svěže zelenajícími se svahy. Po větších klepích spatřuje se ma

lý, skalistý hrot. Z předu i ze zadu šíří se úzké pobřeží.

Klepy Kava tvoří vyhloubené anebo ve hranách zaostřené dílce, jako by byly uměle vydlabány; ve skalních rozsedlinách vyskytují se osamotnělé útvary krápníkové; borovice zelenají se i v rozsochách i na výšině.

Konec mysu tvoří tenkolisté vrstvy, pak hrubovité rozeklanné skály. Ploše vybíhá hrot Kavu Ai Ianni, kdež jest církvička, hrubou absidou k mysu obrácená. Oblouk zvonový zachován jest toliko z polovice. Zcela osamělý jest slunný výběžek, nejjižnější cíp ostrova. Toliko tichá církvička svědčí o pobytu lidském. Zcela jinak proudí však život zde u večer před sv. Janem; tu putují koňmo lidé z Vathy a tráví noc za jasných ohňův a veselých žertů. Od Kava Munda sto Aio Ianni obrací se pak pobřeží k širokému průlivu Viskardskému.

Svahy svažují se mírně až k moři a jsou na výšinách osamělými olivovníky převýšeny. Dosti zaokrouhlený hřbet, nízkým podrostem pokrytý, vybíhá hrotem načernalým; pak následuje úžlabí Vali Kalomiras.

Skalnatý hřbet jest všecek vyhlodán; jest patrna hlodavá mocná práce jihozápadního moře. Tvoří se zde dosti hluboká zátočina se skalnatými břehy po obou stranách, na úpatí kuželovitého pahorku, jehož vrchol korunují olivovníky. Svahy po levé straně sklánějí se znenáhla. V pozadí zátočiny jest toliko malé pobřeží, Stu Turku zvané.

Křoví jest toliko nízké, jakoby vyholené.

Opět trčí do moře skalnatý výběžek, Kavos Kardara, a za ním objevuje se mořská zátočina s křovinatými svahy kolem; na hoře na polích viděti olivovníky. Zvláště skvostný jest pohled na průliv Viskardský a výběžek Samský. Voda tvoří zde a tam bělavé brázdy.

Následující hrot Kavos tis Sikias složen z rozhlodaných strusek. Za ním opět zátočina se sráznými klepy, křovím porostlými a prudce svažující se brázdou v pozadí. Tu stojí osamělá smokva; křoví zelená se až k moři, kde kupí se velikolepé skály.

Průliv vidí se odtud tak zúžený, že by bylo lze Ithaku a Kefallénii za jediný ostrov pokládati. Za hrotem Kavos Fomas hluboko zarývá se zátočina Andrijská.

V pozadí rozevírá se dvojí úžlabí; ve větším po pravé straně jsou některé olivovníky a dva domky, jeden beze střechy opodál břehu, druhý menší, ale vyšší po straně levé.

Od hrotu, zaokrouhleného se skalami s části struskovitými s části rozhlodanými, krásný jest pohled zpět na zátočinu.

Pak postupuje břeh dále sráznými svahy, křovím porostlými a nahoře některými olivovníky převýšenými. Zde jest malebná část pobřeží, slove Kavos Pigania, s dvojí brázdou a tvary téměř divokými. V okolí rostou keře mastigové.

Ke skalistému, hmotnému hrotu, slove Kavos sto Melissi, řadí se zelenavé stráně, porostlé nedaleko od břehu borovicemi, pak jednotlivé olivovníky; nahoře viděti narudle šedý klep. Následují některé mírně povystupující skalnaté hroty s malou zátočinou Valis Kalojeru, zcela blízko Kapo Langadi. Stráně jsou vysoké, příkré a až k moři křovím se zelenající, s osamělými planými olivovníky. Pobřeží jest rozryto vodami.

A opět trčí výběžek, zvaný Kavos Kapsalo nebo Kedros. Vysoko nad nímční skála. Po srázích, Chaliki zvaných, prohlubuje se údolí, na dně proryté rýhami bystřin, kameny bělavé snášejících. Nazývá se Fokotripa a jest v něm vápenka.

Hrot Kavos sto Jerodimo jest skalnatý, s malými a nízkými srázy; pyramida Aëtská jest jemu nádherným pozadím.

Pobřeží z divoce nakupených balvanů složené tvoří zelenými stráněmi rámec zátoce sv. Spyridona a uzlu sv. Jiří, olivovníky porostlému, jež pahorek Aëtský odděluje.

Následuje brázda se dnem struskovitým, dešti vymletým, a s bělavým pobřežím, opodál některé zanedbané a olivovníky posázené terasy.

Odtud jest nejkrásnější pohled na skupinu Aëtskou.

Neveliká pobřežní trať nedbale jest vzdělávána pro olivovníky a svatojanské chlebovníky. Na břehu trčí malebné skály a mezi nimi domek telegrafního úřadu Aëtského. Sousedí kousek Aimola s domem Piso Aëtos zvaným a na struskové skále zbudovaným, k němuž až vede vozovka. Za doby anglické vlády byl to dům zdravotního úřadu; nyní jest v něm hostinec. Dvojité písečné pobřeží jest po obou stranách. Pobřeží po pravé straně, Tu jiftu to Pigadi, s dvěma malými studnami, jest krátké a viděti v něm některá povystupující skaliska; pobřeží po levé ruce, slove Sto Kastro, vybíhá některými skalami a jest na něm zbořený domek.

U Pisa Aëta jest jeskyně Pistridofolia, jiná, Pernomasos, u Gramma sto Elliniko poblíž moře.

Za pobřežím sv. Spyridona nebo Sto Kastro, k němuž až dosahují olivovníky, zdvihá se kůželovitý pahorek Aëtský, v malé terasy rozdělený, z nichž zaokrouhlené skaliny povystupují. Nádherný jest odtud pohled na blízkou Kefallénii a širokou zátoku Samskou.

Pěkný jest také pohled nazpět na vážné, zelenající se chlumy ithacké, jsoucí protivou k protějším lysým skalám kefallénským. Stráně jsou

srázné a trsy porostlé, zvláště proti moři,,a končí temným hrotem i malými, nízkými, narezavělými klepy na konci, Kavos sto Kastro zvanými; následuje Sti Limni, kdež jest za pohnutého moře silný příboj a tvoří se malá bažina (limni).

Dále jsou dva nevalně ostré výběžky, s nimiž slučují se některé srázné, rezavě zbarvené klepy, na jejichž výstupcích zelenají se zvláště plané olivovníky.

Z nejbližšího výběžku jest krásný pohled na veškeru skupinu Nerita s mysem Dukatem v pozadí.

Další výběžek skrývá v sobě jakousi jeskyni, nahoře od kouře očazenou; na pobřeží leží balvany svalené. Za nimi rokle s planou smokvou v pozadí a některými balvany v popředí; slove Xera sto Neraki, ježto voda u Sakka s hory se řítí.

Stopy této rokle viděti i v hořejším luhu, čímž vzniká malebný, divoký obrázek.

Pod Sellou až k břehu jsou břehy po výtce hlinité i roste na nich nízké křoví.

Následují struskové skály s břehy vyhlodanými a hlinitými. Svahy v pole přeměněné prostírají se níže vozovky, na úpatí některých srázných skalisk.

Jsme u pahorku sv. Konstantina.

Na břehu, pod narudlými struskovými srázy, jest malé písčité pobřeží Sto Akolo. Trsy přečnívají skaliny, na břehu rozryté, a dělí pole.

Odtud jest zpět pěkný pohled na skupinu Aětskou. Na nižších svazích, proti osadě Ai Ianni. střídají se dílce viničné na malých terasách s ojedinělými olivovníky.

Pobřežní trať z Ai Ianni do Levkia jest z nejpůvabnějších částí ostrova. Sřícené, narudlé struskové balvany, jež olivovníky a tu i tam věčně zelené duby korunují a trsy kručinky pokrý-

vají, tvoří malebné výběžky. Rezavě zbarvené skály trčí podobou hrotů neb ostrůvků do moře. Skály olivovníky korunované dosahují až k břehu a tvoří malé skalisté hroty. Na svahu výše, tam, kde rostou japonské mišpule, jest pramen a při něm církvička Ai Ianni; tu pěstují se zeliny. Některé domy jsou tu rozptýleny mezi olivovníky, asi dvacet jest jich blíže výběžku.

Vedle cypřiší bělá se církvička sv. Diviše s povystupující vejčitou absidou.

Jednotlivé olivovníky, trsy a keře mastigové korunují tu i tam povystupující struskové skály.

Kavos sto Milo slove po větrníku nad ním se vznášejícím.

Jednotlivé skály stojí tu jako obrovské žraločí zuby a tvoří malebný vchod k domům Levkijským, klidně nahoře trůnícím a vážnou skupinou Nerita převýšeným.

Na břehu viděti veliké svalené skaliny s lysými svahy, na nichž toliko chudičké mladé cypřiše rostou. Za jednou skalinou, olivovníky převýšenou, spatřují se domy Levkia; opodál vynořuje se z moře ostrůvek Oxopetra, ze strusky složený.

V polouvrší vidí se veliká jeskyně Mursi se začazeným vnitřkem. Následuje táhlý struskový hrot, převýšený některými olivovníky a smokvami a uzavírající přístav Polis; odtud Kavos sti Poli.

Jeskyně po levé straně, v níž byly učiněny mnohé nálezy archaeologické, jest nyní sřícena.

Následuje dosti hluboké úžlabí mezi dvěma pahorky.

Na mnohých místech pobřeží velikého výběžku Oxojského jsou některé praménky, mezi skalinami vyvěrající, živé za doby dešťů, v létě ale téměř naprosto vysychající. Některé jsou na kraji mořského pobřeží a rybáři z nich doplňují své

zásoby vodní, aby ušetřili namáhavou cestu do vrchu.

Podobou ostruhy vybíhá Kavellari, proti němuž leží osada Viskardo. Některá omšená skaliska vyčnívají tu z moře.

Severozápadní cíp ostrovský, zvaný dle sádrových ložisk Sto Jipso, jest z nejmalebnějších částí ostrovského pobřeží. Veliké skalní balvany leží na břehu, jiné zdvihají se podobou sloupův a střídají se se zelení bujných křovin.

Zelenavý vysoký kužel hory Oxojské zdvihá se již nad zátokou Afalskou. Břeh jest tu zvláště půvabný, skály mohutným křovím zarostlé. Na výšině v pozadí vidí se domy Kampu s chrámem Taxiaršským. Ještě výše, nad příkrými srázy, objevuje se osada Oxojí.

Teď spatřuje se dlouhý pahorek Marmacký, korunovaný dvěma opuštěnými větrníky, za ním plošina, Kafisma zvaná a v role proměněná. Následuje hrot Kavos Zugano se srázy po stranách, který snižuje se znenáhla a tvoří jakýsi malý srpovitý přístav při isthmu anebo lépe při přístavišti, Molos tu Aju Ianniu, s jeskyňkou po pravé ruce a zcela nízkým sedlem, na němž postaven domek telegrafní. Také tu jest církvička sv. Jana; nebo jako jižní cíp slove i severní hrot ostrova Ai Ianni a jest na něm církvička světci zasvěcená. K severu zvyšuje se mírně břeh ostrova a tvoří proti moři svislé vyhlodané klepy se zubovitými skalami. Krásně vidí se odtud sousední mys Dukato.

Jeskyně Spitia Chalasma, do níž se vjíždí, má otvor nahoře. Skalnatý konec ostrova jest dosti malebný. Konec mysu sv. Jana slove Duri po nízké věži, která jej převyšuje. Odtud obrací se břeh k východu.

Dále vybíhá malý hrot, Kavos Psara, za ním pak zátočina neveliká. Po nějaké době spatřuje

se široká, hluboko se zarývající zátoka Frikeská, na druhé straně zavřená polouostrovu podobným výběžkem Akrotiriem. Proti leží ostrůvek sv. Mikuláše, pěkný na pohled, se zubovitými skalisky v podobě kolmo stojících desk. Na ostrově jest církvička vedle některých olivovníkův.

Břeh obrací se k místu, slove Makria punda. Skály vstupují se tu jako listy. Na úpatí hory Kazí jest malá zátočina se starým větrníkem, od níž svažuje se k moři brázda, olivovníky převýšená. Místo slove Vafio Amudi.

Pahorek Kokkinos Vrachos jest velice skalnatý i srázný a uzavírá v pozadí zálivu malé pobřeží, na němž jest několik domků; tu jest přední přístaviště a vývoziště pro Stavros. Z leva, pro ochranu zátoky, zbudováno pěkné molo s osmerou oporou a vchody uprostřed, za nímž kotviti mohou čluny i větší lodi.

Zvláště malebný pohled poskytují domy na pobřeží Frikeském s dvěma vysoko pnoucími se větrníky na vysoké skalní hraně nad molem. Na skalnaté půdě, blízko pobřeží, zbudován hostinec, na němž čte se letočet 1844. Před dvěma roky zbudován dům, v němž jest zřízen veliký sklad korinthek.

Tam, kudy vede cesta ke Stavru, otvírá se ulice s mnohým révovím. Poněkud stranou v levo jest církvička sv. Ondřeje s obloukem zvonovým.

Široká zátoka Mavronská jest i na druhé straně uzavřena výběžkem, na němž trčí větrník u Akrotiria. Příkrá brázda vzhůru stoupá k Neritu. Dobrá cesta vede k moři, kde za anglických dob na výběžku zbudovány byly zdravotní dům mavronský a celnice. Při moři, ovládajíc kolmo stojící vrstvy do podoby listův, stojí okrouhlá strážnice.

Na břehu jest církvička bývalého kláštera sv. Mikuláše. Následuje hluboce do země vnikající

Vafi Limnioni, s jeskyňkou v sousedství. Pak vybíhá mys Akrotiri.

Půvabná jest zátočina Kionská, na jejímž břehu domky tulí se jako dětské hračky. Domy v pravo dobíhají až k malému přístavišti pro čluny. Vidí se kavárna, potom domy s balkony nebo révovým přístřeším, vše tak malebné, že hodno by bylo štětce Poussinova nebo Claude Lorrainova.

Kráčíme-li podél levostranného břehu podél věčně zelených dubů, spatříme domy s povystupujícími schodišti a věžovitými výstupky. Mnohe z nich opíná réva.

Hrot Ai Elias, nízký, skalnatý, osušený, jako dlouhé rámě uzavírá přední přístav Vathyjský. Nad ním zdvihá se církvička, též Ai Elias zvaná, vedle ní jest cisterna, z níž plavci vyjíždějíce, své vodní zásoby doplňují a nikdy při návratu neomeškávají místo posvěcené vděčně pozdravovati.

Následuje Sella a v podobě pyramidy zdvihá se mezi ní a sedlem Aëtským hora Aëtos. Veliké olivovníky rostou na břehu i na spodní části svahů; tu i tam vyčnívají cypriše. Míjíme oba hroty u Kalabria, patříme na známou zátoku Dexijskou a proti ní ležící Kacurbo, zvláštní to ostrůvek, z bodlavých skal vytvořený, jenž jako by střehl vjezd do přístavu. Jak skvostné to místo pro dům, příslušný jistému knězi vathyjskému, v němž chovají se u velikém množství králíci. Mezi ním a břehem lze zakotviti; za dřívějších dob plachetní lodi, chtějíce býti k odplutí připraveny, mnohdy tu kotvily a po mnohé týdny zůstávaly, aniž by do vnitřního přístavu Vathyjského byly vepluly.

ARCHAEOLOGICKÉ ROZHOVORY A POKYNY DĚJEPISNÉ.

Již před staletími projevovány pochybnosti, jest-li nynější Ithaka totožná s homérskou. Již za Ptolemaiů vznikly pochybnosti v učené Alexandrii ve příčině této. V nádherných letohrádcích Nikopolských bylo sice mnoho o tom sněno, ale konečně, když byly všechny důvody pro i proti uváženy, zůstaly zúčastněné kruhy věrny starému obvyklému názoru.

Teprve za dnů našich byla otázka dávno odpočívající znovu vyrušena.

Jest zcela bezpečno, že úchvatné zpěvy Odysseie neopěvovaly žádného jiného moře leč onoho, z něhož jižní část ostrovův ionských se vynořuje. Jest celkem lhostejno, ke kterému z těchto ostrovů hledí. Svěžest posledního vánku za dnů letních, zvláštní vůně, jíž lesnaté svahy těchto pobřežních ostrovů za ranních hodin rozšiřují, blahodějný stín jejich břehův a skalnatých zátočin stvořily nesmrtelnou píseň Homérovu. Veškera tato krása řine se z výtvorů básníkových

a není s podivením, že tolikeré jeho obrazy nápodobují věrně přírodu.

Všechny kraje ionských ostrovů jsou si mezi sebou ku podivu podobny. Též bylinstvo, týž v hlavních rysích sklad geologický, téměř stejné jejich orientování nutně musily přivoditi mezi jednotlivými ostrovy blízké příbuzenství. Jsoutě v pravdě částmi horského pásma někdy souvislého, z něhož dnes toliko nejvyšší hřebeny nad moře vyčnívají. Není tudíž s podivením, když homérská líčení, více méně obecná, hodí se na mnohé z těchto krajin. Každý tudíž mohl snadno v nich poměry svého kraje shledávati, kteréž fantasii jeho nejvíce zanímaly, a tak uplatňovaly se názory nejrůznější a Homérská Ithaka shledávána ve všech téměř ostrovích peloponnéského a středořeckého západu. Jedni hájili nynější Ithaku, druzí — a to již v XVII st. — byli pro malé neúrodné Atoko, třetí pro vděkuplnou Levkadu, jiní konečně pro jihovýchodní Kefallénii. Na každém z těchto ostrovů zdvihalo se k nebi trůnící Neriton, daleko vidná hora Homérská. Snad s větším právem než každý jiný ostrov honosila se Kefallénia výší svého Marvo Vunia, nejvyšší to hory všech Ionských ostrovů. Na Ithace téhož významu dožadoval se Anojí, na Levkadě Stavrotas a konečně na malém Atoku obě hlavní kupy.

Jest nyní zjištěno, že není Odysseia dílem jednotným; z toho vznikl názor, že není ani dílem jediného básníka, nýbrž že vznikla znenáhla, prací básníků mnohých. Jedním z důvodů rozlišovacích byla různost líčených krajin, jest však mylnou snahou, stotožňovati líčenou krajinu s omezenými místními poměry ostrovu jediného. Po způsobu, jehož užívají i největší malíři krajin, připojoval i Homér k svému obrazu, co se hodilo ze sousedních krajin. Což na tom, abychom příklad uvedli, leží-li Asteri neb Askudi se dvojitým svým

přístavem, výborně hodící se k líčení Homérovu, na severovýchodní nebo jihozápadní straně ostrova. Básník je spatřil, básník je líčil a pak v poloze jihozápadní dle svého účelu umístil. Což na tom, Neriton-li vyšší či nižší? Básník obcházel po horských výšinách, tam snil, básnil, a odtud si vybíral, co se jeho obrazotvornosti hodilo.

Nepřirozeným jest požadavek, aby dával se básník okovy spínati, aniž by mohl obrazotvornosti své plně úzdu pouštěti. Pozadí má býti přizpůsobeno obrazu, ne obraz pozadí.

Nejedná se tudíž o zjištění, která krajina určitě jest myšlena v líčeních Homérských, nýbrž o otázku, odkud jest líčení to bráno.

Čtyři veliké a četné malé ostrovy rozkládaly se kolem Odysseovy říše a že podobná říše někdy byla, jež pak byla základem pro vývoj epu, jest více než pravděpodobno.

„Pozorujmež mapu ionských ostrovů“, pravil kdysi Vilém Dörpfeld k panu arciknížeti; „vždyť mluví Homér o čtyř větších a některých menších ostrovech. Kde jsou ony větší?“

Jediný pohled na mapu překonává všechny pochybnosti! Ve příčině Zakyntha jsou všichni badatelé shodni; zbývají ještě tři ostrovy, Dulichion, Samé a Ithaka. Že by byl čtvrtý veliký ostrov za doby celkem již historické zmizel, jest s geologického hlediště sotva připustno. Také jest málo pravdě podobno, že by tímto čtvrtým ostrovem byl nynější Meganisi, jakož soudil Victor Berard; při čemž ani poloha Ithaky k jiným ostrovům nepřipadá. A nechceme-li jej shledávati v západním díle Kefallénie severně Lixuria na poloostrově Paliki, pak zbývá jako čtvrtý veliký ostrov jediná Levkas. Tento výklad v prvém okamžiku velice se zamlouvá, ale jiné závažné důvody svědčí proti němu.

Při volbě hlavního města námořského národa, obývajícího říši ostrovskou, dlužno v prvé řadě zření míti na příznivou polohu po stránce maritimní a tu poloha Ithaky s ostrovy, které ji obklopují, s četnými zátokami a výtečnými kotvišti, jest zvláště výhodná. Žádný námořník z říše Odysseovy nebyl by si vybral jiný ostrov za střed leč nynější Ithaku. Uvažmež tehdejší stav plavby: malé otevřené čluny, toliko silou vesel poháněné a toliko za příznivého větru pomocí nedokonalých příčných plachet se pohybující, měly vzdorovati na tomto pobřeží, bičovaném západními a zvláště jihozápadními větry, širému západnímu moři s ustavičně dorážejícími obrovskými vlnami, aby vyhledaly přístav Argostolský nebo Levkadský, majíce přece ve středu říše ostrov přístavy bohatý a se všech stran chráněný? Ne. Žádný námořník nedá možnosti této.

Jsouc ze všech stran skrze vnitřní moře přístupna a nejsouc nikdež přímo úprku širého moře vystavena, byla Ithaka i za bouře a nepohody způsobilá k přistání menších lodí, kteráž okolnost při volbě říšského hlavního města zajisté rozhodovala a nepochybně jest i nejvážnějším důvodem pro totožnost Ithaky dnešní s Homérskou.

Dejme tomu, že to neb ono místo Odysseie jest lépe anebo méně dobře interpretováno, dejme tomu dále, že se více nebo méně hodí na ten neb onen ostrov: nejlépe chráněným, nejbezpečnějším, k obraně nejlépe způsobilým sídlem námořského vládce byla pro panovníka ionských ostrovů dnešní Ithaka. Tuto skutečnost nevyvrátí žádný výklad textu, žádný výkop na jiné půdě s výsledky byť i nejskvělejšími. Chýše nebo palác homérského hrdiny stály na nynější Ithace a kdo zkoumá poměry, zvyky a zvláště výhody zeměpisné, stane se i proti vůli své stoupencem tohoto názoru.

Nechať se strhla bouře odkudkoli, na Ithace bylo vždy bezpečné kotviště, kde bylo lze se čluny přistáti a tyto po starém zvyku na břeh vytáhnouti.

Starověkému námořnictví zvláště vítány byly přístavy, v nichž nebylo mořského příboje a kde mírně sklánějící se písčitý břeh připouštěl, aby čluny na břeh byly vytaženy, a právě tyto poměry soustředěny jsou na Ithace daleko lépe než na kterémkoli ostrově sousedním. Při každém ze šesti důležitějších kotvišť ostrovských jest pobřeží z malých oblátků, na něž lze bez většího namáhání lodi vytáhnouti, ježto hloubka vody až ke břehu má hloubku dostatečnou. Ve skutečnosti děje se tak ještě dnes zhusta, na některých místech, kde pobřeží jest otevřenější, každodenně před setměním. Vůbec přes všechny nehody dob poměry ithacké od dob homérských se nezměnily a v rukou majíce Odysseii, divíme se, jak mistrovsky básník množství toho, co ještě dnes spatřujeme, slovy vylíčil.

Také nebylo lze žádného ostrovu lépe stříci nad Ithaku. Lodi, které číhaly na blížící se snad nepřátele, mohly kolem Ithaky téměř ve všech sousedních zátočinách útulek hledati. Také výšiny této výspy hodily se výborně k obraně. Toliko na severu jest Ithaka zátokou Afalskou ze širého moře částečně přístupna. Malé ostrovy říše rozkládaly se jako věnec kolem Ithaky, odkudž přímět „ostrovy obklopené“, a ze žádného ostrova nebylo lze snáze dostihnouti Levkady s krásným přístavem Vlichem a hlubokou zátokou Vasilikijskou, Kefallénie s přístavy Viskardem a Pilarem a zátokou Samskou, ba pod ochranou Kefallénie až k mysu Kakova nejzáze položeného Zakyntha. Toť něco jiného, když při bouřlivém moři a úporném větru ruka k veslu přikládá se, aby dostihla

určitého cíle, než když za psacím stolem studovny usuzuje se o možných výkladech klassických míst.

Pan arcikníže oznámil tyto své důvody dru Dörpfeldovi, který správnost jejich jasnou rozvahou muže nadaného uznal a prohlásil, že dotud na možnost jejich nikdy nepomýšlel.

Není nezajímavo zvěděti, kterak znenáhla pokračovalo stotožňování jednotlivých míst s antickými.

Dávno v zapomenutí upadlo Valcompare, jakož Benátčané Ithaku zvali. Žádný člověk nepomýšlel již, že tyto vážné výšiny, onen tichý přístav, ve kterém zamořené lodi benátské trávily karanténu, jsou homérskou Ithakou. Tu nastal obrat ve studiích, hlásající obrat k antickému. Muž z Ajaccia Orel Diův vznášel se nad vítěznými prapory a na učinil k tomu prvý krok, obnoviv říši římskou. téměř Augustovské hlavě moderního imperátora stkvěl se věnec vavřínový. V architektuře, v umění nábytkovém spravovala se doba prvého císařství klassickým starověkem a tu brala se týmž směrem i literatura. Zvláště v Anglii staly se klassické studie pokladem vzdělání. Mladí lidé žili duchem svým téměř v Helladě. Právě tehdy dostala se Ithaka jako prvý z ionských ostrovů pod anglickou ochranu, a tu bylo přirozeno, že ožilo i dávné podání. Záhy z benátského Valcompare stala se opět klassická Ithaka. Tehdy skládány již řecké verše na výšiny ithacké. Z Aëta viděti, k čemuž hodilo se i jméno, vysoko ve vzduchu kroužiti orla Diova. Tu nepochybně trčel kdysi k nebi hrad Odysseův; Petalata Vuno bylo Neïem a Anojská hora Neritem. Vše se dobře shodovalo; jistý řecký duchovní z Oxojí, který dlouho žil v Neapoli a oddával se klassickým studiím, jal se překřtívati jednotlivá místa jmény z Odysseie. Vřídlo Arethusa shledáváno v malém

Perapigadi beze zření k homérské výpovědi, že pracovali v něm čtyři králové, aby vodu jeho do města Odysseova přivedli, a k pahorku mezi ním a městem ležícímu, který by bývalo třeba prokopati. Pramének, prýštící blíže Stavra na svahu krásných klepů, překřtěn v Melanhydros, ba dály se pokusy, aby i chýše pasáka vepřův Eumaia byla se sotva znatelnými zbytky jakýmis stotožňována. Zahrady Laërtovy kladli jedni do Sakka, druzí do Levkia a opět jiní do Agrií blíže Kalama. Ba byla domněnka, že objevena byla i jeskyně Nymf, jakkoli v básni není uváděna při břehu, nýbrž vysoko na horském svahu, a větší čtverečný kámen, kterým nepochybně zavírán býval otvor v klenbě, aby pasoucí se dobytek nepadal do jeskyně, pokládán za oltář neb obětní kámen, který prý kdysi stál uprostřed jeskyně, jakkoli on s přibýváním erose v klenbě sám do jeskyně spadl. A není snad mořská jeskyně Sarakinická, někdy mnohem hlubší, totožné s homérskou jeskyní Nymf? Zajisté hodí se lépe k mistrnému líčení básníkem.

Také obyvatelstvo počalo si přikládati jména klassická. Jeden zván Odysseem, druhý Télemachem, a obyvatelé ithačtí počali si lichotiti, že jsou potomky homérských Ithačanů, nepomýšlejíce na to, že největší část jejich přicházela od obyvatelstva, které jdouc za vyzváním Benátčanův, ostrov téměř pustý znovu osadilo.

Vilém Gell sám prvý r. 1807 položil základy k homérskému místopisu nynější Ithaky.

Ale tato umělá stavba neměla míti dlouhé trvání. Zahájeno zkoumání kamenů na megalithických stavbách Aëtských a tu shledáno bezpečně, že jsou z doby mnohem pozdější, ze VI, ba i ze IV st. př. Kr. Namítáno také, že srázný Aëtos neposkytoval dosti prostoru pro homérskou Polis.

Teď domnívali se mnozí, že jméno Polis tají v sobě žádoucí klíč. Bystrozraký Leake dospěl již k poznání, že Odyssejské hlavní město leželo v severní části ostrovské. Nynější Palato Kastro pokládáno tudíž za hrad Odysseův, hora Aëtos za antické Neïon, ve jméně zátoky Frikeské shledávána zkomolenina jména starověkého přístavu Forkya. Petalata Vuno nebyl již horou, nýbrž pokládán za rovinu, již ovšem nebylo lze spatřiti z přístavu Vathyjského, nýbrž z Marafie, kde svahy zvolna se vypínají.

Avšak záhy již ani to nevyhovovalo.

R. 1830 počal pronášeti Welcker pochybnosti do soustavy této, teprve r. 1866 zavrhl ji zcela Hercher, popíraje vůbec, že líčí Homér poměry skutečné.

K tomu přistupují nejnovější vývody Dörpfeldovy, dle nichž není Neriton vůbec v nynější Ithace nýbrž na Levkadě, a že tato jest Ithakou Homérskou. Po tisíce let byli lidé tak slepí, že této zdánlivě zjevné skutečnosti nepoznávali. Pramen Arethusa byl na Levkadě objeven s hliněnými rourami ještě z doby mykénské, homérský palác ležel v rovině u Nidrí a přístavem Odysseova hlavního města byl chráněný přístav Vlicho!

Poměrně barbarská doba, která následovala vyvinutou civilisaci předdorskou a končí teprve tak zvanou klassickou epochou, snad mnohé setřela; přece však není lze věřiti, že by jméno přenesla z ostrova jednoho na druhý bezprostředně sousedící.

Duchaplný zástupce této theorie soudí, že Stavrotas jest Neritem. Jméno prý zůstalo sídlu na mořském pobřeží, nebylo prý ale přeneseno na ostrov nově zalidněný jako jméno lidí, kteří útočiště své po staré vlasti přezvali Ithakou.

Tak se lze ale domnívati, nehledíme-li ani k tomu, že podle osudu mnohých badatelů dorský

vpád se ani západu nedotkl, že by obyvatelé Ithaky, prchající před barbarskými Dorii, byli se usadili tak blízko, tak že by byli vídali stále ostrov svůj nepřítelem osazený?

Podobné posunování národů jest nepřirozené. Nad to dlužno uvážiti, že Kefallénia byla již za dob vysoko vyvinuté civilisace mykénské obývána a že tudiž sotva by byla mlčky přihlížela k záplavě ostrova obyvatelstvem sousedním. Byli-li Doriové tou dobou toliko lidem vnitrozemským, ukázali záhy, že seznali i výborně námořnictví, i bylo by tudíž předpokládati, že ohrožovali novou osadu na ostrově, jehož bylo lze člunem z jedlového kmene zhotoveným dosíci.

Procházíme-li, proniknuti jsouce duchem Homérského básnictví, s Odysseií v ruce výšiny nynější Ithaky, též shledáváme, jak mistrně jest ostrov líčen. Jako z celkové nálady obrazu ihned poznáváme, líčí-li italskou nebo řeckou krajinu, aniž bychom rozpoznávali místo určité, tak vidíce, že krajiny v Odysseii líčené mají ráz ionský. Každá podrobnost jest správná, každá jako by přírodě byla odlouzena; básník nebo básníci žil nebo žili zde, zde vídali, zde básnili. To nejsou obrazy, které by bylo lze vytvořiti z vypravování jiných osob. Mnohé cesty po zemích klassických, podobnost mezi poměry tohoto světa a předcházející mykénské periody, snadno okolnost tuto vysvětlují. Právě putování a cestování bývalo u básníkův obvyklé, kteří své výtvory vždy novým obdivovatelům ke sluchu přivésti se snažili, ba bylo by lze říci, že bylo to následkem jejich zaměstnání. Putovali-li básníci, umělci, učenci pravidelně z Hellady do Egypta, tuť bylo třeba poměrně krátké toliko cesty z břehů maloasijských na ostrovy ionské.

Hlavní potíž odnášela se, jak již s počátku ře-

čeno, k ustanovení čtvrtého z velikých achajských ostrovův.

Náhled již za dávných dob pronášený a zvláště Andronem hájený, že jest čtvrtým ostrovem severozápadní poloostrovská část Kefallénie, někdy Palé, nyní Paliki, zvaná, kterou později zvali Antikefallénií, jako by byla ostrovem, měl by do sebe jistou pravděpodobnost. Majíc žírnou půdu, která dnes rodí více korinthek než veškeren ostatní ostrov, mohla část tato býti pokládána za obilím bohatou, o její důležitosti svědčí pak, že sama o sobě bývala královstvím. Okolnosti tyto svědčily by pro veliký počet nápadníků, kteří byli v Dulichii domovem, kdežto hornatá ostatní část Kefallénie, k zemědělství nehrubě příhodná, vysvětlovala by menší počet nápadníků samských.

Není lze dosti důrazně poukazovati k okolnosti, že slove Ithaka v Odysseii pětkráte amfialis, t. j. mořem obklopená, kdežto Same a Dulichion zovou se „sdruženými", poněvadž nebyly zcela mořem obklíčeny. Vykládáme-li s Dörpfeldem amfialis za „dvojím mořem oblévaný", hodí se sice výklad na Levkadu, avšak i na Kefallénii, na níž zdvihá se hora nejdále viditelná. Namítá-li pak se, že Paliki není ostrov, nýbrž polouostrov, tož uplatňuje se týž námět i pro Levkadu, o níž známo, že již ve starověku šíjí byla s pevninou sloučena. Šíje 1300 m široká a 185 m vysoká, jež Paliki s ostatní Kefallénií spojuje, poskytuje polouostrovu zvláštní postavení mnohem spíše než šíje 6 km široká a nízká, kterou Levkas s pevninou souvisí.

Kdy šíje levkadská vznikla, není lze zjistiti, stalo se tak ale bezpečně ještě za doby předhistorické; Korinthští spojili teprve v VII st. záliv Ambrakijský s břehy ostrova splavným průplavem.

Vznik šíje mezi Levkadou a pevninou lze vysvětliti prudkými větry severovýchodními, které stále vanou v zálivu Ambrakijském, kdežto jižně Levkady a v širém moři panují větry jihozápadní a způsobují na březích častý Greco Garbi, množství dešťů přinášející, čímž se stává, že obojí pohyb vln u břehů levkadských vzniká a bahno řekami pevninskými přinášené na úzkém místě hromadí. Zbytky římského mostu a některých jiných staveb ukazují, že nebývala úroveň šíje ve stejné výši.

Přijímáme-li tudíž Paliki za Dulichion, tož hodí se veškery okolnosti zdánlivě pro Levkas svědčící i pro Ithaku.

Nikdo nemůže pochybovati, že jest Levkas ze všech ostrovův ionských nejblíže pevnině položena, než jest to jen jediná strana ostrova, kdežto jihozápadní cíp s mysem Dukatem vybíhá daleko do širého jihozápadního moře.

Domněnku, že jest Levkas Dulichiem, dlužno tudíž odmítnouti, jakkoliv by příčinou úrodnosti své byla k tomu po jistou míru oprávněna.

Uvažujmež dále o důvodech, které v otázce levkadsko-ithacké pro i proti bývají pronášeny.

Není pochybnosti, že byla Homérova Ithaka ostrovem.

Jeden z nápadníků, jménem Antinoos, praví Eirovi, že, dá-li se žebrákem překonati, bude po lodi poslán na pevninu ke králi Echeitovi, který mu nos i uši uřeže.

Z místa, kde Antinoos žádá nápadníky o loď a dvacet soudruhů, aby vracejícího se z Pyla Télemacha v průlivu mezi Ithakou a Samou zadržel, jest na bíle dni, že byla Ithaka blízko Samy. Přes tento průliv býval veřejný převoz z města Ithaky do kteréhosi místa ostrova Samy.

Námitka, že jest převoz dobytka při poloze dnešní Ithaky s obtížemi spojen, vyvrací se obyčeji místními. Na řeckých ostrovech jest zjevem obyčejným, že převáží se dobytek na člunech z ostrova k ostrovu, jednak aby nové pastviny byly vyhledány, jednak na porážku. Z Morec veliký počet dobytka převáží se na Zakynthos a z Asty i jiných míst do Ithaky. Podobně děje se podnes v Dalmacii. Řekové v užívání člunů jsou velmi obratní a v posuzování povětrnosti zkušení, že vyčkávají toliko příznivého větru, aby stáda svá z ostrova na ostrov převezli. Také dobytek jest převozu zvyklý, takže sám ochotně do člunu skáče, jsa té naděje, že po přistání dostane se mu hojné pastvy. Nesluší ani pochybovati, že Arkudi, kolem něhož lodníci nepozorováni jsouce, v noci se plavili, polohou svou lépe hodí se ke stotožňování s Asteridou, než chudá, toliko 97 m dlouhá, toliko 2 m vysoká a na svém nejširším místě 32 m široká výspa Daskalio.

Mimochodem budiž podotčeno, že jméno Daskalio, jež Partsch ze Scoglio odvozovati chce, častěji ve vodách řeckých se vyskytuje. Na italských březích slovou le scuole skaliska, k nimž příboj doráží. Nemají obě jména původ svůj v též idei srovnávání jeku mořského s hlomozem ve škole?

Praví-li se v básni, že ithackou horu daleko široko jest viděti, tož hodí se to mnohem více na Stavrotas 1141 m vysoký, než na Anojskou horu o výši 807 m, naproti tomu ale přímět „ostrovy obklopený“ připadá lépe na nynější Ithaku.

Také jiné přímětv, jimiž Ithaka jest doličována, jako „drsná, skalnatá, pro koně a vozy nepříhodná“, nehodí se na žádný z nynějších ionských ostrovů lépe než na Ithaku.

Menelaos nabízí Télemachovi jako dar pohostinný tři koně a vůz, jež však tento odmítá, po-

nevadž žádný z ostrovů jeho nehodí se k jízdě koni, nejméně pak Ithaka. Levkas naproti tomu má rozlehlé roviny, které ovšem srovnány jsouce s velikými rovinami pevninskými, také pro chov koňstva se nehodí, přece však sluší uznati, že jest na Levkadě více půdy rovné než na všech sousedních ostrovích dohromady.

Slučování Samy a Ithaky připadá velmi vhod k poloze Ithaky a Kefallénie.

Vidí se z toho, že rozhodování se pro jeden nebo druhý výklad závisí na výkladu údajů homérských.

Ale všechny důležitější okolnosti, posuzovány jsouce zrakem nestranným, svědčí mnohem spíše pro nynější Ithaku než pro Levkas. Hlavním důvodem proti stotožňování homérské Ithaky s Levkadou zůstává blízkost této u pevniny a nejvýchodnější její poloha mezi čtyřmi ostrovy.

Jakmile totožnost homérské Ithaky s nynější byla v pochybnost vzata, vyvstali rázní obránci staršího výkladu a tvrdošíjně lpěli na každé podřízené maličkosti. Tak vznikla v několika měsících řada spisků, jednajících pro i proti, čímž zajisté mnohá dosud temná stránka byla žádoucně osvětlena.

Jest ale zajímavo, že lidé, kteří nejdéle na Ithace pobývali a tudíž nejlépe byli způsobilí srovnávati básníkovy údaje se skutečností, prohlašovali se pro totožnost dnešní Ithaky s homérskou, kdežto ti, již epos znali, méně ale ostrov, stavěli se v řady protivníkův.

Erose na Ithace stále působící činí nemožným, aby stavby homérské až po naše dny se zachovaly.

Zbytky starověkých staveb mykénských mohou se jen tam vyskytovati, kde působením vod skály

se sesuly aneb účinkem zemětřesení skaliny vznikly, jež znenáhla skalní půdu zakryla.

Vizmež tedy, která z podobných míst hodila by se nejlépe k výkopům.

Nejsnáze by bylo lze nadíti se archaeologického výtěžku v sedlovitém úžlabí u Stavra, které vklíčeno jest mezi vysokou horu Anojskou, Oxojskou a výběžkem Marmackým, poněvadž půda její jest jílovitá. Tam také zachovaly se podnes nejdůležitější zbytky viditelné, které ale zdají se vesměs náležeti římským aneb alespoň pozdně řeckým dobám. Nános není však veliký, neboť všude, kdekoli se zakopne, shledávají se zbytky starého zliva pod nynějším povrchem, ba některé, jako zvláště u sv. Afanasia, trčí i ze země. Dosti bohatým nalezištěm hliněných nádobek a různých větších nádob jsou studny, z nichž mnohé pocházejí ještě ze starověku.

Jiná skleslina, v níž hojné římské zbytky byly nalezeny, jest na úpatí pahorku Aëtského, na obou stranách sedla, kudy jde vozovka do Pisa Aëta a na němž stojí dům Ferendinův. Zvláště tam byly nalezeny četné nápisy.

Třetí místo, jehož úrodný povrch jest ale pečlivě vzděláván, jest Kampos za městem Vathy, na němž doposud kromě některých zkumných studnic nebylo kopáno. Jest však velice pravděpodobno, že kryje zde půda starší zůstatky, ježto lze předpokládati, že požehnaná půda tato byla již ve starověku obývána. Hlavní obtíží při každém výkopu jest odstraňování půdy pečlivě vzdělávané, která pokrývá vrstvy ze starších period pocházející. Tím vznikají obrovské náklady vyvlastňovací. Zvláště velikou jest obtíž ta a taková v žírné nížině Nidri na Levkadě, kdež mykénské střepy shledávají se ve hloubce tří metrů veleúrodné naplaveniny.

Což by asi bylo nalezeno kopáním tam, kde jest půda nasypána? My sice víme, že byl tento ostrov za dob mykénských obýván, jak by bylo ale lze bez nápisu prokázati totožnost objeveného sídliště s městem homérským? Kterým právem, kdyby objevena byla větší budova, bylo by lze ji prohlašovati za palác Odysseův? Snad bývaly domy homérských králů zcela prosté — čehož dotvrzuje básník sám, čteme-li o obdivu Télemachovu nad bohatstvím jiných paláců —, většinou snad ode dřeva pořízené a snad veškera nádhera, již básník líčí, byla pouze výtvorem jeho obrazotvornosti. Tito malí králové starověcí byli asi tolik jako nynější králové četných ostrovů tichomořských, náčelníky, jimž majetek jistou svrchovanost nad sousedy zjednával, až se konečně stali panovníky a králi.

Žije ještě na Ithace muž, jenž obyvatelům archaeologos slove; ten míní, že zná, kde stával palác Odysseův, kde jest jeho hrob, a sní o tom, že přijde někdo, s nímž se o své tajemství sdělí, aby s ním kopal a zapadlou nádheru objevil. Dobrý ten muž častěji přemlouval pana arciknížete, aby s ním v noci šel, že mu okáže místo vůbec každému dotud neznámé.

Jednoho dne seděl zamyšlen na skalisku, an pan arcikníže kreslí. Jeho Císařská Výsost otázala se ho pojednou: „Věříte skutečně, že objevíte palác a hrob Odysseův?“ On přemýšlel a pak pravil: „Ano, pane! Jak pak bych nevěřil tomu, když mně to do hlavy po desítiletí lidé vštěpují“.

Tak jako tomuto ithackému starci, daří se i mnohému učenci. V teplé světnici sní on o objevích a nálezích tam, kde pro skalnatý podklad není nános možný, kde vítr a déšť od staletí a ba od tisíciletí vše smyly a odvály, co tam kdysi bylo zbudováno.

Pravé rozřešení otázky jest nemožné, ani nálezy neposkytnou látky k důkazu pro nebo proti.

Máme-liž za to, že Ithaka dnešní jest Ithakou Homérovou, tož lze sice mnohá místa ne sice bezpečně určiti, alespoň však dle podobnosti přibližně naznačiti. Malý, uzavřený, k jihozápadu položený přístav Andri pokládá se obyčejně za místo, kde přistál Télemachos. Máme-li za to, že bylo hlavní město ostrova položeno na severu, tož shodují se dosti rozměry v básni udané, při čemž dlužno ještě ve zření míti, že s výšin Marafijských, které výborně shodují se s bydlištěm Eumaiovým, vedla horská stezka Perachoriem po horském sklonu k pahorku Aëtskému, po níž ještě stopy znáti jest. Nesnadno říci, ze které doby pochází stezka tato, jíž zde a onde schůdnou činí uměle položené desky anebo stupně do skály vytesané. Nepochybně ale jest z doby prvého osazení ostrova, neboť jest na snadě, že již byla s počátku snaha, dle možnosti ulehčiti spojení mezi severní a jižní částí ostrova, byť toliko pro pěší.

Přístav Andri jest zvláště způsobilý k nepozorovanému přistání na ostrově.

Sklání-li se slunce k západu a rozkládá-li se hluboký stín po přístavě, pak vzniká v obrazotvornosti obraz za obrazem. Rádi vzpomínáme na jinocha, který táhlým a hlubokým údolím vzhůru se bral. Kterak zaplesal v srdci svém, když s výšiny poprve ztápěl zrak svůj v hloubi proti mořskému přístavu, a jak teprve zajásal, když po srázné stezce dostihl sousedství hory Aëtské!

Kromě místa, kdež přistál Télemachos při návratu z Pyla, které však není jmenováno, a kromě přístavu městského byla na ostrově ještě přistaviště dvě, Rheitron a Forkys. Rheitron, položené na úpatí Neia, jest přístav, kde Athena přistála

v podobě Mentora, a jest snad lze je ve Frikesích hledati.

Velice sporna jest pravá poloha přístavu Forkya, kde Faiakové, ze Scherie přišedše, Odyssea na břeh vysadili. Někteří chtí ji shledávati v hluboce do moře vnikající zátoce Frikeské, jiní míní, že jest určitě předním přístavem Aëtským s vnitřním přístavemVathyjským, kterémuž náhledu za naší doby dostává se souhlasu, poněvadž shoduje se s údajem homérovským, že viděti z něho Neriton, jenž však naproti tomu příčí se hledané poloze hlavního města na severu. Básnickou licencí lze převésti sem i jeskyni Nymf ze sousedního Sarakinika, jejíž s části sřícená klenba byla bezpečně někdy mnohem větší a v níž i voda prosakuje. Rovněž tak děje se se stotožňováním jiných míst s údaji Odysseie. Hnemeli s bodem jedním, dlužno posunouti všechny ostatní, kdežto přece tento výborně chráněný přístav nejlépe homérskému líčení vyhovuje.

Mnohem více než zbytky římských staveb a různé nálezy archaeologické lze očekávati u velkého vřídla Kalama, jediného na ostrově, které by bylo s to, aby vyhovělo potřebám nynějšího obyvatelstva. Také v té příčině shoduje se s údaji homérskými, jež jmenují u města pramen s mohutným výtokem, odkudž obyvatelé města vodu čerpali; Ithakos, Neritos a Polyktor zbudovali jej. Pramen tento rozhodoval zajisté u prvých osadníků při volbě místa pro hlavní město, zvláště v zemi zemětřesením postihované, kdež cisterny náhle vznikajícími trhlinami vody pozbývají. Úrodnost půdy ve veškerém okolí Stavra, jsoucí pro zemědělství způsobilejší než všechny ostatní části ostrova, zvláště ale okolnost, že místa tohoto, dík třem sousedním zátočinám, z moře snadno lze dostoupiti, podporují náhled, který na sklonech u Stavra hledá hlavní město Odysseovo.

Také shoduje se sousedství přístavu s poměry v epu líčenými, zvláště pak okolnost, že byly u přístavu rovné břehy, na něž bylo lze lodi vytáhnouti, jakož se ještě dnes děje. Půvab místa přispěl asi také k volbě této, při níž ovšem rozhodovala na místě prvém snadnost obrany a pohodlí, při pozorování se sousedních výšin blížícího se nebezpečenství. Pro lid námořnický důležitá byla ovšem i blízkost moře. Konečně nebylo lze pro založení většího sídliště shledati plochy rozsahem příhodnější, kromě plošiny Kampa za Vathyem. Jinde jsou buď srázné břehy anebo noří se ostrov skalami do moře. Co rozkládalo se na plošině Kampu, nevíme, zajisté ale bývalo i tu důležité sídliště, ježto není lze si mysliti, že by bývaly neužity zůstaly velice příznivé podmínky, jichž poloha jeho poskytuje.

Pahorek Aëtský a Palaeokastro u Poli nasvědčují, že již za dávných dob Ithačané poznali výhody této situace. Byť by i zbytky zdiva tamního náležely době mnohem pozdější, přece není ještě tím řečeno, že nebyla na místech těchto již za dob dávných opevnění zřízena. S Aëta bylo lze netoliko ostříhati velikou část průlivu Viskardského, nýbrž i přístavní vjezd do širého přístavu Vathyjského a zátoku Aëtskou; s vrcholku hory Oxojské lze přehlédnouti trojitou zátočinu u Poli, Afalův a Frikesa.

Zvláště příznivě položený vrch Aëtos nemohl ujíti pozornosti národa, který snažil se o opevnění ostrova. Každý, kdo poprvé na témě jeho vystoupí, sezná příležitost, již k opevnění poskytuje. Ovládáť v pravém smyslu širé okolí a svahy jeho jsou tak srázné, že bylo lze opevněnou výšinu snadno již hájiti kameny svalovanými, ba, bylo-li dosti těchto, bylo vzetí hory věcí zhola nemožnou.

Ať již nynější zůstatky megalithické z pozdějších dob pocházejí, ať již na úpatí hory vyskytují

se sříceniny římské, ba i byzantské, přece není tím nijak existence hradu za mykénských dob vyloučena.

Namítá-li se, jakož již bylo uvedeno, že nedostačoval prostor pro založení města, tož vyvrací námět ten okolnost, že obyčejně města těch dob nad sebou byla stavěna, jakož podnes spatřujeme při vysoko položených horských osadách kalabrijských. Tu pojí se dům nad dům, jeden nade druhým jsa zbudován téměř stupňovitě, aby na prostoru malém dle možnosti největší počet příbytků byl pořízen. Přihlašujeme-li se dnes k náhledu nejhojněji přijímanému, že leželo hlavní město Odysseovo na sklonech u Poli, proti Manlyovi, který se opět kloní k náhledu dřívějšímu, tož od svahů Kalivijských až k pobřeží mořskému u Poli jest dosti prostoru pro hojně obydlené město. Avšak i dohady o velikosti města tohoto závisí jediné na líčení básníkově patrně zveličujícím. Tam kde tančí nyní réva ve vánku poledním dlouhými výhonky, bývaly kdysi četné příbytky.

Není také lze odmítati váhu podání. Ithaka má toto své jméno již od IV st. př. Kr. Že táž událost po dlouhá století odnáší se k témuž ostrovu, ač by nebylo nesnadno obrátiti zření i k ostrovu jinému, jest moment zajisté hodný úvahy. Jako břečťan vine se po skaliskách, tak připíná se sterými kořeny i podání lidu k místu určitému, byť i předmětem mělo události z pola smyšlené. Kořeny jeho vzdorují času a nedají se tak snadno vypleniti, zde pak tím snáze mohlo podání utkvěti, poněvadž se rozkládal ostrov v bezprostředním sousedství velikých a lidnatých měst starověkých. Podrobnosti mohou býti různě líčeny, vzpomínka může býti více nebo méně zastírána, ale hlavní událost utkvívá pevně a není lze ji vykořeniti z místa jejího.

Obyvatelé ithačti mohou býti v mysli své upokojeni. Přejdou zajisté ještě mnohá století, v nichž budou lidé mnozí vraceti se k rodnému svému ostrovu, jako již činili po tisíceletí, se skalopevným přesvědčením, že jest to domovina Odysseova.